

MİMAR SİNAN

İ Ç İ N D E K İ L E R

- 4 Büyük Üstadın mesajı H. ÖRS
7 Ritler üzerine M. ERBUDAK
14 U.S.A. Güney jüdkasyonu prensipler listesi M. GÖKDOĞAN
16 Muntazam Masonluğun Fransız dosyası T. TARHAN
32 Masonlukta lâiklik ve müsamaha R. TEMEL
42 Masonluğu neden tanıyamazlar? (■)
45 Mükellefiyetler üzerine F. ÇELTİKÇİ
55 Sevgi ve insan Dr. S. ALIÇLI
63 İnsana doğru C. M. ALTAR
72 Masonluk memleket hizmetinde F. ÇELTİKÇİ
77 Mimar Sinan İ. İŞMEN
89 Marius Lepage'ın Michel Riquet'ye hitabesi (●)
94 Breve etude sur Eplctete et sa philosophie A. N. ARDİTTI
100 Yeni Medreseler (✱✱)
104 Bu insanoğlunun hikâyesidir B. GÜVENÇ
105 Tanınmış büyük Masonlar (✱✱)
109 Mason olmak için (★)
111 İç haberler Yayın Komitesi

MİMAR SİNAN

**Gevşeklik göstermeyin,
endişe etmeyin. İnanıyorsanız, mutlaka yenersiniz.**

Kur'ân-ı Kerimden

Kapak kompozisyonu : Şinasi BARUTÇU

YENİLİK BASIMEVİ — TİPO — OFSET
Tel : 27 11 53 — İSTANBUL — 1 9 6 7

MİMAR SİNAN

Türkiye Hür ve Kabul Edilmiş Masonları Büyük Locasının
tarihi, çağdaş ve gerçekçi açıdan
araştırma ve yayın organıdır.

Sahibi ve mes'ul müdürü : Fuat RAMAZANOĞLU

Yazı işleri müdürü : Fikret ÇELTİKÇİ

ÜÇ AYDA BİR ÇIKARILIR DERGİ: ABONE VE BEDELSİZ

YIL : 1

Nuruziya sokağı 25, Beyoğlu, Tel : 49 47 53

SAYI : 4

İÇİNDEKİLER

4	Büyük Üstadın mesajı	H. ÖRS
7	Ritler üzerine	M. ERBUDAK
14	U.S.A Güney jürfdiksyonu prensipler listesi	M. GÖKDOĞAN
16	Muntazam Masonluğun Fransız dosyası	T. TARHAN
32	Masonlukta lâiklik ve müsamaha	R. TEMEL
42	Masonluğu neden tanıyamazlar?	(■)
45	Mükellefiyetler üzerine	F. ÇELTİKÇİ
55	Sevgi ve insan	Dr. S. ALIÇLI
63	İnsana doğru	C. M. ALTAR
72	Masonluk memleket hizmetinde	F. ÇELTİKÇİ
77	Mimar Sinan	İ. İŞMEN
89	Marius Lepage'ın Michel Riquet'ye hitabesi	(●)
94	Breve etude sur Epictete et sa philosophie	A. N. ARDİTTİ
100	Yeni Medreseler	(*)
104	Bu insanoğlunun hikâyesidir	B. GÜVENÇ
105	Tanınmış büyük Masonlar	(**)
109	Mason olmak için	(★)
111	İç haberler	Yayın Komitesi

BÜYÜK ÜSTADIN MESAJI

Birlik, beraberlik

Her büyük işe girişte tereddüt ve ümitsizlik, azim ve irade kuvveti ile çarpışmaktadır. Medenî cesaret sahibi fertler teşebbüslerinde başarı için gerekli şartları bulmakta fazla güçlük çekmezler. Bu karşılıklı çatışma hali sadece yeni ele ale alınan işlerde değil, üzerinde uzun yıllar ve hattâ asırlar boyunca durulmuş ve tam bir mutabakata varılmış sanılan konularda dahi görülmektedir.

İyi yürekli kimselerin ayrı ayrı fikirde olmaları bir bakıma Tanrının bir nimeti

olarak kabul edilebilir. Ayrı fikirlerin karşılaştırılması ile aranılan hakikat daha kolaylıkla bulunabilir. Yalnız şunu unutmamak lâzımdırki her fikir çoğu zaman belirli sınırlar içinde doğru ve sağlamdır. Bu sınırların dışında ise bir başka fikrin doğru olması mümkündür. Dolayısıyla birbirine karşı olan fikirlerin şartlarını ve sınırlarını iyice tesbit etmek yerinde olur. Münevver kişilerin, fikirlerini karşılaştırdıkları zaman bu şartları ve sınırları aynı zamanda belirtmeleri gereklidir. Aksi halde kimin doğruyu gösterdiği veya haklı olduğunu anlamak güç olur.

Mason İdeal Mabedinin inşasına koşan iyi ahlâklı, fazilet ve şeref sahibi bir kelime ile efendi bir kimsedir. Mason herkesin fikrine saygılıdır. Böyle olmakla beraber masonların da aralarında, hem ne derecede çetin, fikir tartışmalarına giriştiklerini hepimiz biliriz. Ancak, mason disiplini, fikirlerin karşılıklı tartışılmasında hiç bir nifakın ve kırgınlığın karıştırılmasına müsaait değildir. Böyle bir zemin üzerinde tartışıldığı müddetce, aranılan hakikaten azamî berraklıkta meydana çıkacağından kimse şüphe edemez. Fakat yine de unutmamak lâzımdırki her toplulukta, arkasından gidilen ideal ne derecede büyük ve ulvî olursa olsun, bu ideal yolunda daima iki türlü tehlike mevcuttur: Anarşi ve despotluk. Meşhur Fransız maliyecisi Turgot'un ifadelendirdiği bu hakikat her cemiyet için daima mevcut olmuştur. Bu iki tehlike, iyi insanlarca önlenmediği takdirde birbirini tevlit edegelmistr. Bunların önlenmesi için temini gereken

çare bilgi ve bu maksatla ele alınan eğitimidir. Bu çarelere malik topluluklar, münakaşaları ne kadar çetin olursa olsun, eninde sonunda ve daima en iyi, en doğru ve en güzel yolu bulabilir.

Mason Locaları hür insanları hür bir hava içinde, fakat tamamıyla saygı ve müsamaha sınırları içinde kalarak, fikirlerini belirttikleri yerlerdir. Burada birlik ve beraberlik her zaman akıl ve hikmetin rehberliğinde teessüs etmiştir.

Türk Masonları bu gün her zamankinden de fazla bu birlik ve beraberliğe muhtaktır. Çağdaş medeniyet içinde bilgili olmak eskiye nazaran bir kat daha zahmetli olmuştur. Bilgi artmış ve çok girift bir hal almıştır. Bu itibarla bu günün münevveri olma iddiasında bulunan mason için azim ve irade kuvvetine bir kat daha ihtiyaç vardır. Bu yolda gayret sarfettiğimiz ölçüde, eskisi gibi başarılı olacağımızdan şüphe edilemez.

Kardeşlerim, hakikatı arama yolunda beraberlik ve birlik hislerinden aslâ uzaklaşmadan, her şeyin üstünde tuttuğumuz yurt sevgisi ile birbirimize daima bağlı kalarak, istikbale doğru tam bir cesaretle her zaman hür olarak yürümeğe devam edelim. Bütün kardeşlerimin bunu istediğini biliyorum, bunun için gayret sarfetmekten geri kalmıyacaklarına inanıyorum ve bunu bekliyorum.

Hayrullah ÖRS
Büyük Üstad

RİTLER Üzerine

Macit ERBUDAK

İlk spekülâtif masonlar, insanları birliğe ulaştırmak amacıyla, insanlar arasındaki ASGARİ MÜŞTEREK'i aramaya koyulmuşlardır. Ne var ki, Birlik evrenin yaratılmasıyla bozulmuş, bölünme ve çeşitlenme başlamıştır. «Ben gizli bir Hazineydim, Bilinmek istedim, Evreni yarattım» hadisinde insan oğlunun nice Sırları saklı bulunmaktadır. İnsanda hayat hamlesini besleyen (Tanınmak ve görünmek) tutkusu, işte bu sırlardan biri olsa gerek.

Masonlukdan önce dinler ve felsefeler de insanları bir tek gerçek etrafında toplayarak düşünce ve inanç birliği yaratmak uğruna büyük çabalar göstermişlerdir.

Ne var ki, bütün bu iyi niyetler, Albert Camus'nün dediği gibi, onları birbirlerine karşı savaşa salmıştır. Çünkü her sosyal birlik, kendi doğrusunun insanları mutluluğa götüreceğine inanmış ve bütün bu iyi niyetler bir araya gelince de cehennemi andıran bir dünya ortaya çıkmıştır.

Eski Yunan'da Sokrat, karşısında sofistleri Eflâtun da, Aristoyu bulmuştur. Aynı zamanda ve aynı gök gubbe altında Stoacılar, Epikürcüler karşı gelmiştir.

Yüzyıllar boyunca, kafaları birleştirip uzlaştırmak için bir İLKE bulmaya çalışılmıştır. XVI. cı yüzyıldanberi ortaya çıkan felsefe sistemlerini saymak güçtür. Bütün bu çabalar boşa gitmiş, ayrılıklar artmış ve şiddetlenmiştir.

Masonluk da bu kanunun etkisinden kurtulamamış, yer yüzüne yayıldıkça ayrılıklar ve bölünmeler de çoğalıp artmıştır.

Tam bir yüzyıl boyunca saf kalabilen İSLÂM akidesi, değişik kültür çevreleriyle temasa geldikten sonra bir çeşit (Osmose) olayı baş göstermiş ve böylece tarikatler doğmuştur.

Masonluğun iki değişik kaynaktan türemiş olması, üstelik kıt'a masonluğunun, İngiltere'nin patentasından kurtulmak amacıyla daha yüksek bir masonluk kurma eğilimi, ayrılıkları hızlandıran sebeplerden sayılmıştır. Ancak, bu ayrılıklar dış görünüşte olup bütün masonluklar, insana sevgi ve saygı ilkesinde birleşirler. Böyle bir İLKE de, insanların barış içinde yan yana yaşamalarına gerekli olmasa bile yeterlidir. Böylece masonlukta yolların, paralel olmadığı, ancak bir noktada kesiştikleri görülmektedir. Bununla birlikte dağılmayı önlemek amacıyla İskoç riti süprem konseyleri 1875 Lozan ve İngiltere Büyük Locası da 4.9.1929 tarihli bildirileriyle masonlukları bir asgari müşterek etrafında toplamak istemişlerdir.

Geçen yazıda değişik ritlerden sözedilmişti. Bu yazıda ise, bütün ritlere kaynak olan üç temel rit üzerinde durulmakla yetinilecektir. Bu ritler, İngiliz riti Arıtılmış (Rektifye) İskoç riti Eski kabul edilmiş İskoç ritidir. Her üç ritin de Fransa Milli Büyük Locasında uygulanmaktadır. Masonlukda rit ve ritüel hürriyeti olduğu gibi, birliği sağlayabilmek için ilk kaynaklara dönmek zorunluğu da vardır. Hele yeni kurulmuş birlikleri koruyabilmek için bu lazimeye riayet edilmesi gerekmektedir.

I — Bu gün İngiltere'de uygulanmakta olan rit, operatif masonların ritine çok yakındır. Bu ritüeller Kutsal Kitabın ışığı altında yazılmıştır. Ancak bu ritüellerdeki efsanelerin Kutsal Kitaptan alındıkları ileri sürülüyorsa da, bunların kitaptaki yeri bulunamamıştır. Bu ritüelleri eleştirenler, bunların İskoç ritüelleri gibi renkli ve zengin olmadıklarını ileri sürerler. Bu eleştiri belki yerindedir, ama İngiltere Büyük Locasının, masonluğun saf kaynaklarını sızıntılara karşı korumaktan başka bir kaygısı olmadığını da bilinmesi yerinde olur.

İngiliz ritüellerinin bu sâdeliğine karşılık, İngiltere'de Agap sofraları, Fransa'dakilerin tersine daha canlı ve hareketlidir. Bu sofralarda söylenen şarkıların kutsal sayılara göre yazılı noktaları Anderson Anayasa Kitabının ekleri arasında bulunmaktadır.

Bir de İngiliz masonlarına taassubu yakıştıranlar vardır. Oysa, vicdan ve düşünce hürriyetini baskı altında tutan din taassubuna karşı ilk başkaldırma hareketi, İngiltere’de başlamış ve başarıya ulaşmıştır. Akla uymayan dini dogmaların reddiyle başlayan bu tarihi savaş, vicdan üzerindeki baskıyı azaltmış, vicdanları aydınlığa kavuşturmuştur. Vicdan hürriyeti, İngiltere’de siyasi hürriyetlerin temeli olarak İngiliz milletinin demokratik gelişmesini sağlamış ve ona örnek bir demokratik yapı kazandırmıştır. Böyle bir sosyal hareketin çocuğu olan İngiliz masonluğuna taassup yüklemek bilmem ne kadar yerinde olur. Şimdi, ritler arasındaki farkları görebilmek için her üç ritin çirak ritüellerini karşılaştırmak gerekecektir.

İngiliz ritine göre yapılan tekerislerde: 1 — Madenlerinden tecrit edilen aday boynunda ip olduğu halde yarı çıplak içeriye alınır.

2 — Dua edilir 3 — Aday, kendi Kutsal Kitabı üzerine yemin eder.

4 — Işık verilir 5 — Tanıtma işaret ve kelimeleri öğretilir.

6 — Başkan bir konuşma yapar.

Kimi amerikan localarında aday’ya pijama giydirilir. Madenlerden tecrit, türlü yorumlara yol açmıştır. Kutsal kitaba bağlı olan İngiliz masonluğu, bununla Eski Ahdin Krallar bahsinin şu Ayeletinin emrinin yerine getirildiği düşüncesindedir. Mademki, insanlık mabedi kuruluyor, öyleyse, «Taşlar, taş ocağında önceden yontulup hazırlanmalı, Ev yapılırken çekiç ya da Balta sesleri işitilmemelidir.» Buna karşılık, gizli ilimlerle uğraşanlar, buna başka bir anlam verirler. Nitekim İspiritizma masalarının çivisiz olduğu hepimizce bilinmektedir.

Yemin töreninden önce adaydan, ne zaman başı dara gelse, yalnız Allaha sığınıp güvenmesi istenir. Yeminin metni ise, 18 ci yüzyılın başında yazılmıştır. İskoçya Büyük Locası, bu yemin formülünü uygulamamakta, ancak nizam vaziyetinin manası anlatılmakla yetinilmektedir. İrlanda ve Qubec Büyük Locaları da bu yemin formülünü bırakmışlardır. İngiliz ritinden doğma Schröder ritinin 1960 da basılan rituelinde bu yemin şeklinden tarihi bir anı olarak söz edilmektedir. Yeminler üzerinde ısrarla durulması, ritüellerde İslâm düşüncesine aykırı bir yemin formülüne yer verilmediğini göstermek içindir.

Başkan, konuşmasında yapı araç ve gereçlerinin manalarını açıklar. Kültürün sağladığı nimetlere işaret eder. En sonunda yeni masona, Allaha ve gönye ile temsil edilen ahlâk kanununa ve yakınlarına ve masonluğa karşı olan ödevlerini hatırlatır. Bu rit, Kutsal Kitaba bağlı etik bir nitelik taşır. Madenlerden çok, yapı araç ve gereçlerinin delâlet ettikleri mânâlar açıklanır. Büyük Loca, Londra'da Great Queen Street'deki binada çalışır. Aynı caddenin üzerinde, karşı sıradaki 27 sayılı binada da 2076 sayılı «Quatuor Coronati» locası çalışmaktadır. Bu araştırma locası bundan 84 yıl önce 28/kasım'da kurulmuştur.

II — Arınmış İskoç rit: Bu ritin ritüelleri 5782 (1782) yılında Wilhelmsbad konvanında tersimata geçirilerek yeni Ahd'in yani İncilin ışığı altında yazılmıştır.

Ada'ya şu sorular yöneltilir: Bütün varlıkların yaratıcısı olan Allahın varlığına inancınız nasıldır? kaza ve kader, ruhun ölmezliği ve hristiyan dini hakkında ne düşünüyorsunuz?

Yemin formülü de şöyledir: Ben Kutsal İncil üzerine K.U.M. nın huzurunda yemin eder, hristiyan dinine ve Devlet başkanıyla Devletin kanunlarına bağlı kalacağıma ve bütün insanlara iyilik edeceğime ŞEREF sözü veririm. Bu ritüel, günümüzde lâyikleştirilmiş bulunmaktadır.

III — Eski kabul edilmiş İskoç rit: En renkli en yaygın ve sembol bakımından en zengin rittir. Hermescilik ve Gnosticisme'den kaynak alır. Hermescilik, dinden ziyade bir felsefedir. Hermesciliğe göre, «eşyanın dışı içi gibidir. Büyükle küçük arasında ayrılık yoktur. Evrende bir tek yasa vardır. Sebeplerin sebebi gizlidir. Ancak, öldükten sonra yani (son tekrisimizde) onu anlayabiliriz. Ruhlar Zuhalden koparak dünyaya düşerler. Dünya sınavında acı çekerek aydınlık bir şuura kavuşurlar. İşte bu aydınlık şuur ile ruh hikmet, kuvvet ve güzelliğe ulaşır, ki bu da ölümsüzlük demektir. Işık ruhtur, karanlık da maddedir. İnsan ruhu, evrensel ruhun bir parçasıdır. Halk ya aptal ya da kötüdür. Gerçeği gizlemekten başka çıkar yol yoktur. Aramak, bulmak ve susmak gerek. «Gnosticisme (İrfaniye) ise, «Kaynağını kendini bilmekten alır. Bu öğretiyeye göre insan, tanrıyla kendi içinde birleşecektir. Ulu Mimar, evreni maddeden yaratıp içine bir damla ışık katmakla insanın mayasına IŞIK karışmış olmaktadır. İnsanın kurtuluşu

karşı Özleminin asıl sebebi budur. Son şeyler, sezgi yoluyla bilinebilir.»

Bu ritte aday'a ayrıca seyahatler yaptırılır ve unsurlarla (Hava, toprak, su ateş) temizlenmesi sağlanır. Kendisine acı bir içki de sunulur. Dua yoktur. Madenlerden tecrit, önyargılardan hazır fikirlerden, parlak görünüşlü her şeyden kurtuluşu ifade eder. Masonluğa karşı olanlar, bunu dini dogmalardan kurtuluş töreni olarak yorumlarlar. Oysa, bu törenle değişmek, yenilenmek ve aklın yaratıcı hamlesini önleyen alışkanlık ve batıl inançlardan kurtulmak telkin edilir.

Bu ritlerin yüksek derecelerine gelince, 18. ci yüzyılda yüksek derecelerin doğmasına, çoğalıp yayılmasına sebep olan faktörlerin etkisi, bu gün azalmış olmakla birlikte, kurumların kendilerini doğuran etkenlerden daha uzun ömürlü oldukları bir gerçektir. Kurumların ayakda durmasında, alışkanlığın da payı vardır. Üstelik, kurumlar, kuruldukları sırada kurucularının önceden görmedikleri amaçlara yönelmekle de ömürlerini uzatabilirler. İngiltere'de ise, kimi kurumlar, sırf eskimiş oldukları için yaşamaya devam ederler. 1813 de masonluğun içinde yer almalarına göz yumulan Royal Arch ve Mark Master dereceleri de bu tür kurumlardandır. Oysa Amerika'da yüksek derecelere hakiki yüksek masonluk gözüyle bakılmakta, mavi localarda, yüksek atölyelere geçmek isteyenlerin bir BEKLEME yeri sayılmaktadır.

Albert Pike, ünlü eseri «Morals and Dogma» yı, işte bu anlayışın ışığı altında yazmıştır. Bu kitap yazılırken, Eliphas Levi'nin eserinden faydalanılmıştır.

Yüksek dereceler 18. ci Yüzyılda bir yenilik getirmişti. Bu gün ise, bunlar birer ANI'dan başka bir şey değildir. Meselâ bu gün 34. cü derece kurulmak istense, böyle bir teşebbüsün başarıya ulaşabileceğini kimse söyleyemez. Bununla birlikte aramızda masonluğun ancak 33 dereceyle tamamlanabileceğine inanmış olanlar vardır. Herkes dilediği gibi konuşabilir, ama böyle bir görüşün İngiltere Büyük Locasının 4.9.1929 tarihli bildirisinin birinci maddesiyle çelişik olduğuna da işaret edilmesi gerekir. Bu bakımdan İngiltere Büyük Locası, bu dereceleri YAN ya da EK dereceler olarak vasıflandırır (Side degrees). Böyle olmakla birlikte, Büyük Locanın başında bulunanlar yüksek derecelere devam etmekten geri kalmazlar. Büyük Loca, ancak Üstat derecesinin tamamlayıcısı olan

Royal Arch derecesiyle kalfa derecesinin bütünleyicisi Mark Master derecesini tanır. Bu derecelerin kaynağı inceleme konusudur. Bu derecelerin, sanıldığı gibi, Rose-croix hareketiyle bir ilişkileri yoktur. Daha ziyade operatif masonlukla sıkı bir bağıntıları vardır. İngiltere'de yapı sanatıyla ilgisi olmayan dereceler de vardır. Mark Mariner derecesi, Nuh peygamberin yaşayışıyla ilgilenir. Bunun böyle olması sosyal gerçeğe uygundur. Çünkü, İngiltere'de masonluk, kendi toplumunun manevi değerlerine ritüellerinde yer vermeyip, yalnız aydınlanma çağının düşünce ve değer ölçülerine bağlı kalsaydı, belki hiç bir baskıya uğramadan yaşardı, ama bu günkü nüfuz ve itibarından da yoksun kalırdı...

11 — Arıtılmış (Rektifié) İskoç ritinin üç yüksek derecesi vardır. Bunlar, Eski kabul edilmiş İskoç ritinin 18., 30. ve 33. cü derecelerine denktir.

1782 de yazılan 4 cü derecenin ritüelinde, aziz Andrea'nın Eski ve Yeni Ahitler arasında bir KÖPRÜ olduğuna işaret edilir. Bu bakımdan, bu rit İncile yönelmiş durumdadır. 4. cü dereceye geçenlere, Az. Andrea'nın İskoçyalı Üs'tatları denir. 33. cü dereceye karşılık olan 6. cü dereceye geçince de, Kutsal Kent'in İyilik Şövalyeleri unvanını alırlar. Bu derecede yemin, İsa peygamberin adına yapılır ve yeni şövalyeye yeni bir ad takılır.

Bir Hariciye doğrudan doğruya Şövalye ünvanı verildiği olmuştur. Ancak İngiltere Büyük Locasının kesin tutumuyla bu gibi tasarrufların önüne geçilmiştir.

III — Eski kabul edilmiş İskoç Ritinin yüksek dereceleriyle Kutsal Kitebilap arasındaki bağ, öteki ritlere oranla daha gevşekcedir. Ancak bu ritin bazı derecelerinin, gizli ilimlerle uğraşanların eseri olduğunu ileri sürenler vardır. Eşyanın bilgisine gizli bir sanatla, esrarlı formüller ve bir çeşit büyücülükle varılabileceğini sanan bu kişiler, tanrının gerçek adını söyleyebilenlerin tabiat kuvvetlerini yenebileceklerine inanırlardı. Nitekim Süleyman peygamberin de tabiat kuvvetlerine hükmettiği ve canlı varlıkların dilinden anladığı söylenir. Kalfa derecesinin dengi olan derece, Hermesçi bir kökten gelmekle birlikte, Anglo-Sakson ve Lâtin Masonlar, bu dereceyi kendi meşrep ve anlayışlarına göre uygulamaktadırlar. Bir yandan hristiyanlıkla bu derece arasında bir ilişki kurulmak istenirken, öte yandan da hristiyanlığın üç temel fazileti yerine hürriyet, eşitlik ve kardeşlik ilkeleri konulmaktadır. Üstad derecesinin karşılığı olan derecede ise, soyut bazı kavramlar, so-

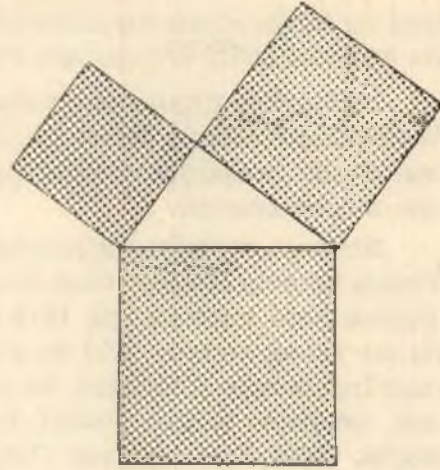
mut bir kılığa bütünmüş olduklarından, Amerika kuzey Jüridiksyonu kendi Ritüelini değiştirmek zorunda kalmıştır.

İngiltere'de uygulanan ritüelde ise, hristiyanlık düşüncesi ağır basmaktadır. Son üç derece ise, idari derecelerdir. Amerika'da mason kıyafet ve eşarplarını satan mağazalara en çok kazanç sağlayan, işte bu derecelerdir.

Biraz da, bu ritin İngiltere'ye nasıl geçtiğini gözden geçirelim. Fransa Süprem Konseyi Gran Komandörü Decasez, İngiltere'de bir Yüksek Şûra kurması için 1819 da Büyük Üstatdan Sussex düküne bir patent veriyor. 1813 de kurulmuş olup henüz güçlenmemiş olan İngiliz mason birliğini, bu yeni katkıyla tehlikeye sokmamak için, kendisine verilen patenti, tam 26 yıl çekmecesinde saklıyor. Büyük Üstat, aynı zamanda (Knights-Templier-Tapınak şövalyeleri) nin başkanı olduğu halde, bu topluluğun meclisini (conclave) aynı sebeplerden dolayı 22 yılda bir defa olsun toplantıya çağırılmamıştır.

Sussex dükü, bu her iki görevi, sırf, mason birliğine daha az önem veren birinin geçmesin, diye üzerine almıştır. Bu büyük mason 26/10/1845 de Ebedi Meş'e göçmüştür. Süprem Konsey, ancak onun ölümünden iki yıl sonra Amerika Kuzey Jüridiksyonundan alınan bir patentle kurulabilmiştir.

Fakat Büyük Loca bu yeni kuruluşu tanımak istememiştir. Fransa Büyük Meşriki de aynı yolu tutabilmiş olsaydı, belki masonluğa daha büyük hizmetlerde bulunabilirdi. 1853 de, Dorsetshire'in bölge Büyük Üstadı William Tucker'in 33. cü derecenin beyaz kordonuyla Büyük Locaya girmeye cesaret ettiğini gören Birleşik Büyük Locanın Büyük Üstadı Lord Zetland, düşünmeye vakit bulmadan, bir refleks hareketiyle bu kordonu onun boynundan alıvermişti. İşte bu gibi ileri görüşlü gerçek masonlar sayesinde, İngiltere'de mason birliği ayakta durabilmiştir. İngiltere'de Süprem Konsey, 10 Duke Street, St. James'deki binada çalışır. Henedense İskoç kelimesini kullanmaz. Türkiye'deki uygulamalara gelince, uyanıktan önce localar, verilen patentlerle dolaylı olarak Süprem Konseye bağlanmış, Büyük Üstad'ın da hak ve selâhiyetleri büyüklük sıfatına gölge düşürecek şekilde sınırlandırılmıştır. Başka bir yazıda, başka ülkelerde Büyük Üstat'lara ne gibi hak ve selâhiyetlerin tanındığını belirtmeye çalışacağım. Yazımı şu Japon ata sözüyle bitirmek istiyorum: Karanlıktan şikâyet etmektense, bir mum yakmak yeğdir.

U.S.A. Güney jüridiksiyonu Y.Ş. nın 1967 Ekim toplantısında kabul edilmiş bulunan prensipler listesi

New Age, Aralık 1967

Çeviren: M. GÖKDOĞAN

1. Çı., K. ve Üs. derecelerinden teşekkül eden ve BB. LL. ca idare edilen Sem. M. luk, Skoç Ritinden ayrıdır, ona tâbi değildir, Hâkim ve Müstakildir; hiç bir S.R. Organının veya Vazifelisinin konusu (müzakere mevzuu) olamaz

2. Munt. Sem. M. lukta ve neyin meşru ve neyin gayrimeşru olduğu hakkında BB. LL. karar verebilir.

3. Sem. LL. meşru ve Munt. olarak, yalnız meşru ve Munt. bir

B.L. nın izni ve Patenti ile teşekkül edebilir.

4. Skoç R. M., Sem. M. luğun ÜÇ derecesi üzerine oturan OTUZ D. den teşekkül eder ve bir jüridiksiyonu idare eden Y.Ş. bu jüridiksiyondaki S.R.M. luğunun bütün dereceleri üzerinde Tek Nazım ve Hâkimdir.

5. Munt. ve meşru Y. Ş. lar, yalnız, Güney CAROLINA daki CHARLESTON şehrinde, 1801 de H.B.U.M. ve H.B.A. Colonel John

MITCHELL tarafından 1786 Anayasalarına göre kurulmuş olan 33. derece Y.Ş. inca (Dünya Ana Y. Ş. sı) doğruca veya vasıtalı bir muvafakat (authority) almak suretiyle teşkil edilebilir.

6. Munt. ve meşru S.R. Masonları, yalnız, Munt. ve meşru Üstad Masonlardan yapılırlar (olurlar) ve Munt. ve meşru S.R. Masonluğunun devam edebilmesi Munt. ve meşru Üstad Masonlar olarak, Munt. ve meşru BB. LL.'a bağlı Sem. LL. da azalıklarının devamına bağlıdır.

7. Gayrimuntazam Masonik Teşekküller, anlaşmalarla veya Muntazam bir Masonik Teşekkülün katılmasıyla İntizam'a irca edilemez.

8. G.M. Masonik bir Teşekkül ile anlaşmaya giren veya çalışma birliği yapan (kuran) Munt. bir Masonik Teşekkül Gayrimuntazam olur.

9. G.M. olmuş Mason Kişiler, Hâkim ve Munt. en yüksek Organın kabulettiği esaslara göre, Munt. bir Masonik Teşekkül tarafından «İntizama irca» edilebilirler.

10. Bir Skoç Riti Y.Ş. nın Sem. M. luğun herhangi bir Prensibini veya LANDMARK'ını kaldırmaya veya bilmezlikten gelmeğe yetkisi yoktur.

11. Bir S.R.Y.Ş. nın 1786 Ana-

yasalarında mevcut S.R. Masonluğun Temel Prensiplerini kaldırmaya veya bilmezlikten gelmeğe yetkisi yoktur.

12. S.R. Masonluğunda Y. Ş. dan daha üstün bir (hüküm) kuvvet (i) yoktur.

13. Y.Ş. ların Milletlerarası Konferanslarının bir Y.Ş. ya herhangi bir şekilde, tahditler empoze etmeğe yetkisi yoktur.

14. Bir Y.Ş. nın teşekkülü hakkındaki kanun hükmü 1786 Anayasasında mevcuttur ve hiçbir Y. Ş. Temel Prosesi değiştirmek yetkisine sahip değildir.

15. Bir Jüridiksiyonun Muntazam ve meşru bir Skoç Riti Y. Ş. tarafından «işgal edilmiş» ya da «işgal edilmemiş» olduğuna karar vermek yetkisi yalnız bir Y.Ş. nındır. (...böyle bir kararı ancak bir Y.Ş. verir.)

16. Bir Y.Ş. diğer bir Y.Ş. nın icraatı hakkında izahat istememelidir.

17. Bir Y.Ş. kendi icraatı hakkında bir açıklama yapmayı (istegini) red edebilir.

18. Kendi Hakimiyetini (hakim kuvvetini) herhangi bir Organizasyona bırakan (tevdi ve teslim eden) bir Y.Ş., Skoç Riti Masonluğunun Muntazam Y.Ş. olamaz. (...Y.Ş. sı olmak vasfını kaybeder).

Muntazam Masonluğun Fransız Dosyası

Jean BAYLOT, Fransız Milli
Büyük Locası Büyük Nâzırı.
Çeviren: Tayfur TARHAN

Mütercimnin notu :

Bu eser, nâşiri Jean VITIANO tarafından, «LE POUR ET LE CONTRE» (Lehte ve Aleyhte) adıyla neşredilen bir koleksiyonun altıncı kitabını teşkil etmektedir. Koleksiyonun ilk beş eseri şunlardır:

- 1 — Ritler Büyük Kolejinin Fahri Komandörü J. CORNELOUP tarafından «UNIVERSALISME ET FRANC-MAÇONNERIE» (Âlemşümullük ve Franmasonluk).
- 2 — Eski ve kabul edilmiş İskoç Ritinin Fransa Yüksek Şûrâsından YVES MASAUDON tarafından yazılan «L'OECUMENISME VU PAR UN FRANC - MAÇON DE TRADITION» (An'aneye bağlı bir Franmason gözü ile Okümenizm).

- 3 — J. CORNELÓUP tarafından yazılan «SCHIBBOLETH» (Büyük baba Franmasonluğundan, torunlarımız Franmasonluğuna kadar).
- 4 — Ritler Büyük Kolejinden Profesör G.H. LUQUET tarafından yazılan «LA FRANC-MAÇONNERIE ET L'ÉTAT EN FRANCE AU XVIIIe SIECLE» (XVIII. asırda, Fransa'da Franmasonluk ve Devlet).
- 5 — Fransa Büyük Locası eski Büyük Üstâdı ANTONIO COEN tarafından yazılan «DANTE ET LE CONTENU INITIATIQUE DE LA VITA NUOVA» (Dante ve Vita Nuova'nın tekrisi muhtevası).

Koleksyondan bazı parçaların tercüme edilmesine nâzikâne müsaade eden nâşirin, altıncı kitapta yer alan önsözünün başından bir kaç cümlelerin zikredilmesi, konunun aydınlanması bakımından faydalı olacaktır:

«Serbest mânevî ifa'le idrâklerimize sadık ve bütün fikir ve kanaatlere hürmetkâr olarak, bilhassa Masonî fikriyat sahnında, Obediyansal Ritlerin tatbikatında açık bir karşılaştırma bahis konusu olduğu zaman, FRANSA MİLLÎ BÜYÜK LOCASI'nın mezhebî (doktrinsel) durumunun izahını men'unlukla karşılıyoruz.

Bu LEHTE VE ALEYHTE koleksiyonu dahilinde intişar eden diğer kitaplardan sonra, bugün buna, İNGİLTERE BİRLEŞİK BÜYÜK LOCASI'nın Muhabirliğinden mâdût olan bütün teşekküller tarafından muntazam olarak tanınan bir Obediyansın fikri bünyesini bize izaha yönelen kitap katılmaktadır.»

Onüç bölüm ihtiva etmekte olan altıncı kitabın, bu defa, muntazamlık bakımından en ilgi çekici olan LONDRA BÜYÜK LOCASI VE 1723 KAİDELERİ başlığını taşıyan üçüncü bölümünün kısmen tercüme edilmesiyle yetinilecektir. Nitekim, 1813 de, daha başka Locaların iltihakiyle kurulan İngiltere Birleşik Büyük Locası, Londra Büyük Locasının 1723 yasalarından ayrılmamıştır. Ancak, konunun kavranmasını kolaylaştırmak bakımından, bu üçüncü bölümde atıfta bulunulan ikinci bölümün bir kısmının evvelemirde tercüme edilmesinde fayda mülâhaza olunmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

FRANSIZ TEZİ

.....
.....
.....
«Muntazamlık, prensipler ve statüler çifte ifadesi ile idame ettirilen uygunluktur.»
.....
.....
.....

24 Haziran 1717 tarihinde, Saint Jean-Baptiste'de, dört Londra Locası karşılaşıyorlar, mesleki mason sıralarında artık yer almadıklarını müşahede ediyorlar ve aralarında bir Büyük Loca kurmak suretiyle federe olmaya karar veriyorlar. Kendilerine, Anthony SEYER'in şahsında bir Büyük Üstad seçiyorlar. Bir Londra Büyük Locasının üç ayda bir toplanması ve Büyük Üstadının senede bir seçilmesi hususunda mutabık kalınıyor. İlk yeni seçim Georges PAYNE'i getiriyor. Adıgeçen, bir nizamname tanzimini, bunun için de, bütün eski metinlerin, «Old Charges» veya «Gotik Yasalar» ın derlenmesini tavsiye ediyor. Jean Théophile DESA-GULIERS 1719 da Büyük Üstad oluyor. 1720 de tekrar seçilen PAYNE, tavsiye etmiş bulunduğu derlemeden istihraç edilmiş ilk nizamnameyi kabul ettiriyor. Nihai metnin tahriri işi, Saint-Paul Locası'ndan, rahip James ANDERSON'a intikal ettiriliyor.

Çalışması, 1723 de kürsüyü işgal eden Büyük Üstad Duc de WHARTON'a tevdi ediliyor. An'ane, bu tahrirat için faydalanılan bütün dosyaların, yazıların, evvelki metinlerin ve her çeşit referansların imha edildiğini rivayet eder.

Allaha ve dine karşı Franmasonların vazifelerini tarif eden birinci maddenin metni şöyledir:

Allah ve din hakkında.

Bir mason, tutumu itibariyle, manevi Kanuna itaate mecburdur; ve san'atı iyi anlıyorsa, hiç bir zaman ahmak bir münkir, ne de din aleyhtarı bir safih olmayacaktır. Fakat, eski zamanlarda,

masonlar, her memlekette, hangi din olursa olsun, o memleketin dininden olmaya mecbur tutulmuşlar ise de, hâlen, herkesin, kendi düşünüşünde serbest bırakılması suretiyle, bütün insanların mutabık kaldığı dine tâbi kılınması, yâni, insanları tefrike yarayan adlandırmalar veya mezhepler ne olursa olsun, iyi ve dürüst bir insan, yahut şerefli ve namuslu bir anşan olmaya zorlanması daha isabetli telâkki olunmaktadır; bunun neticesi olarak da, Masonluk, birbirlerine ancak ebediyen yabancı kalabilecek kimseler arasında bir Birleşme Merkezi ve dostluk rabitası kurma vasıtası olmaktadır.

.....
.....
.....

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

LONDRA BÜYÜK LOCASI

VE

1723 KAİDELERİ

Babalarının koyduğu eski ısnır taşının yerini değiştirme.
(Prov. Ch. XXII, v. 28).

DARUTY'nin kitabı (1) da takdire şayan olmakla beraber, ilk çağların Franmasonluk hayatını aydınlatan vesikaların en iyi envanterlerinden biri, Lionel VIBERT (2) tarafından tanzim edilmiştir. Bu muazzam belgeleme, harici faaliyetleriyle meşbu ve dört beş asırlık eski inigilizce ile ünsiyet peyda etmemiş tarikat mensuplarının gözünden kaçmaktadır. Bu itibarla, mütehassısların vardıkları neticelere itimad etme zorunu vardır. QUATUOR CORONATI araştırma Locası, dikkate değer olduğu kadar, adeden de

(1) Emile DARUTY: «Eski ve kabul edilmiş İskoç Riti üzerinde araştırmalar» (Ile Maurice, 1879).

(1) Lionel VIBERT: «Büyük Locaların mevcudiyetinden evvelki Franmasonluk» (Gloton, 1948).

çok olan çalışmalar yapmıştır. Çok ilgi çekici ve fakat etüdümüzün hudutlarını aşacak olan tafsilâta meraklı olanlar, Dr. DOGGERMAN tarafından 1949 yılında yayınlanan etüdden de faydalanabilirler.

«Kabul edilmiş» denilen, profesyonel olmayan üyeler kabul eden inşaatçı korporasyonlarından itibaren, bu irtibat artık itirazla karşılaşmıyor. Büyük inşaatın durması ve Rönesans'ın getirdiği metod ve stil tekâmülü ile - İngiltere'de gotik stil bir müddet daha kalmakla beraber-, duvarcı istihdamının kökü kurduğundan, «kabul edilmiş» olanlar, ritüel derece ile ve fakat aynı zamanda, Nizamın ekseriyetini ele geçirmekle, «usta» olmuşlardır.

Bu hâdise, tamamiyle ingilizdir ve Fransa'da hiç bir iz bırakmamıştır. Şüphesiz ki, duvarcı korporasyonları Fransa'da da zamanında mevcut idi, fakat, söylediğimiz, gibi bu korporasyonların hayatına ve bilhassa profesyonel olmayan üye iltihakına dair sonradan hiç bir şey bulunmamıştır. Ancak Almanya ve hususiyile Strasburg için bazı deliller mevcuttur.

«Gotik Yasalar» genel terimi ile adlandırılan vesikaların tümü, «Old Charges» dan, yani eski Vazifeler'den mâduttur.

Franmasonluğun asırlar boyunca takip ettiği seyrin hakiki mecrasına getirilebilmesi için gidilmesi gerekli manevi menba, işte budur. İtiraz kabul etmeyen bu tarifler, Tarikatın asli prensipleridir. Bu prensipler, onları ihdas edenleri ilk gruplaşmaya sevk etmiştir ve, her tarikatte olduğu gibi, tekris ile ve dokunulmaz tarifleriyle intikal ettirilebilen mezhebi muhtevayı teşkil etmektedir. Problem ile mükemmelen bağdaştığı için ingiliz eski sefelerimiz tarafından intihap edilen bir terim olan «Landmark» lar işte bu kaidelerden neşet etmiştir. «Hudut taşı», yahut, - biraz da manastır kaidelerinin icapları kastedilmek ve fakat daha ziyade mezhep ayrılıklarına tatbik edilmek suretiyle - «ihata duvarı» denilebilecek olan bu terimin anlamı üzerinde, yazarlar, belki kâfi derecede durmamışlardır. Bahis konusu olan, bir akidenin (dogma'nın), bir kaidenin ifadesi değil, fakat bir düşüncenin aşılmaz hudutlar arasına yerleştirilmesidir. Bu hudutları aşan, sahayı terketmiş, durum değiştirmiş, dahil olmaktan vazgeçmiş, müşterek hayata mânen ve maddeten iştirâkten sarfınazar etmiş olur. Başka statüye tâbi bir yabancı olur. ANDERSON'un, daha sonra, meş-

hur birinci Maddede kullanacağı - ve eski fransız örf ve âdetinde rastlanan - ingilizce «tenure» kelimesinin, hakkı hâdiseye, hâli tasarrufa, vazifeyi hâle rapteden, eşit kuvvette bir anlamı vardır. Landmark, vazedilen bir kaideden daha ileri gider ve müntesipleri birleştiren bağın bizatihi mahiyetini ifade eder. Bu, serbest muvaffakatle değıştirilebilen, karşılıklı olarak aktedilmiş bir anlaşma değildir. Bu, bir zorlama da değildir, çünkü evvelden mevcuttur ve sarihtir. Bunu tagyir etmek, hâli keyfiyeti değıştirmek demektir.

Landmark'ın bu anlamı, Franmasonluğun hakiki vasfını değıştiren için, elbette ki hayli sıkıcıdır. Dolayısıyla de, değerin münakaşa edilmesine, şümülünün azaltılmasına teşebbüs edilmiştir. Prensibe itiraz kolay olmadığından, hükümlerin adedi ve yazarlar arasında ayrılıklar üzerinde çekişilmiştir. Mânâ ve otorite bakımından, ileride göreceğiz. Adede gelince, yazarlara, muntakalara veya sistemlere göre, yeknazarda değışik gibi görüldüğü doğrudur. Tarihi ve hattâ mezhebi kudreti genellikle kabul edilen A. MACKEY (1), 25 adet sayar. Chambers PATON (2) da aynı şeyi aksettirir. Fakat, New York Büyük Locası tarafından kabul edilen EVANS'ın landmarkları, J. E. FINDEL için de olduğu gibi, 9 dan ibarettir. Rococ POUND, bazı Amerikan sistemleri landmarkları 70'e iblağ ettikleri halde (3), bunları 7 ye indirir. Bu listeler mukayese edildiğinde, en mufassal olanlarında, ana prensipler yanında, alelâde formaliteler ait hükümlerin bulunduğu görülür. En dolgun ve enmeşhurlarından biri olan MACKEY sistemi ele alındıkta, 19 uncu maddesinde, Allaha inanca ve 11 inci maddesinde, her Loca için gereği veçhile muhafaza altında bulundurulma lüzumuna ait hükümler görülür. Çok farklı ağırlıkta olan bu iki hükümden itibaren, yasa kaideleri ile kanunî hükümler arasındaki, yahut da, hukukî tâbiri ile, kanunla kararname arasındaki farklılık beliriyor. Birinci terim prensibe taallûk ediyor. İkincisi tatbikiidir. Muhtelif hükümler bu kıstasa göre ayıklandıktan sonra, acaba bütün landmark sistemlerinde, ana prensipler bakımından aynıyet var mıdır? Bunun cevabı, bilâitiraz, evettir.

Landmarklara atıfta bulunan müellif veya masonik otorite

(1) Albert MACKEY: «Encyclopédie de la Franc-Maçonnerie» (1858).

(2) Chambers PATON: «Freemasonry and Jurisprudence» (London, 1872).

(3) KINGSTON, Masonic, Annual, Hull, 1871.

hangisi olursa olsun, bütün Landmark listelerinde aşağıdaki altı hüküm bulunur:

Tarikatın, müntehap bir Büyük Üstad tarafından sevk ve idare edilmesi,
Üyelerin seçme, başvurma ve ziyaret hakkı,
Mahalli kazanın hâkimiyeti,
Erkeklerin kabulü,
Allahın varlığına inanç,
Mihrap üzerinde Mukaddes Kanun kitabı.

Burada, bütün teşkilâta ve bütün doktrine kumanda eden, ruhunu kesin olarak tanzim eden esas hükümlerin mevzubahis olduğunu kabul etmek lâzımdır.

MACKEY, şu 7 nci kaideyi ilâve ediyor: Âli landmark şudur ki, bu landmarklar hiç bir zaman tâdil edilemez. Bu, en mânâlı kaidedir.

Bu yedinci landmark, böyle bir hükmün itiraz kabul etmez-mahiyetini beyan ederken vermeye çalıştığımız esas ifadeye ulaşmaktadır.

Şimdi , bu landmarkın, prensipleri muhafaza edilmekle beraber, eski metinlerde ifadesini bulup bulmadığının, yahut da, ifadesinin, itirazsız olarak bu landmarktan istidlâl edilip edilmediğinin araştırılması gerekmektedir.

Netice müsbettir.

Kadınların tekris edilmemesi gibi, henüz itirazla karşılaşmamış olan hususları ihmâl ederek, masonik taahhüdün dinî veya hiç değilse ruhî karakteri üzerinde, yâni ihtilâfın esası üzerinde duracağız.

Bütün eski vesikalar, Allaha imânı, masonik taahhüdün ilk vecibesi olarak zikretmektedir.

Biz, vesikaların belirttiği üzere, fikri teyid eden açık ve kesin esaslardan bahsediyoruz; yoksa, şu ortaçağ korporasyonlarının herkesçe dinî olarak bilinen havasından değil. Elbette ki bu hava, isbat edici bir değer taşımamakla beraber ,takdir etmeye ve kanaat getirmeye yardımcı olmaktadır. Bu konuda MACKEY, sırasın-

da MICHELET'yi zikretmiştir. Fakat hâdiselerle metinler, açık, münakaşa götürmez ve mutabakat hâlinindedir.

Muhtevaları itibariyle hiç bir zaman münakaşa kabul etmeyen ve fakat daha ziyade menşe'leri bakımından münakaşa edilebilen bir çok belgeler yanında, cerhi kabil olmayan altmıştan fazla vesika sayılmaktadır. Bunların hepsi, üslup bakımından tereddüd mahal vermiyecek tarzda, Allaha inancı ifade etmekte, yeminleri tarif etmekte ve bunlara kefil olarak İncil'i göstermektedir.

Bu metinlerin en eski serisine «Landsdown» denilmektedir. Bu seri, XIV üncü asrın ortasına rastlayan HARLEIAN vesikalarıdır.

Bunların hepsi, Mukaddes Teslis'in anılmasıyla başlar. Bu husus, ileride söylenecek olanların anlaşılması için dikkate alınmalıdır. CROMWELL diktatörlüğü zamanına rastlayan bir devrede, Masonluk, İngiltere'de, esash surette katolik idi.

Tarikatın, sarih olan faaliyetleriyle yürütülmesini teminen tanzim edilmiş hakiki vesikalar mevzubahistir. Bunlar nazariyat parçaları değildir.

Bundan başka, XIV üncü asra ait olan Mason korporasyonlarına atıflar ve ilk vesikası 1349 a ait olan Statülere atıflar mevcuttur. Bu vesikalar manzumesinin korporatif Masonlukla münasebeti vardır, fakat bu, profesyonel olmayan üyelerin kabulünden evvele aittir.

Nihayet, ilk yazılanlar grubundan evvele ait olan üç meşhur vesika, beşeriyetin ruhî mâmelekine taalluk etmekle beraber, Tarikat ile doğrudan doğruya münasebettardır. Dünyanın bütün bilgili masonları bu vesikaları REGIUS manzumesi, COOKE el yazması ve SCHAW statüsü olarak bilirler. Bunlardan ilk ikisi 1400 senesine, üçüncüsü ise 1598 senesine aittir.

Gerek COOKE vesikası, gerek manzume, baştan aşağı, kudretli bir dinî üslupta yazılmıştır.

Burada bu muazzam ve zengin dosyanın açıklanmasına girişilmesi mümkün değildir. Meraklı okuyucu ihtisas kitaplarına müracaat edebilir. Bunların, bütün masonik taahhütlerin sarahatle ifade edilmiş bir inanca raptedilmesi ile mutabakat hâlinde olduğuna işaret ettikten sonra, bunları arasında en mânâlı olan bazı hâdiseleri belirtelim:

GOULD, XVIII inci asrın başında müteamel olan ritüelin «Üç ışığın, Mukaddes Teslisin üç şahsını temsil etmekte olduğunu izah ettiğini» bildirmektedir (1). Bu cihet, PAILLARD'ın bu meş'alelerin sadece bir aydınlatma vasıtasından ibaret olduğunu beyan etmesine mâni olmamıştır (2). İki sütuna gelince, yine GOULD'ya göre, aynı ritüellerde bunlar, her devirde, kuvveti ve Kilisenin istikrarını remzetmektedir.

Yeni intisap edenlerden istenen taahhütlere merbut dindarlık mühürü hakkında, yekdiğerine tetabuk eden büyük hacimdeki vesikalar tomarı içinden seçilen, fakat çok kesin olan bir tek vesikayı ele alalım.

Bu, çırakların yeminine ait metindir. «Sloane'in» denilen elya zısı (XVII nci asrın ikinci yarısı, yahut XVIII inci asrın bidâyeti yâni 1640 ile 1720 arası). Bu metni maksath olarak seçiyoruz, çünkü, 1723 de vuku bulduğu iddia olunan istihâleye (reform'a) kronolojik olarak çok yakındır:

Mason kelimesini ve tazammun ettiği her şeyi gizli tutacaksınız. Bu kelimeyi hiç bir zaman, doğrudan doğruya veya dolayısıyla, yazmayacaksınız. Bizim, yahut Nâzırlarınızı gizli tutulmak üzere tevdi ettiğimiz her şeyi, erkeğe, kadına, çocuğa, değneğe veya taşa karşı muhafaza edeceksiniz. Onu ancak, bir Franmason Locası dahilinde, bir biradere açıklayacaksınız ve Anayasamızın emirlerine sadakatle riayet edeceksiniz. Bütün bunları, ister doğrudan doğruya, ister dolayısıyla olsun, başka hiç bir mânâya almaksızın, ne de zihnen herhangi bir ihtirazî kayıt koymaksızın muhafaza edeceğinize sadakatle söz veriyor ve yemin ediyorsunuz. Böylece, Allah ve bu Kitabın muhtevası size yardımcı olacaktır.

Şu hâlde, kabul edilmiş bir Masonun, ilk Londra Büyük Locasının teşekkülü arifesinde, mütekit olması ve Allahı anarak yemin etmesi gerektiği, itiraz kabul etmez.

Dini harplerle parçalanmış ve «papacılığı» lağvetmiş olan mu-

(1) GOULD: «Le grand mystère de la F. M. découvert» (T. 6, p. 479).

(2) Maurice PAILLARD: «Les Trois Maçonneries» (Londres 1954, p. 33).

asır İngiltere'nin arzettiği duruma rağmen, Masonun mütekit ve hattâ katolik olduğu görülmüştür.

1717 de, masonların şefi olarak tanınan WESTMINSTER mimarı Sir Christophe WREN'e, faaliyetinin kifayetsizliğinden ötürü serzenişte bulunan dört Londra Locasının (ki mevcut Localar bunlardan ibaret değildir) - adede ve mahalle dikkati çekiyoruz - federe olmaya karar verdikleri zaman, durum budur. Bu dört Loca, masonluğun, prensipleri itibariyle dini, an'aneleri itibariyle katolik ve yeni müntesip kabulünde zayıflamış olan durumunu bilmekte-dirler.

Mezkûr âmilleri nazara almak mecburiyetinde olan bu Locaların, aynı zamanda, İngiltere'nin XVIII inci asır başındaki durumunu da hesaba katmaları gerekmiştir. Yüzelli seneden fazla bir zaman zarfında, İngiltere'de siyasi hayat, vahşi ve kanlı dini muharebelerle bölünmüştür. Umumiyetle sanıldığı aksine olarak, bilhassa Masonlarda, en öldürücü darbeler, katoliklerle anglikanları karşı karşıya getirmiyordu. Tabii ki katolikler ağır darbelere göğüs germişler ve, vaziyet müsait olduğunda, sakınmadan intikam almışlardı. Netice itibariyle, XVII nci asrın başında boyun eğmişlerdi. Öyle bir âkibete uğramışlardı ki, I inci CHARLES, imânını beyana cesaret edememişti. Siyasi bakımdan zayıflamış olarak, bu XVII nci asır sonunda, dini kargaşalıklara karşı koma bakımından ehemmiyet arzetmiyorlardı. Sonuncu STUART, II nci CHARLES, babasının misâlini düşünerek, dinini gizlice tatbik etme feragatini göstermiş ve ruhi hayatın zaptı rapt altına alınmasını İslâhât'a (Reform'a) bırakmıştır. Muharebeler, reformcular arasında, yahut daha doğrusu, anglikanlar ile, çeşitli neviden reformcular arasında cereyan etmiştir.

İki asra yakın bir zaman sürüp giden bu müthiş kargaşalık, esasen karışık olan dört senelik bir müddetle birbirinden ayrılan ve Marie STUART faciasıyla başlayan iki ingiliz inkilâbı arasında en büyük şiddetine varır. I nci CHARLES'ın kafasının kesilişi 1648 dedir; II nci JACQUES'ın tahttan indirilişi 1688 dedir. Kraliçe ANNE'ın ölümünde, tahtın, bir STUART'a veya bir ORANGE'e, fakat yeni kanuna göre, katolik olmayan birine intikal ettirilmesi problemi ortaya çıktığı zaman, ingiliz efkârı, daha mütereddit, hakikaten müsamahakâr, hakikate âşık olmaktan ziyade yorgun, uyanık olmaktan ziyade feragatli bir hâl almıştır.

İşte, 1717 de, dört Londra Locasının federe olmaya karar verdikleri, evvelâ mukavvat, sonra daha sıkı ve tedvin edilmiş kaideler vaz'ına teşebbüs ettikleri sırada, İngiltere'nin XVIII inci asrın başındaki siyasi ve dîni havası, kısaca budur. Şu hususu ısrarla belirtmek isteriz ki, mevzubahis olan, Birleşik Kırالیyet Localarının değil ve fakat dört Londra Locasının Âlemşümüllüğüdür; halbuki, Londra'da ve taşrada, bilhassa, çok faal korporasyonların en ilginç izler bıraktığı İskoçya'da, daha bir çok localar mevcuttur.

Dört Loca tarafından karara raptedilen muvakkat nizamname ne der? Bunların merasim celcesi SAINT-JEANda olacaktır ki, bunun seçilişi, katolik temâyülü tebartız ettirmektedir. Büyük Loca adını alacak olan federal birleşimin vazifesi, bilhassa, refikliği ihdas etmek oluyor. Bu derece, 1717 de, yegâne ve sonuncu derecedir. Tekrisin Büyük Locaya intikalinden hemen sonra, Üstad derecesi ortaya çıkıyor. Hızlanma başlıyor. Eski vasifeler, özel vazifeler, gotik mükellefiyetler tetkik ediliyor. Bazı müellifler, 1723 de ANDERSON raporunun tanzimine yarayacak olan unsurlar bir kere derlendikten sonra, arşivlerin yakıldığını beyan ederler ki, bu hususu, daha sonra gelen tarihçiler kabul etmek zorunda kalmışlardır. Böyle bir kül etme hakkında, bazı vesikaların imhâsının, evvelki âdetlerin bazı görünüşlerini gizlemenin, mevzubahis olduğundan başka ne düşünülebilir?

Bu hâdiselerin cereyan tarzı gayet iyi bilinmektedir. Ben sâdece bugün gördüğümüz muntazam masonluğu şekillendiren müessese, fikir ve metinlerin tekâmülünü izah eden yeni deliller serdine esas olan hâdiseleri hatırlatmak isterim. 31 nci sahifede (1), vasıl olduğum neticelerin en çok aleyhinde olan tercümeyle vermiş bulunuyorum ki, bu metinden itibaren, birbirini takip eden hâşiyelerle, Fransa'da, Franmasonluk sancağı altında, ilk kaidelere karşıt bir durumda olan kitlelerin fiil ve hareketleri meşru saydırılmak istenmiştir.

Bütün bu şerh ve tefsir edici mücadeleler arasında, bir istikamet darbesi vuran, yanlış bir noktai nazara göre mason olan pek sayın belçikalı tanınmış adam Charles MAGNETTE olmuştur. Kendisini daha başkaları takip etmiştir ki, bunu zamanımızda COR-

(1) Mütercimnin notu: Tercümeyle başlanırken açıklandığı üzere, kitabın 31 inci sahifesine yapılan atıfla işaret olunmak istenen kısım, tercümenin baş tarafına alınmıştır.

NELOUP idame ettirmektedir. Tarihe karşı ilgisiz olan bu gayretkeş bizantinizmden ne anlaşılır: Laik mübeşşir ANDERSON, Allaha inancı bertaraf etmiş, ve PAILLARD, metin üzerinde oynamak suretiyle, dinsizleri, akıllı olmaları şartıyla, kabul ettiğini dahi ileri sürmüştür.

Böylece işkenceye uğrayan metnin müellifleri bilinmektedir. 1684 e doğru İskoçya'da, Aberdeen'de doğan ANDERSON (2), bir presbiteryen papazdır. Yukarıki izahata atfedilen ince mânâ farkı, önemlidir (3).

DESAGULIERS, Nantes Fermanının lağvından sonra, 1685 de göç etmiş La Rochelle'li bir fransız papazının oğludur. Çocuğun gemi güvertesinde bir fıçıya gizlenmiş olarak, tehlikeli bir yolculuk yaptığı rivayet olunur. Bütün muassır müellifler, DESAGULIERS'yi dikkate şayan bir adam olarak zikrederler. ANDERSON'u «zekâ ve irade kuvveti olmayan» bir şahıs olarak takdim eden MACKEY, DESAGULIERS'nin Yasaların hakiki müellifi olduğunu beyan eder. DESAGULIERS, fransız an'anelerine göre yetişmiş bir protestan dır, fakat, anglikan dinini tekabbül etmiştir, çünkü bu din, her şeye rağmen, resmî dindir ve çünkü, vazifeleri, ünvanları ve Londra Sosisyetesindeki mevkii itibariyle buna mecburdur.

Yakın mâzide birbirine şiddetle karşıt olan dîni sistemlere mensup bulunan bu iki adam, Tarikatın kurucuları tarafından on nesil boyunca idrâk ve tatbik olunan, eski ve mübarek örf ve âdetlerle ve asırdide vazifelere ait metinlerle yığılı yüklü bir dosya karşısındadırlar. Bütün ithaflar, Mukaddes Teslise doğru yükseliyor. Yeminlerde Allah ve Meryem Ana anılıyor. ANDERSON ve DESAGULIERS, vahdeti muhafaza etmek suretiyle, Masonluğu İngiltere dahiline yerleştirmede muvaffak olmak istedikleri takdirde, Masonluğun durumunu ve İngilterenin durumunu nazarı itibara almak mecburiyetindedirler.

Masonluğun özü, - yâni fikriyatı, âdetleri, cemâati - büyük ölçüde katolikliğin tesiri altında kalıyor. Her mezhepten ve koyulukta protestanlar Masonluğa nüfuz etmişlerdir ve en yakın an'anevi

(2) 1739 da ölmüştür. «Eski Üstad» bir patrik değildi.

(3) ANDERSON'un teslis aleyhtarî sosiniyenlerin hatalarına karşı ateş püsküren bir vaazı ve imânını şiddetini ifade eden daha başka metinler mevcuttur.

muarızları olan anglikanlarla aynı çatı altında yaşamaktadırlar. İrlandalılar masonlardan sayılıyor, fakat katolik kalıyorlar' İskoçyalılar Tarikatın yüksek mevkilerini elde tutuyorlar, câzip isimleri ve zengin arşivleri nezdlerinde topluyorlar. İskoçyalılar, çoğunlukla, katılmış presbiteryenlerdir yahut en azından, fırsat buldukça, püriten veya «quaker»lerdir. Fakat, STUART'lar için kanını akıtmış ve daha sonraki muharebelerde yeni ve ağır fedâkârlıklara katlanacak olan en cesur ve en inanmış katolik azınlıklar bâki kalıyor. Bunlar arasında çok adette mason vardır. İngiltere'de, «quakerisme», «deisme» ve müstakillerin «non-conformisme»i, büyük ölçüdeki hâdiseler karşısında, İmân'ın sağlam ve mukaddes kitaba bağlı kaldığı, fakat tefsir edici, sertleştirici veya yumuşatıcı tarifleri reddeden veya itimatsızlıkla karşılayan ve, tereddüdün safdillliğini tefrikanî artık imkân bırakmayan öze l bir dîni tip doğurmuştur. Cehennem bir ilâhiyat âlimi olan Richard BAXTER, «on emri (evâmiri aşere'yi) ahlâk olarak kabul edenler, Âlemşümûl Büyük Kilişeye mensupturlar» der. Vatandaşlar arasında sulhün, umumî sulhün sırrı, ilk defa olarak o devrin insanları tarafından araştırılmıştır.

İngiltere'ye gelince, I inci CHARLES'in idâmından, 1745 de, Charles - Edouard STUART'ın, Culloden'deki kat'î bozgununa kadar, biri, lânetlenen katolikliğe gizli bir bağlılıkla, resmi dinden, diğeri, «High Church»e (Yüksek Kiliseye) resmen mensup olmakla beraber islâh edilmiş (réformée) dinden olup, sırasıyla şampiyon olan iki rakip ailenin karşı karşıya geldiği devamlı kesiklikler içerisinde yaşamaktadır. Umumî efkâr bakımından, bu düello, bezginlik ve sulh arzusu içinde cereyan etmektedir. Masonlar ise, buna ilâveten, rakipler arasında parçalanmayı önleme endişesinde diler. Birçokları STUART'ların tarafını tutmaktadırlar. Bunların, masonluğun Fransa'ya intikalinde esaslı rol oynadıklarını göreceğiz. Bunların iştirâki, şekil ve şartları bakımından münakaşalı bulunmakla beraber, bütün tarihçiler tarafından zikredilmekte, bütün şahitliklerle tesbit edilmektedir. STUART'lar tarafında bir çok biraderlerin mevcut oluşu, şüphesiz ki, ANDERSON'un ve DESA - GULIERS'nin tefekkürlerinde önemli bir unsur teşkil etmiştir.

Filhakika, her ikisi de, mânevî konularda ta'mik edilmiş açıklamaların tehlikeli olduğunu yakın dîni tarihten öğrenmiş buluyorlardı. İtizaller, umumiyetle, kelimeler üzerinde anlaşmazlıktan başka bir şey değildir. İdam edilecekler için hazırlanan odun yığın-

ları, ekseriya, nahiv iptilâları, konuşma itiyatları veya kelime oyunları dolayısıyla tutuşturulmuştur. İngiliz Franmasonluğu, ne kadar az tasrih ederse, o kadar kuvvetli olacaktır. Esasen, an'anevî formüle göre, «geçmiş asırlardaki gibi, hangisi olursa olsun, yaşadıkları memleket veya milletin dininden» olmalarını müntesiplerine nasıl zorla kabul ettirebilirdi? İngiltere'de, iki asra yaklaşan muharebeler, ekseriyetin dinini tesbite müncer olmamıştır. Bu neviden bir din yoktur, çünkü pek çok din vardır.

İşte bundan dolaydır ki tercih yapılmamaktadır.

1723 metninin mâkul izahı budur. Bu izah, ANDERSON'un kapıldığı bir «laik ilham»ın izahına nazaran çok daha hakikate yakındır. PAILLARD'ın inkâ ettiği ve bu kanaati araştıran CORNELOUP'ya, inkâr etmeyeceği iki müellif zikredeceğim. Evvelâ, sağlam bir dinsiz ve fakat meslekten bir tarihçi olan MARC. Ne yazıyor? Bunu, metnin iyi anlaşılması için uzun uzadıya zikrediyorum (1);

«Allahın geçerken zikredildiği, din meselesinin geniş bir tarzda ele alınmış gibi görüldüğü bu makalede, müsamaha fikrinin parlak bir tazehürü görülmek istenmiş, bir çok Büyük Localar ve bilhassa fransız Masonluğu bunu böylece anlamış ve anlamakta devam etmiştir. Allahın, Pek Mübarek Teslisin, Meryem Ana'nın, taçlandırılmış Dört Kurbanın anılması yerine, Allah adının sadece serlevhada görüldüğü, dinin, ahîâki Kanuna müncer olduğu, kardeşlik fikrinin beyan edildiği, vicdan hürriyetinin ilân edildiği gayet umumî bir beyanat karşısında bulunuyormuş gibiyiz; ancak bu, «bir Mason'un hiç bir zaman ahmak bir münkir, ne de dinsiz bir sefih olmayacağı» hususu ile önemli surette tahdit edilmiştir. Fakat bütün bunlar, gerçek mânâdır ve, kartezyen, rasyonalist fikiriyat ile meşbû olanlar bununla yetinirler, müellifin veya müelliflerin ruh hâletini müşahede etmeyi ve, bu metni niçin böyle kelleme aldıklarını ve neyi ihtiva etmesini istediklerini araştırmayı unuttular.»

«Acaba protestan yazarlar müsamahayı hakikaten düşünmüşler midir? Ahmak münkir, dinsiz sefih, işte, bizi hakikate avdet ettirmesi gereken iki acı söz; unutmamalıyız ki İngiltere'deyiz ve orada islâhât (Réforme), Papacılık (Papisme) kadar müsamahasız; her halde mezhep reddedilmekte fakat bir inanç mecburî kı-

(1) H.MARCY: «F. M. luğun menşei üzerinde deneme» (Essai sur l'origine de la (F. M.) Tome I, p. 76).

lınmaktadır. Bütün insanların üzerinde mutabık bulduklarını şu dine gelince, aldanmıyalım, bu ancak hristiyan dini olabilir, ne İngiltere'de ve hattâ ne de Avrupa'da başka bir dinin hükmü yoktur. Fakat bu, çeşitliliği içindeki hristiyan dinidir ki, bunu Roma kabul edemez ve bundan dolayı da papalık, Masonluğa karşı cephe alır. Aslında, I inci madde ile, katolikliğin, Masonluğun an'anevi dini olma imtiyazı kaldırılıyor.»

«Grand Orient»ın eski Büyük Üstadı, kararlı agnostik Paul CHEVALIER, 2 nci Derecenin Ritüelindeki G harfinin mânâsını etiüd ederken (2), bu remzi başharfin ifade ettiği kelimeyi gizlemek için, kabule şayan kelimeler sayma çabası içinde olanlarla istihzâ ederek, şöyle yazar:

«Bu, germanik dillerde, Allah kelimesinin ilk harfi - dir. Bu harf, Allahı temsil eder. Bunu münakaşa etmek, gülünç olmak demektir.»

«Evveleminde, bu işaret, hayrete düşürmek için değildir. Fransızmasonluğun öncüleri son derece dindar değiller mi idi? XVIII inci asrın başında esasen tamamiyle istisnai olan münkirleri, habis ruhlar olarak telâkki ediyorlardı. Fakat, mecburî bir «deïsme» in geri getirilebileceğine inanmak, ne büyük hatâ olurdu. Tarikat öncülerimizin meşgaleleri daha ulvî idi.»

«Tekris edilmek için, Allaha inanmak gerekiyordu. Halbuki, G harfinin emrini almak için refik olmak lâzım. Şu hâlde, bu harfin temsil ettiği Allah, haricinin Allahı değildir. O, münevver ve olgun Masonların Allahı - dir.»

«Britanyalılar mânevi (spekülatif) Locaları kurdukları zaman, senelerden beri, menfaatler, fakat bilhassa fikriyat menfaatleri uğruna boğuşmakta idiler. Allahları hakkındaki özel idrâklerini zorla kabul ettirmek gayesiy-le, dinî mezhepler birbirinden nefret ediyor ve çarpışıyorlardı. Hür - free - insanların Masonluğunu inşa eden hristiyan rahipler, bütün Allah idrâklerinin eşitliğini ifade etmek istemişlerdi.»

(2) Paul CHEVALIER: «L'étoile flamboyante et la lettre G» (Bul. At. Sup. no. 42, Nov. 1954).

Bu müellif cerhedilemez.

Bir netice çıkarmasını, Albert LANTOINE'dan isteyeceğim. O, şöyle yazıyor:

«Umumi kanaat, Franmasonluğu kuranların, iki mezhep arasında... ve bilhassa hirstiyanlığın iki dalı arasında bir bağ vücude getirmek istedikleri yolundadır. Bizim kanaatimiz ise, protestan etkiyi hâkim kılmalarına intizaren, bitaraf bir sâha bulmak istedikleri merkezindedir» (1).

Şu hâlde, LANTOINE'ın hakkı var:

«Üzerinde bütün insanların mutabık buldukları din, sarahaten ve yalnızca hirstiyan dinidir» (2).

Sonuca ulaşılabilir:

Londra Localarının tamamı iltihak etmediğinden ve hiç biri de şehir dışında olmadığından, bütün Localar adına kanun yapmaya ne selâhiyet ve ne de ehliyetleri olmamaları itibariyle, mahdut çevreleri için kanun yapan Londra Locaları, 1723 de, hareket başlangıcını tayin ve kanunu yekten ilân eden bir merasim celse-i aktedememişlerdir.

Buna inzimamen, yasalarının I inci Maddesi, bir dönüm noktasına işaret etmekten uzak olarak, «Vazifelere sadık olan Mason, Allaha inanır.» şeklindeki masonik taahhüdün an'anevi ve gayri kabili rücû mahiyetini, İngiltere'nin 1723 deki durumuna intibak ettirmek suretiyle teyid etmektedir.

Ve, 1723 metni şunu ilâve eder: «Esasi Landmarklar bâkidir»

Bu, son ve kesin hükümdür!

Son olarak işaret edilecek bir husus var. 1723 deki agnostik kitap, şu kelimelerle başlar: «Âdem, bizim ilk babamız». İşte, istisnaî bir agnostisizmi (3).

(1) A. LANTOINE: «La F.M. chez elle», p. 28.

(2) A. LANTOINE: «La F.M. chez elle», p. 34.

(3) Mütercim'in notu: «Agnosie» nin lügât mânâsı, «tecâhül»dür. «Agnosticisme», mutlakîyete insan zekâsının erişemeyeceğini beyan eden ve bütün fiziksel ve mânevî hâdiselerin prensibine ve esasına değinen tam bir câhilliği öğreten, felsefî bir doktrindir. Ancak buradaki «erişememe», «hiç, veya mevcut olmama» mânâsında değildir. «Positivisme» ile az çok müteradif olan bu doktrin, ilim sahasının ötesinde lüzumlu olan bir «bilinmeyen» sâha tanır.

Masonlukta lâiklik ve mûsamaha

Reşid TEMEL

Masonluğun muhtemel menşeyini bulmak için büyük gayretler ve meharetle harcanmış olmasına rağmen bunların büyük bir kısmının işe yaramaz olduğu hemen hemen herkes tarafından kabul edilmektedir.

Esasında ahlâki olan, ve öğretme usulü olarak da geniş miktarda sembolizmi kullanan bir sistemde, klâsik mîsterlere ilâveten eski ve yeni dinlerle hatta eski Çin Felsefesi ile birçok rabitaların olmaması tabii karşılanamaz.

Masonluğun kapsadığı birçok doktrinler ve akidelerin her zaman ve yeryüzünün her yerinde beşerî an'anelerle geniş irtibatı olmuştur. Buna rağmen Masonluğun, cemiyetimizinkine benzer şekilde ahlâk sistemi öğreten eski bir teşkilâtta meydana gelmiş olması üzerinde tatminkâr bir delil mevcut olmadığı gibi, kimse de bugüne kadar böyle bir fikir üstünde durmamıştır. İlk Büyük Locanın 1717'de kuruluşuna tekaddüm eden birkaç asırdan bildiklerimize göre de böyle bir asıldan geldiğimiz iddia edilemez. Aslında bugün Masonlukta kullanılan sembollerin büyük bir kısmı nisbeten modern şekiller olup bazılarının 18. Asrın başlarından evvel cemiyetimize sokulmamış oldukları da iddia edilebilir.

14. Yüzyıldanberi operatif Masonlarca bilinen eski Maniskri (MS. = elyazması) mükellefiyetler sembolik Masonluğa kuvvetli Hristiyan tesirler miras bırakmıştır.

Şimdi, bu eski el yazmalarından bazılarını tetkik edelim. 14. Asırda Regius MS. de din ve ahlaktan şöyle bahsedilmektedir: «Mason olacaklar ve Masonluk yapacaklar Allahı ve onun mukaddes kilisesini, kendisine hizmet ettikleri Üstadı, ve Mason kardeşlerini sevmeleri lâzımdır.»

1686 Tarihli Antiquity MS. de şöyle başlamaktadır: — «Allah-tan kork ve onun emirlerini dinle, çünkü bir insanın en mühim vazifesi budur. Büyük ve Mukaddes Allahın ismine Oğlun akli - hikmetine ve Mukaddes Ruhun iyiliğine, Üçünün bir olduğuna inan; Allah şimdi ve her zaman bizimle beraberdir. Amin.»

Bu iki MS. den alınan ifadeler Operatif Masonluğun tamamen Hristiyan dininin tesirinde olduğunu açıkça göstermektedir. Daha başka misallerde çoktur.

Spekülâtif Masonluğun başlangıcı ve İngiltere Büyük Locasının kuruluş tarihi olan 1717'den sonra 1723'de kabul edilen anayasanın mükellefiyetler kısmının esasını operatif Masonluktan kalma eski mükellefiyetler teşkil etmesine rağmen, bu anayasa ile, Masonluk bir dinin inhisarından çıkarılmıştır.

Şimdi Charles Seignobos'un «Avrupa Milletlerinin Mukayeseli Tarihi» adlı kitabından 1723 anayasasıyla paralel giden, Tabii Din hakkında bilgi verelim:

«Tanrı ile insan arasındaki münasebetler Hristiyanlık bakımından 18. Yüzyıldanberi sarsılmış bulunmaktaydı. İngiliz ilâhiyatçılarının eseri olan ve adına «Tabii Din» denilen yeni bir inançla esasen sarsılmış olan bu münasebetler alt üst olmuştu. Ortodoks yani mütaassıp doktrin Tanrıyı tabiatı icabı kötülükleri arayan, insanı mahkûm etmeye hazır sert bir yargıç gibi tasvir etmekteydi. Yeni inanç ise tersine olarak Tanrıyı yarattığı insanı seven ve onu mutlu görmek isteyen şefkatli bir baba gibi görmekteydi. Kötü olmaktan ve şeytana tabi bulunmaktan uzak olan tabiat, iyi bir Tanrının eseridir. Tanrı insanları idare için ona akıl vermiştir. Tabiatın bir parçası olan akıl ise insana, kendisiyle başkalarının mutluluğunu aramaya sevkeden tabii eğilimi takipetmesini ve ancak makûl inançları kabul etmesini emreyler.

Bu doktrini ortaya atanlar Hristiyanlığın yerine başka bir din koymak istememişlerdir, onu makûl bir şekle koyarak kuvvetlendirmek istiyorlardı. Aslında ise Hristiyanlığın temellerini yık - maktaydılar..... Ruhban sınıfı ile Devlet otoritesi tarafından mahkûm edilen bu düşünceler, ancak müsamahaya alışık memleketlerde serbestçe gelişmek imkânını buldular Tabii Din, Deism, Serbest düşünce, adlarıyla anılan ve bunun İngiliz salıkları tarafından bir taş yontucular Loncası halinde ihdas edilen Franmason Locaları buradan geldiler

Katolik Devletlere bu yeni din anlayışı daha güçlkle girdi. İspanyada, Portekizde Engizisyon tarafından durduruldu. Fransa da mahkemeler bu dinle savaştılar. Buna rağmen Fransada ruhun varlığını inkâr eden materialisme ve Tanrının varlığını inkâr eden Atheisme kadar vardırıldı

Tabii Din, esasında iyi olan bir Tanrının, insana yalnız kendisi için değil, başkaları içinde mutluluğu aramasını emrettiği bir düşünceyi doğuruyordu. Ötedenberi sadaka vermektan ibaret olan Hristiyan merhametinin yerine, hayır işlemeyi ikâme ediyordu. Hayır işleri bir Devletin sınırlarında durmuyordu Tanrının kulları olarak bütün insanları kapsıyor ve bütün Beşer nev'ini içine alıyordu .O zamana kadar Avrupa da pek nadir görülen bir duygu, insanseverlik (Humanizm) haline geliyor, ve bu başkalarının acılarına karşı duyulması tabii olan merhamet hissiyle kuvvet buluyordu. Bu duygu örf ve adetlerde derin bir ihtilâl hazırlıyor, işkence, gaddarca eziyetler, cismanî cezalar, astlara karşı sert davranmak gibi «insanlığa aykırı» diye vasıflandırılan bütün hareketlere karşı nefret uyanmasına yol açıyordu. Rasyonel yani akli şekli altında dinî bir mahiyet taşıyan bu iyimser duygu, geleceğe karşı şevk ve heyecan dolu bir güven beslemeyi ilham ediyordu ki, Fransız ihtilâlinin hamlesi de burdan doğacaktır.»

İşte bunlar kısaltılmış olarak Charles Seignobos'un Tabii Din hakkındaki sözleri:

İngiliz Masonları arasında çıkan anlaşmazlıkların ve bölün - melerin sebeplerinden bir kısmını din mevzu teşkil etmektedir. Şimdi 1723 tarihli ve Anderson Anayasası diye tanınan İngiltere Büyük Locası Anayasasının mükellefiyetler kısmında Allaha ve dine ait bahsi tetkik edelim:

«Mason taahhüdü dolayısıyla Ahlâk kanununa itaat etmekle mükelleftir ve eğer San'atı iyi anlıyorsa hiçbir zaman ne ahmak bir atheist, ne de dinsiz bir sefih olacaktır. Eski çağlarda Masonlar buldukları memleketin veya milletin nezdinde hangi din carî ise o dinden mükellef tutulurlardı. Şimdi herkesi şahsî kanaatlerinde serbest bırakarak insanları birbirinden ayırd edebilecek ünvanları ve inançları ne olursa olsun sadece herkesin üzerinde ittifakla mutabık kaldıkları dine bağlanmaları, yani iyi, doğru, ve dürüst, şerefli afif ve namuslu kimselerden olmaları uygun görülmüştür. Bu sayede Masonluk ebediyen birbirlerinden uzak kalmaları mukadder olanlar arasında bir birlik merkezi ve insanlar arasındaki hakiki dostluğun tesisine imkân veren bir vasıta olmaktadır.»

Bunun ifade ettiği mana eski devirlerde bir kaidenin hüküm sürdüğü, lâkin şimdi ve gelecek için bir yenisinin vazedildiğidir. Bu eski kaidenin ne olduğunu kritik bir şekilde araştırmak faydasızdır. Eğer bir fark mevcutsa yenisinin lehinde olduğu ile yetinmek icabeder. Bu sebeple sadece yeni kaidenin ne talep ettiğini araştırmamız icabeder. 1717 Büyük Locası yeni bir cemiyet meydana getirmemiştir. Yapılan iş asırların ağırlığı altında eskimiş bir cemiyetin yeniden canlandırılmasıdır. Hiç münakaşasız herkesin kabul ettiği bir hususta eski MS. Anayasaların Anderson'dan yüzlerce yıl evvel Allaha inancın Masonluğun esasını teşkil ettiği ve bunun herşeyi önceden görmenin temel taşı olduğudur. Bu sebepten tek Allaha inanmak sadece bir Masonik Landmark olmayıp, en mühim Landmarkıdır ve Masonluğun tek doğmasıdır, ve bütün dünya Masonlarınca benimsenmiştir. Nitekim Grande Orient de France 1877'de Anayasasından Allaha ait kelimeleri çıkarıp bu hususa uymayınca, cihanşumûl Masonlukca intizamını kaybetmiştir.

Anderson'un ne ifade etmek istediği açıktır. İki asırdır bütün dünya Büyük Localarının bu Anayasayı kabulünden beri tuttıkları yol bunu açıkça göstermiştir. Bu tek Allaha inanmayanların Mason olamayacaklarını gösterir ve tek bir dine bağlanmış mecburiyeti artık ortadan kalkmıştır. Masonların Kiliseye ve Hazreti İsa'ya bağlı kalmalarında artık Masonik yönden ısrar edilmemektedir. Yani Allaha yüksek bir mevki verilmesine mukabil Oğula hiçbir şey bırakılmıyor. Paul Naudon'un tefsiri ise: — «Bu, tabii dinin sade Allahçılığının ve toleransın alenen ifadesidir.»

18. Asır boyunca birçok Ritüeller Hıristiyan karakterini muha-

faza etmişlerdir. Bunların en belirli olanları ise 19. Asrın başında yapılan değişikliklerle ortadan kaldırıldı. Buna rağmen bazı Hristiyan menşeli ima ve semboller hala devam edegeldi.

Kanadalı R. A. Lard isimli bir yazar Şovalye Ramsey'in meşhur nutkunun (1737) Papa tarafından telkin edildiği ve gayesinin de İngiliz Masonlarını Royal Arch namı altında Hristiyanlığa dayanan yeni bir Masonik sistemde toplamak istediğinden bahsetmektedir. Lâkin Katolik Kilisesinin kanadı altına sokulmak teşebbüsü muvaffak olamamış ve Anderson'un 1738 tarihli İkinci Anayasası İngiltere Büyük Locasının Papaya cevabını teşkil etmiştir.

Anayasasının Allah ve Dinle ilgili kısmı 1738'de Anderson tarafından şöyle tâdil edilmiştir. (Koyu kısımlar değişiklikleri gösterir).

«Mason taahhüdü dolayısıyla ahlâk kanununa itaat etmekle mükelleftir, hakiki bir Noachide gibi san'atı iyi anlıyorsa hiçbir zaman ne ahmak bir atheist, ne de dinsiz bir sefih olacak ne de viedamına karşı hareket edecektir. Eski çağlarda, Hristiyan Masonlar buldukları veya gittikleri memleketin nezdinde Hristiyan örf ve adetlere tabi tutulurlardı. Şimdi herkesi şahsi kanaatlerinde serbest bırakarak ünvanları, dinleri veya inançları ne olursa olsun sadece herkesi nüzurinde ittifakla mutabık kaldıkları dine bağlanmaları yani iyi, doğru ve dürüst, şerefli afif ve namuslu kimselerden olmaları uygun görülmüştür, ve bunlar hepsi, Nuh'un üç büyük akidesini (Putlara ve sahte ilâhlara tapmamak, küfre düşmemek, öldürmekten kaçınmak) kabul etmekle Locanın bağlantısını muhafazaya yeteğinde müttefikdirler. Bu sayede Masonluk ebediyen birbirlerinden uzak kalmaları mukadder olanlar arasında hakiki dostluğun tesisine imkân veren bir vasıta olmaktadır.

Paul Naudon bu tâdili şöyle tefsir etmektedir:

«Eski ahda bu ima, Protestan bir istikâmette Allahcı bir iza-ha işaret eder».

Burada bir hususa işaret etmemiz icabetmektedir. Bizzat kendisi tarafından yapılan 1738 değişikliğinde Anderson fikren, bedenen, ve malî bakımdan bir çökme devresinde idi ve ertesi sene de öldü. Bu sebeplerden bu değişiklik zayıf telâkki edilmiştir.

Esasen birçok yerlerde benimsenmesine rağmen de resmen kabul edilmemiştir.

Papa Klemen 24 Nisan 1738 tarihinde Masonluğu takbiheden afarozunu ilân etmiştir. Katoliklerin Masonluğa olan itirazlarını anlamak güç değildir. Katolik Hakikat Cemiyetinin neşrettiği ve 1935'de yeniden bastırılan bir broşürde Anglo-Sakson Masonlarının mutaarrız olmayan hüsnüniyet sahibi kimseler oldukları ve memlekete faydalı veya hiç olmazsa zararsız oldukları açıklanmakta ve başlıca itirazlarından birinin ketumiyet, (her halde günahı çıkartmaya aykırı olduğundan) diğerinin ise Katolik Hıristiyanlığının mahvına sebep olacak Deist ve Naturalist yani Tabii Din prensiplerini ihtiva eden kendi dinlerine muhalif bir görüş üstüne kurulmuş olmasıdır. Buna verilecek cevapta Masonluğun bir din olmadığıdır Masonluk felsefi bir ahlâk sistemidir. Bir namzet isteği dini prensip ve inançlara sahip olmakta serbesttir. Masonlar onları küçük görmeyip inançlarına hürmetkâr olacaklardır. Ancak, kainatın Ulu Mimarına inanmaları şartıyla.

İngiliz Masonluğunda 1723'den itibaren başlayan ve 1751 ile 1813 seneleri arasında teşkilâtlanan yarılma büyük bir muamma-dır. Tarihçiler tarafından ileri sürülen izahlar bunun altında yatan sebepleri tamamen açıklamaktan uzaktır.

Anlaşılan Kardeşlik Aşkısı harcının tekemmül etmekte olan Mabedin tuğlalarını iyi tutturamadığı veya buna vakit bulamadığıdır.

Durumu analize imkân bırakmayan birçok karışık hususların ortaklığı karıştırdığı anlaşılıyor. Rit, ırk, din, Büyük Locanın Localar üstündeki otoritesi ve bunlara ilâveten hemen her cemiyette her zaman mevcut olan şahsî ihtiraslar siyasî karışıklığı büsbütün arttırmıştır. Şimdi Antienler ve Modernler olarak ikiye bölünen İngiliz Masonlarına tesir eden dini sebepleri inceleyelim:

«Allah ve Din» bahsinde bütün Masonlar 1723 Anayasasıyla Büyük Locanın ileri gittiği kadar kararlı değildiler. 1738'den sonra hatta evvelce de, İngiliz Masonlarının bu mevzuda iki gruba ayrıldığı görülmektedir. Bunlardan biri Deist tarafı diğeri de Eski Masonluğu temsil edecek Hıristiyan tarafı tutmaktaydı.

İşte ihtilâfın mühim sebeplerinden biri budur. Antientlerin Modernleri mes'ul tuttıkları dinle ilgili hususlar şöyle hülfâsa edilebilir:

- 1: Seromonilerde duaların kaldırılması,
- 2: Ritüelin Hıristiyanlıktan temizlenmesi 1723 Anderson Anayasası'nın bunu ispat ettiği.
3. İlk Royal Arch Sisteminin Hıristiyan hususları ihtiva etmesi sebebiyle Modernlerin Royal Arch'ı sevmemeleri.
- 4: St. John gibi Azizler günlerinin ihmal edilmesi ve kabul edilmemesi.
- 5: Tekrislerde eski mükellefiyetlerin söylenmesinin durdurulması,
- 6: Papaz yardımcılarının (Deacon) kaldırılması.

Nihayet 27 Aralık 1813'de birleşme Londrada vukubuldu ve yarım Asırdan fazla ayrı çalışan iki Büyük Loca birleştiler. Bu birleşme kardeşçe bir hava içinde başladı ve iki tarafta Masonluğun Landmarklarını muhafaza hususunda aynı derecede arzulu olarak peşin hükümleri feda ettiler ve neticede Masonluğa girmiş bulunan belirli Hıristiyan rengi silip onu ilk plâtförmüne geri götürdüler.

Şimdi birleşmeden sonra Anayasanın 1815'de Allah ve Dinle ilgili kısmında yapılan değişikliği de tetkik edelim:

«Franmason herkesden daha iyi olarak bilmelidirki Allah insanların gördüğü gibi görmez, çünkü insan dış görünüşü görür halbuki Allah kalplere nüfuz eder. Bunun içindirki Franmason vicdanının sesinin aksine hareket etmemekle mükelleftir. Bir insanın dini ve ibadet şekli ne olursa olsun Teşkilâtın çıkarılamaz, an şart ki Kâinatın Ulu Mimarına inansın ve ahlâkın mukaddes vazifelerini ifa etsin. Franmasonlar her inançtaki faziletli insanlarla kardeşlik aşkının nezih ve sağlam bağlarıyla bağlanırlar, beşerin hatalarını şefkatle karşılarlar ve kendi saf hareket tarzlarıyla üstün imanlarının fevkalâdeliğini ispata çalışırlar. Bunun içindirki Franmasonluk, iyi ve samimi insanların birleşme merkezi - dir. Başka türlü olmuş olsaydı birbirlerinden daima uzak kalmış olacak olanlar arasında samimiyeti kurma vasıtası olamazdı.»

Naudon bu son tâdili de şöyle tefsir ediyor: «..... Artık Anderson'un alenen beyan ettiği geniş tolerans bahis mevzuu değildir. Allahçılık yerini bir şahsi dinciliğe bırakmıştır»..... Yani 1723'deki Deismin yerini Theism almıştır.

M. Celâl Duru Biraderin dediği gibi: «Ne yazıkki bu değişmeler her vakit medeniyetin terakkisine ve umumun arzusuna göre değil iş başındaki Mason idarecilerinin arzularına ve telâkkilerine göre yapılmıştır.

Anayasa 1756, 1767, ve 1784'de de tadil görmüşse de bunlar ehemmiyetli değildir.

18. Asırda lâikliğe tesir eden hususları bu şekilde hülâsa ettikten sonra şimdi 20. Asırda karşılaştığımız bazı görüşleri tetkik edelim.

Fred S. Wilson 32° New Age Ağustos 1964 nüshasında bakın neler diyor.

«Fransmasonluk ile din arasındaki münasebet cihanşumûl olduğu kadar anlaşılması da ince bir mevzudur. Masonluk bir din olmadığı halde dinin Masonluğun tali bir parçası olduğu hissedilir.

Münferid Masonun Allaha giden yolu nasıl bulduğu Masonluğu ilgilendirmez. Sadece yaşadığımız müddetçe bir Masonun Allahı aramasının nihayet bulmayacağı ümit edilir. Kullanılan arama metodunun detayları ve bu aramanın şiddeti bir adamın dinini tâyin eder.

Masonluk dine muvazi gelen bu temayülü tasdik eder, Lâkin muhtelif itikatlar arasındaki prensip ve doktrinlere hususi değerler vermez ve aralarında fark gözetmez. Böyle bir kıymetlendirme peşin hüküm ve büyük bir müdahaleden başka birşey olamaz. İnsan hayatının gayesi Allahla birlikte huzur içinde yaşamak olup, Masonlukta bu arzulanan huzura destek olmaya çalışır.

Masonlar Allaha olan inançlarını belirtmek için Localarını ona dua ederek açarlar ve kaparlar. Masonlar aynı zamanda bir insanın Mason olmamasına rağmen iyi bir dindar olabileceğine inanırlar. Aynı zamanda dine hürmetkâr olmayan ve dini prensipleri tatbik etmeyen bir insanın da hakikî bir Mason olamayacağına inanırlar. Yani böyle bir kimse sadece ismen Masondur.

Hayır, Masonluk bir din değildir, fakat o dini muhafaza eden ve onu terakki ettiren bir cemiyettir

Bu yazının Masonluğun Anayasasına ne dereceye kadar uyduğu sorulmağa değer.

New Age Temmuz 1965'de Muhterem Paul Harley Smith 32°
bakın makalesine nasıl başlıyor:

«Hıristiyan Kilisesi, Yahudi cemaati, bazı hallerde İslâm dini hariç bugün dünya üzerindeki hiçbir teşekkül kendisinin Mukaddes İncil'in bir mahsulü olduğunu bulmada Masonluk kadar ilgilenmez. Mavi Locanın birinci derece çalışmasından itibaren Skoç ve York Ritlerinin büyük ahlâki telkinlerini Mukaddes Kitapta bulurlar

Batı medeniyeti insanın Allahın kıymetli bir yarattığı olduğu inancındadır. Bu batı görüşünün moral inancıdır. Moral kıymet pasif birşey değildir. Esasında insan moralinin çiçeği solarsa yaratılan herşey onunla beraber ölür. Büyük zekalar cemiyetin moral düşüncesi düşüdüğü cürümün artmasının bir tesadüf olmadığını söylerler.

Durum bu merkezdedir. Cemiyetimizde cürüm ve sefahatin artışı da bir tesadüf değildir. Dürüstlüğün en büyük tabyesi olan Masonluk pasif kalmamalıdır. Masonluğun yeri cemiyetin içidir, azalarının kalbinde de Mukaddes Kitabın bulunması lâzımdır. Masonluk kötülüğe karşı hiçbir zaman lâkaydı kalmamalıdır. Aslında eğer cemiyetin ahlâkına lâkaydı kalırsa esasen Masonluk olmaktan çıkmıştır. Bir parçası bulunduğu cemiyeti Masonluk devamlı surette arayıp kontrol etmeli ve onun derdini teşhis edip ilacını bulmalıdır. Mukaddes yazının köküne sahip çıkmadıkça da hiçbir şey yapamaz.....»

Leonard Wenz New Age Ekim 1965'de şöyle yazıyor:

«Masonluk hakikatleri daima cihanşumûl olarak tanınmış, bir insanın veya bir dinin inhisarında kabul etmemiştir. Bu sebepten yemin kürsüsü üzerinde bütün büyük dinlerin kitapları konuşmuştur. Dinlerin ebedî hakikatleri herkesin müşterek malıdır...»

Mason mecmualarında, kitaplarında, hatta Ritüellerinde rastlanan yazılar Din ve Allah hakkında kabul edilen prensiplere riayet edilmediğini açıkça ortaya koymaktadır. Din mevzuunda mutaassıp bir zümrenin mevcudiyeti inkâr edilemez. Mühim olan nokta bazı Localarda diğer dinlerin ve Mukaddes Kitapların Masonluğa yakışır bir toleransla karşılanmadığıdır. Bir Dinin tesirinden halâ kendini kurtaramayan Masonik prensip ve hakikatleri kavramayan Masonların bol miktarda mevcudiyeti çok üzücü-

dür. Birçok akıllı Masonlar bu mevzuda yazılar yazmışlar ve müfrit Biraderleri uyarmışlardır.

Birçok Localar da dinî dualar yapıldığı, hatta bu duaların Ritüellerin bir parçasını teşkil ettiği de bir hakikattir. Bu şartlar altında kabul edilen dinî esaslara uyulmasını beklemek biraz hayali gözükmektedir. Masonların kendi koydukları prensipler en mükemmel misalini de Türk Masonluğu vermektedir.

Şimdi Dinler Tarihi yazarı Felicien Challay'ın sözleriyle yazımıza son veriyorum.

«Hakikatte bütün insan ırklarında meziyetler, faziletler, iyi taraflar vardır. Hiçbir din de değersiz değildir. Bunların her birinde büyük, soylu, ya da tatlı bir taraf bulmak mümkündür. Bununla beraber bu dinlerin bazılarındaki başka inançları hor gören müsamahasız taassubu ayıplamaktan da geri durmayacağız. Zaten bu taassup bu dinlerin kendilerini yıkmak gibi bir eğilim göstermektedir. Sevgi hissinin kendisi dahi bu hınç karşısında hınç duyulmamasını emreder.»

Masonluğu neden tanıyamazlar ?

18. ci yüzyıldanberi Masonluk denilen bu bilinemiyen üzerine yazılmış olan kitap ve broşürle rin sayısı 54.000'i çoktan aşmış bulunuyor. Bu aşırı merak ve ilgiye rağmen masonluk, değil onun dışındakiler, içinde olanlarca bile gereği gibi tanınmış değildir. Çünkü, masonluğun perspektifi görüş noktasının zaman ve mekâna bağlı durumuna göre değişmek - tedir. Masonlar, sembollerle çalıştıklarından, sembollerin yorumu çevre şartlarına göre değişir. Eğer, masonluk mutlak hakikati yakalayabilmiş olsaydı, belirli bir

doktrine bağlanır ve bir felsefe sistemi olarak ortaya çıkardı. Masonluğun bu esnekliği dolayısıyla, içinde olanlar bile, onun niteliği ve hedefleri üzerinde tam bir görüş birliğine ulaşamamışlar - ken, ona yarım bilgilerle dışardan bakanlardan tam bir teşhis koymalarını beklemek, doğrusu insafsızlık olurdu. Her kapalı olan merak ve kuşku uyandırır. Bundan dolayı, kamu oyunu uğraştıran her olayda masonluğun parmağı aranmıştır. Ancak verilen hükümler, vehim ve kuşkuya dayandığından, insanların iyiliğine

çalışan Masonlar zaman zaman, manevi bir zulme katlanmak zorunda kalmaktadırlar. Bunu da olağan karşılamak gerekir. Yaradılışı bakımından kuşkulu olan insandan, kendi içine kapalı olarak sırlara bürünmüş bir topluluğa karşı başka türlü davranması beklenemezdi. Bundan 1300 yıl önce MUHAMMED peygamber, şüpheli durumlara düşmekten sakınınız, böyle bir duruma düşerde, hakkınızda halkın kötü düşündüğünü işitirseniz, onu kınamaya (Levm) kalkışmayınız.» buyurmuşlardır. Öyleyse halka küsmekten çok, onu aydınlığa kavuşturmak gerek. Öyle ama, insanların gerçeği ortaya çıkaracak olan uzun inceleme ve araştırmaların sonucunu beklemeye sabırları var mıdır? Sabrı olsaydı, yasak meyveyi yemez, Cenette kalırdı. İnsan beklemekten, hele karsızlıktan hiç hoşlanmıyor. şüp heyi, tahkiki gereken bir seziş olarak askıda tutacağı yerde, onu bir kesin hükme bağlayarak i rahatlığına kavuşmak istiyor. Bunun tersi, insanın doğuştan iç yapısına uygun düşmez.

Meraklıların merakını gidermek için, locaların kapılarını halka açmak yetecek midir? Bu localar, yapı ustaları ve taş yontuculardan kapalı olarak devralınmış ve bu gelenek, eski ustaların anısını taşıyan bir emanet olarak, yerilme ve sövülme karşılığında

da olsa korunmaya çalışılmıştır.

Eski yapı ustaları, yapı sanatını bu kapalı localarda ancak iyi ahlâklı ve erdemli insanlara öğretirlerdi. Bu gün ilim ve sanat artık her kese açık tutulmaktadır. Fakat, Atom, onu kullanacak olanın anlayışına bağlı olarak insanlığı ya selâmete ya da felâkete götürecektir. Kanunun yasak etmediği her görüş ve mesleğin temsilcisini içinde barındıran bu günün localarında, başkalarının düşünce ve inançlarına anlayışla katlanmak öğretilir. Yaşamak da, bir bakıma katlanmak değil midir? Masonluğa girmek isteyenlerde ilk önce Allaha inanç, iyi ahlâklı ve hür insan olmak şartı aranır. İstekli, müslüman ise, kur'ana el koyarak yemin eder. Localarda politika ve din üzerine tartışmalar yasak edilmiştir.

Masonluk, insanların iyiliğine uğraşan bütün sosyal birliklerde amaca ulaşmak için uygulanmaya elverişli bir metottur. Bundan dolaydır ki, insanların saadet ve refahına çalışan her toplulukta masonluk metoduyla çalışmasını bilen ve bu yoldan başarılar sağlayan masonlar vardır. İleriye götüren her harekette masonlar, birer fert olarak rol alabilirler. Fakat masonluğun sırf kendisine özđü toplu davranışları ve kuralları vaktur. Hür bir düşünceyle her konuyu inceleyerek vicdanın cevelediği sınırlar içinde, bir kanaat

edinmek ve bu kanaati, hiç bir tesir altında kalmaksızın, en iyi ve en güzel şekillerde uygulamak MASONLUK demektir. Masonluk, güzeli aramaya ya da onu yaratmaya yarayan, faydalı düşünce ve buluşları uygulamaya elverişli bir metottur.

Masonluğu, Mason oldukları bilinen kimselerin görüş ve davranışlarında aramak doğru değildir. Mason metoduyla çalışanların iyilik ve kötülükleri, başarı ve başarısızlıklarının sonuçları tamamiyle kendilerine aittir. Masonluk bir düşünce metodu, mânevi yüksek bir sanat aleti değerinde olduğundan, bu aracı kullanmakta başarı gösterenler birer mason üstadıdır. Ustaların başarısından ve beceriksizlerin başarısızlığından sorumlu olan alet ve metod değil, onu kullanan kişilerdir. Masonluk, din ve ırk ayrımı yapmaksızın her iyi ahlâklı ve hür düşünceli kimseye, iyi'yi, doğru'yu ve güzeli bulup arama ve yaratma yollarını öğretmeye

çalışır, hiç bir düşünce sistemine karşı belirli ve kesin bir tutum almıyarak ve hiç bir görüşü zorlamıyarak, insan zekâsının gelişme ve tekâmülüne ait her fikir hareketini inceler.

Mason, başkalarının da düşüncü ve sezgişlerinde bir hakikat payı bulunabileceğini takdir ve teslim eder. Kendisine iyi gelmeyenleri, mutlaka kötüye yormak ya da hiçe saymak, masonluğun ruhuna ve ülküsüne uymayan bir taassup eseridir. Masonlukta saygı, kişiliğe ve kişilerin düşüncelerine karşı gösterilen saygıdır. Masonluk bencilliği red eder. Dayanışmayı ve müsamaha ile elseverliği emreder. Kendisinin de hata edebileceğini ve karşısındakinin de haklı olabileceğini kabul edemiyenler mason olamazlar. Hasılı masonluk, tamamlanmak ve kendini manevi değerlerle süslemek isteyenlere tutulmuş bir Aynadır. Böyle bir avna da yalnız masonluğun tekelinde değildir.

1723 tarihinde kabul edildiş olan Mason Ana Yasası ve Mükellefiyetler üzerine

(Obligations-Old Charges)

Fikret ÇELTİKÇİ

Bundan evvelki kısımda belirttiğimiz üzere Montague Dükünün 1721 de Büyük Üstadlığa seçilmesi ile birlikte alınan ilk karar gereğince eski manüskrillerden istifade edilerek hazırlanan ilk nizamname, 1722 yılında Andersonun ismine izafetle kabul edilmiş ve 1723 yılında yayınlanmıştır. «Hur ve Kabul Edilmiş Masonların Eski ve Muhterem Kardeşlik Cemiyetinin Nizamları» ismini taşıyan bu ana yasa, bu ta-

rihten itibaren her tarafta teşkil edilmiş olan milli mason obediyanlarının Esas Nizamnamelerinin me haz ve mesnedini teşkil etmiş ve çoğu yerde hemen hemen aynen kabul olunmuştur. Bazı obediyanlar kendi tüzüklerini tamamiyle milli anlayışlarına göre değişik ifadelerle hazırlamış oldukları ana yasalarını yine de Anderson Nizamnamesinin esaslarından pek fazla uzaklaştıramamışlardır. Angle-Sakson mason-

luğundan oldukça uzaklaşmış olan Avrupa ve bilhassa Lâtin menşeli memleketlerdeki mason toplulukları da bu ilk ana yasanın hükümlerinden asla uzak kalamamışlardır. Hatta, İngiltere Büyük Locasınınca varlığı külliye inkâr edilecek derecede Masonluk dışı bırakılmış olan Fransız Büyük Meşriki-Grand Orient De France bile Anderson Nizamnamesine hürmetkârdır. Bu obedi-yans sözü geçen ilk ana yasanın bilhassa altı esasından birincisi üzerinde rasyonalist bir görüşü muhafaza etmekte ve onu kendi liberal anlayışına göre tefsir etmekten ileri gitmemektedir.

Mason tarihinin 1717 den sonraki spekülâtif gelişmelerini iyice kavrayabilmek için bir çok tetkikler arasında özellikle Anderson Nizamnamesini ve bilhassa onun ana maddelerini incelemek ve tahlilini derinliğine yapmak lazımdır. Bu analizin objektifliği nisbetinde yanlış yorumlara kaymaktan kurtulmak mümkündür. Aksi halde masonluğu layıkile anlamak güç olur ve yanlış tefsirlerle gitme ihtimalleri artar.

Anderson Nizamnamesi -Book of Constitutions- başlıca iki kısımdan müteşekkildir. Birinci kısım, evvelki kısımda da kısaca temas ettimiz vechile, Operatif Masonluğun ilk günlerinden itibaren bütün gelişmelerini anlatmak cabasıdır. Bu kısımda e-

le alınan konuların gerçek tarihle ilgili taraflarını görmek imkânsızdır. Çoğu fantezist, tarihi lejand'lar arasına bile sokulması müşkil olan bir takım alegoriler, iddialardan başka şeyler değildir. Gerçek tarihçiler bu kısım üzerinde durmayı bile lüzumsuz görmektedirler. Masal olarak bile kabulü güç olan bu kısımdaki izahlar veya mütalealar fazla değer taşımamaktadır. Masonluk hakkında uydurma yazılar yazanlar bazen bu kısımdaki hikayeleri süsleyerek mason cemiyeti hakkında münasebetsiz bir çok tefsirlere gitmekten kendilerini alamamışlardır. Bunu da tabii karşılamak gerekir. Değeri olmayan bir takım uydurma masalları franmasonluğun menşe'ini tayine yarayacak hakikat gibi göstermek ve meselâ Hazreti Musa'yı İsrail oğullarını cölde muntazam bir locada toplayan bir Büyük Üstat, Hazreti Sülevman Kudüsta kurulan bir Büyük Locanın Büyük Üstadı vaomak gerçek tarih araştırmacılarınca hiç bir zaman kabul edilememiş, sembolik telkinleri bile şüphe ile karşılanan Anderson Kitabının bu ilk kısmı daima yadırganmıştır. Böyle olmakla beraber, 1738 senesinde bir kısmı tadil edilerek yeniden yayınlanan bu kitaptaki birinci kısım hikâyeleri bir kat daha masallaştırılmış, ve hatta gülünç देनेcek kadar yeni ilavelerle süslenmek suretile masonluğun men-

şe'i Hazreti Musadan Hazreti Nuh'a ve hatta daha eskilere götürülmüştür. 1723 baskısında pek kısa bir şekilde temas edilen Hazreti Nuh menkıbesi 1738 metninde çok tafsilatla anlatılmıştır. 1861 tarihinde British Museum'da bulunan meşhur Cooke manuskrisinde görülen Hazreti Nuh'a ait, her kesin bildiği, malum hikâye Anderson Nizamnamesinin bu ikinci baskısında da görülmektedir. Tanrı dünyayı yakarak veya suya gark ederek mahvetmeğe karar vermiştir. Hazreti Nuh, Sam, Ham ve Yafes isimli oğulları ile birlikte gemisine binmiştir. Bu arada Nuh iki sütun üzerine San'atın ve Bilgi'nin kullanılışına müteallik esasları hak' etmiştir. Tufandan sonra bu sütunlardan biri Fisager, diğeri de Hermes tarafından bulunmuştur. Böylece nesilden nesile «müstères» ler halinde intikal eden ilim ve San'atın ilk büyük dört üstadı -veya vazifelisi- Hazreti Nuh ile üç oğludur. Eskiye başlılık meraklılarının pek hoşlandığı bu hikâveler Anderson Kitabının ilk kısmında bu kadarla hitmez. 1738 de Galva Prensi olan zata ittihaz edildiği anlaşılan bu ikinci baskıda, İsrail uluları bir biri ardından sıralanmakta, hensi de Büyük Üstat pavesine ulaştırılmakta, ve sonra da Orta Çağ devrine gecilerek yeni yeni iddialar ortaya atılmaktadır. Bu arada, 732 yılında Poitiers de

Müslümanları yenerek Hıristiyan alemini kurtardığı söylenen meşhur Charles Martel Fransadaki masonların pek «muhterem Büyük Üstadı», İngilteredede de 1272 ile 1307 arasında kimlerin sırayla Büyük Üstat (?) olduklarını öğrenmiş bulunmaktayız. Anderson Kitabı 1738 den sonra da, 1746, 1954, 1956 1767,1769 ve 1776 da müterreden bastırılmıştır. Bunlardan sonra resmî müsaede ile bastırılan 1784 tarihli baskı sözünü ettiğimiz tarihi kısımları ihtiva eden son baskıdır. 1813 de «İngiltere Birlesik Büyük Locası» artık Anderson Kitabında yalnız «Eski Mükellefiyetler ve Nizamlar» muhafaza etmekle yetinmiştir.

Görüyoruzki, 1738 ve daha sonraki metinlerde 1717 kuruluşu (Revival) sanki kücümseñir gibidir. 1722 de Andersonun kitabının ilk kısmına koymak istediği hikâveler sonraları bin türlü tefsirlere yol açmış, masonluğun Orta Çağ onoratif masonlarından daha eski lejander devirlere götürme lüzumuna inananañlara cesaret vermiş ve belki de «yüksek dereceler» diye bilinen paramasonik kuruluşlara yol açmış bulunmaktadır. Bu gün artık biraz da tebasstümle karşılanan sözü geçen hikâve ve masalların Anderson kitabından çıkarılmasla cemivetin daha makul temellere oturtulması temin edilmiştir. Modern insanın, ne kadar ana' ane-

lere bağı bir tarafı olursa olsun, yine de artık bu kadar fantezist iddialar üzerinde mütalea bile yürütmek istemediği aşikârdır. Bunu annaneye çok bağı olan İngiliz Masonlarında dahi müşahede etmekteyiz.

Burada bir noktaya bir kere daha temas etmekte fayda vardır: daha önce de belirttiğimiz gibi, 1717 den evvelki devirlere ait elimizde fazla bilgi ve vesika yoktur. Regius Manüskrisi ile Matthew Cooke Manüskrisi Biritish Museum'da çok sonraları bulunmuş vesikalardır. Bu itibarla Anderson kitabı ve ezcümle onun ilk kısmı uzun yıllar tek mehhez olarak kalmıştır. Gerçek tarihi inceleyen araştırmacılar ise bu metindeki hikâyeleri hakikatla hiç bir suretle bağdaştıramamışlardır. British Museum'da bulunan manüskripler ve operatif masonların localarına ait hakiki olduğu kabul edilen çok az sayıda bulunan tutanaklar da eski operatif masonluğun bazı kaide veya prensip nevinden kabulleri dışında bu hikâye ve masalları masonluk için esas teşkil ettirecek tarafları göstermemektedir. Bundan sonra bulunması muhtemel eski vesikaların da daha fazla aydınlatıcı olabileceği ihtimal dahilinde görünmemektedir.

Bu itibarla Anderson Kitabının birinci kısmı üzerinde bundan fazla durmakta hic bir fayda kalmamıştır, denilebilir.

Buna mukabil kitabın ikinci kısmı, muhtelif tarihlerde bazı tadillere uğramış olmakla beraber, bugün 1722 tarihindeki şekliyle hemen her yerde makbul tutulmakta ve bir çok Büyük Loca bunu Nizamnamelerinin bir tarafına almakta veya hiç olmazsa bunlardan mülhem hükümleri, esastan fazla uzaklaşmadan, kendi Nizamnamelerine geçirmektedir. Anglo - Sakson masonları bunları daima saygı ile riayet edilmesi gerekli esaslar olarak göstermekte ve bunlara uymayan veya bunlara aykırı düşen esasları nizamnamelerine kabul eden obediyanları intizam dışı teşekküller saymaktadırlar.

Anderson kitabının ikinci kısmını teşkil eden «eski mükellefiyetler» in Ana Yasalarda aynen yazılmış olması mutlak bir kaide değildir. Ancak bunları sık sık hatırlatmak Anglo-Sakson masonları için âdet olmuştur. Bu sebeple Avrupa masonları İngiltere Büyük Locasının kendilerini muntazam kabul etmelerini sağlamak kaygusule bu mükelefiyetleri büyük gösterişli sözlerle ana yasalarına aynen derc etmeyi tabii ve zaruri görmektedirler. Halbuki esas olan daha ziyade ana yasaların hükümlerinin bunlara aykırı olmamasıdır. Eski mükellefiyetleri bilmek, onları benimsemek kâfidir. Bunlar artık bütün masonlarca olduğu gibi bilinen

ve artık değiştirilmesi bahis konusu olmayan esaslardır.

Eski Mükellefiyetlerin hiç bir tefsire uğramadan kabul edildiğini iddia etmek mümkün değildir. 1722 den sonra bunların üzerinde de değişikler yapılması cihetine gidilmiş olması muhtelif anlayışların mevcudiyetini gösterir. Üzerlerinde pek çok münakaşa edildiği anlaşılan bu esaslar, sonunda ilk metindeki şekline tekrar döndürülerek, masonların vicdanî kanaatlarını zorlamaya gitmemek için saygı değer bir metin olarak muhafaza edilmesi kâfi görülmüştür, denilebilir.

Eski Mükellefiyetler altı maddede toplanmıştır. Bu altı maddeyi iki kısma ayırmak uygun olur. Birinci madde Masonluğun Tanrı ve Din hakkındaki anlayışını, diğer beş madde ise, toplum içindeki ve mason cemiyetindeki çeşitli davranışlarını tahkim ve tesbit etmektedir. İlk kaleme alındığı günden itibaren bu anlayış ve davranışlarda çeşitli görüşler meydana çıkmış, bir çok tefsirler ve izahlar bahis konusu olmuş ve İngilizlerin kabul ettiği anlayışa aykırı tefsirlere giden obediyanlar Ana Ritüel Loca için masonik intizamı kaybetmiş sayılmıştır.

Eski mükellefiyetlerin idari hususlardaki hükümleri üzerinde muhtelif obediyanların ken-

di bünyelerine ve milli anlayışlarına göre yaptıkları değiştirmeler fazla tenkide uğramuş denebilir. Zaman ile ahkâmında da değişmeler olabileceği fikri burada mason obediyanlarına az çok serbestiyet tanımış gibidir. Fakat Eski Mükellefiyetlerin birinci maddesine İngilizlerden başkalarının el sürmesine müsaade edilmediği görülüyor. Bu ilk madde üzerinde İngiltere Büyük Locası bazı tadiller yapmış veya maddede bulunan kelimelerin manasını kendi dinî anlayışına göre tesbit etmiştir. Bu tesbitler 1722 deki anlayışa tam manâsile uygun olmadığını iddia edenler olmuştur. 18 ci asrın basındaki İngiliz münevverlerinin filozofik ve spiritüalist görüşleri 19 cu asrındaki gibi değildir. Bu gelişme ile beraber İngiltere Büyük Locası da sözü geçen maddenin tefsirinde, ilk günlerin liberal izahından tamamiyle klerikal görüşe doğru kaymıştır. Bununla beraber bu gün, 1738 tarihinde vuku bulan bazı tadillere rağmen ilk madde bu gün Aglo - Sakson aleminde de 1722 deki yazıldığı şekliyle revaçtadır, ve İngilizler bu şekli aynen hıfz'eden obediyanları intizam listesinden çıkarmayı düşünmemektedirler.

Mükellefiyetlerin ilk maddesini ve üzerindeki muhtelif görüş ve mülâhazaları objektif bir şekilde tahlil etmeğe ve metnin mâ-

nasını mümkün olduğu kadar açıklıkla kavramaya teşebbüs etmeğe geçmeden evvel, bu madde nin İngilizce metnile, kelime kelime tercümesini aşağıda vermek istiyoruz. Bundan sonra kelimelerin bilinen mânaları ve aynı zamanda bunlara yerine göre vermek istenen mânaları tesbite çalışacağız. Bunu yaparken de özel bir görüşü belirtmekten kaçınacağız. Mütalealar, kendi kanaatlerimize uygun veya uymasın, batı memleketlerinde belirtilmiş mütalealar olduğu cihetle, bunları tesbit etmekten tevakki etmeye imkân olamaz. Sözü geçen maddenin İngilizcesi şöyledir:

«A Mason is obliged by his Tenure, to obey the moral Law; and if he rightly understands the Art, he will never be a stupid Atheist, nor an irreligious Libertine. But though in ancient Times Masons were charged in every Country to be of the Religion of that Country or Nation, whatever it was, yet 't is now thought more expedient only to oblige them to that Religion in which all men agree, leaving their particular opinions to themselves; that is, to be good Man and true, or men of Honour and Honesty, by whatever Denominations or Persuasions they may be distinguished, whereby Masonry becomes the centre of Union, and the means of conciliating-

true Friendship among Persons that must else have remained at a perpetual distance.»

Bu metnin kelimesi kelimesine tercümesi şöyle olabilir:

«Bir Mason, haiz olduğu imtiyaz dolayısıyla, ahlâk Kanununa itaat etmek mecburiyetindedir; ve eğer San'atı bihakkin anlıyorsa, aslâ ne bir sersem Münkir, ne de dinsiz bir Se-fih olmayacaktır. Eski zamanlarda Masonlar her Mememle-kette her ne olursa olsun o Memleketin veya Milletin dininde olması tenbih ve tavsiye olunurdu; fakat şimdi artık, özel kanaatleri kendilerine terk edilmekle beraber, onların bütün insanların üzerinde mutabık kaldıkları Dine tâbi olmalarının daha uygun olacağı düşünülmüştür; yani Mason ayırıcı mezhep ve akidesi ne olursa olsun, iyi ve nesebi sahih insan, Şeref ve Namus sahibi insan olacaktır; böylece Masonluk, ferdler arasında Birlik Merkezi ve hakiki Dostluğun uzlaştırıcı vasıtası olacaktır; aksi halde ferdler ebediyen birbirlerinden uzakta kalacaklardır.»

Kelimelerin lügat manâlarına mümkün mertebe sadık kalarak yaptığımız bu tercüme ilk maddenin ne demek istediğini anlamak, masonluk üzerindeki tartış-

maları az çok bilenleri için güç değildir. Bununla beraber İngilizce metinde ve tercümesinde geçen bazı kelimelerin manâları üzerinde kısa açıklamalarda bulduktan sonra mevcut tefsir ve tahlillere geçmek uygun olacaktır. Metinde geçen (Tenure) kelimesini imtiyaz olarak tercüme ettik. Orta çağlardan kalma bu kelimenin ifade ettiği mâna, bir şahsa belirli şartlar ve mükellefiyetler karşısında verilen idari selâhiyettir. Meselâ eskiden Türkiye'de Timar ve Zaalet idaresi böyle bir imtiyaz idi. Bir Şövalyenin Orta Çağda bu sıfatı taşıyabilmesi Feodalite devrindeki bir asilin emrinde askerî bir ödev görmesini ilzam ediyordu. Her metbu'un tâbii, böyle bir «Tenure» sahibi idi.

İste bu manâda masonluk da kısive bir takım mükellefiyetler vâkileven imtiyaz sağlıyordu. Bu mükellefiyetlerin basında da Tanrı ve Din ile ilgili olanı bu birinci maddede gösterilmektedir.

Metinde geçen ifadelerden birisi de «stupid Atheist» sözleridir. Bu ifade üzerinde bir çok kimseler işine geldiği gibi tefsir cihe-tine gitmiştir. Atheist kelimesini hepimiz biliriz. Stupid ise, ahmak, akılsız, beyinsiz demektir. İngiliz tefsirine göre bu iki kelime bir birinden ayrılamaz. Her münkir ahmaktır. Fransa'da ise bazı müellifler her ate'nin mutlaka ah-

mak olduğunu iddia etmenin doğru olmayacağını belirtmektedir. Böyle olunca da mükellefiyetlerde yalnız ahmak olan athé'ler bahis konusudur. Bu manâlar üzerinde aşağıda ayrıca duracağız.

Üzerinde kısaca durulması gereken üçüncü ifade de: «irreligious Libertine» sözüdür. Libertinus lâtince azad olmuş, hür kimse için kullanılır. Bu kökten olarak, iman bakımından azade, inançlarında mustakil manâsına kullanılır. Kelimenin tarih boyunca gelişmesiyle aynı zamanda kâdelere saygı göstermeyen sefahate düşkün manâsını taşıdığı malûmdur. Felsefi anlayış bakımından, «libertin» olanlar tecürtü ve ya felsefi akıl adına vahi voluyla bildirilen hakikatları şüphe ile karşılayan ve düşünme istiklâli adına inanmama hakkını talen eden kimselerdir. Bu tutum önceleri protestanların, ve daha sonra katoliklerin lisanında müşahede edilmiştir. 16 ve 17 ci asırlarda bu davranış oldukça gelişmiş ve genişlemiştir. Klise adamları için Tanrı mefhumuna sahip olabilmek için onun insanlara emirlerini inzal suretile bildirmesinden başka bir yol tasavvur olunamaz. Halbuki 17 ci asırda gelişen liberal görüşler arasında Tanrı kavramının tabiat yoluyla da insanın ruhuna girmesinin mümkün olduğu fikri vardır ki, buna bilindiği üzere «Deizm» ismi verilmektedir.

Devrin tanınmış filozoflarından Toland, Locke ve Bolinbroke gibi kişilerin tesiri altında kalmış İngiliz masonları arasında da deist kimseler bulunmakta idi. Bunlar kendilerini serbest düşünenler -libres penseuers- diye adlandırıyorlardı. Bununla beraber kendilerini aslâ dinsiz olarak tanıtmıyorlardı. Fakat klisenin müdahelesi olmadan da insanın din-dar ve imanlı olabileceği mütaleasında idiler.

Diğer taraftan eski devirlerin dini anlayışlardaki farklar dolayısıyla vuku bulan korkunç kavgaları hatırlayarak buna artık bir son verme çarelerini arayanlar bu alanda Tolerans'ın lüzumuna kani idiler. Bunlar ister deist, ister teist olsunlar, herkesin kendi vicdanî kanaat ve akidelerinde serbest bırakılmalarını düşünüyorlardı. İşte bu görüş sahibi olan 1717 masonları Anderson Nizamnamesinin bu ilk maddesinde bir de şu. «...onların bütün insanların üzerinde mutabık kaldıkları Dine tâbi olmalarının daha uygun olacağı düşünülmiştir.» şeklindeki ifadeyi eklemeyi zarurî görmüş oldukları anlaşıyor.

Kimisine göre bu sözden doğrudan doğruya deist bir manâ çıkmaktadır, kimisine göre ise bu din Hıristiyan dinidir. Masonluğun dünva üzerine sür'atle yayılması neticesinde tolerans sahibi masonların kanaatleri de genişlemiş ve Hazreti Musa ve Hazreti

Muhammedin de Tanrı emirlerini insanlara bildirmiş olduğu görüşüne uymuşlar ve hatta Brahmanların Vedasını da inzal edilmiş Tanrı emirlerini bildiren mukaddes kitap olarak kabul etmişlerdir. Şüphesiz bu davranışlar Anderson Nizamnamesinden çok sonra vaki olmuştur. Bu itibarla Anderson Kitabında bahsi edilen dinler Protestan ve Katolik dinleri ve belki de bunların ve bilhassa İngiltere'de Stuart'lar devrinde karşı karşıya gelmiş, Papist, Presbiteriyen, Püriten ve Anglikan mezhep ve akideleri ile ilgilidir. Bunların uzlaşması bahis konudur. Bunların arasında «Birlik Merkezi» aranmaktadır. Sözü geçen maddenin tam olarak mânâsını kavramak için 17 ci ve 18 ci asır edebî lisanının terminolojisini iyice bilmeye gereklidir. Bunu bilenlerin ifadesinden çıkan kanaat odurki, Andersonun Kitabındaki ilk madde tamamiyle tolerans fikrinin bir mahsulüdür. Halbuki uzun yıllar geçtikten sonra artık ilk liberal kavramlar az çok bir tarafa bırakılarak, tamamiyle «ortodoks» diyebileceğimiz klerikal görüşler hakim olmuştur. Anglo - Sakson obediyanları ile onların muntazam kabul ettiği bütün diğer obediyanlar artık deist telâkkileri bir tarafa bırakarak mukaddes kitaplarla insanlara öğretilen Tanrı mefhumuna bağlanmışlar ve bunun dışında bir davranışın Masonlukla telifi

mümkün olamayacağını kesin olarak ilan etmişlerdir.

Buna rağmen अगर iyi insan vasıflarından aslâ şüphe edilmesine imkan olmayan, ne deist, ne de athé olmadığı halde «metafizik telâkkileri ferdin vicdanına terk ederek» tamamiyle liberal ve lâik bir tutumda ısrar edenler, büyük mason çoğunluğunca intizam harici sayılmıştır. (G.O.D.F., G.L.D.F. ve G.L.D.B. gibi.)

Burada küçük bir parantez açarak Müslüman ve ezcümle Türk Masonlarının bu husustaki anlayışlarına, ilerde konuya tekrar avdet edeceğimiz malûm olarak, temas etmekte fayda olabilir.

Türkiye'de Masonluğun ilk belirlediği andan itibaren Localarda Tanrı mefhumuna sahip olmayan yani athé hiç bir mason kabul edilmemiştir. K.U.M. ı adına çalışmalara koyulmaktan da hiç bir zaman uzak kalmamıştır. Böyle olmakla beraber uzun yıllar Anglo - Sakson masonlarının çoğu Türk masonlarının intizamı üzerinde tereddütler izhar etmişlerdir. Bunun belli başlı sebepleri arasında 1909 tarihinde Meşriki Azamın kuruluşunda hazır bulunan Locaların bazılarının patentlerini Fransa veya Belçika'dan veya bu memleketlerden panetli olan Büyük Localardan aldığı iddiası bulunmaktadır. Buna ilâveten bir de Süprem Konsey'e tâbi gözükme muntazam obediyanlar zincirinde Türk Ma-

sonluğunun yerini almasını geciktirmiştir.

1956 yılında yeniden organize edilen Türkiye Büyük Locası Anderson Kitabının altı maddesindeki esaslara uygun olarak taazzuv ettiğini ve bunun icabı olan ikrarları yaptığını belirtmesi üzerine 11-12 sene içinde dünya üzerine yayılmış muntazam Büyük Locaların 70 i tarafından tanınmış ve karşılıklı muhadenet kefilleri tayin edilmiştir. Bu arada işin eski devirlere ait hiç bir tereddütli noktanın kalmasını bertaraf eden bir de «Consécration» ile İskoçya Büyük Locasının büyük dostluğu ve yakınlığı sağlanmıştır. Artık Türk Masonluğu ile münasebet tesis etmemiş bazı muntazam mason teşekküllü arasında bizce bilhassa önemi olan iki eski Büyük Loca kalmıştır: İrlanda ve İngiltere Büyük Locaları. Bu iki büyük obediyan kendilerini dünyanın en eski Ana Büyük Locaları olarak kabul ederler ve bunda da haklıdırlar. İskoçya Büyük Locası ile dostane münasebetler temin etmiş olan biraderlerin yaptıklarını bu iki teşekkül nezdinde de yapmak lâzım geleceği anlaşılıyor. Kendidilerince muntazam bilinen 70 Büyük Loca tarafından tanınmış, Anderson Esaslarını kabul etmiş ve esasen dini bağları sağlam masonların topluluğu olan ve İskoçya Büyük Locasının Büyük Üstadı tarafından «tanzim» merasimi

icra edilmiş olan Türkiye Büyük Localarının daha fazla mütereddit kalacaklarını sanmak güç olur.

Müslüman dinine mensup masonların Hıristiyan masonlarınca tanınmakta olduğu herkesce bilinen bir keyfiyettir. İngiltere Birleşik Büyük Locasının 1929 tarihinde ilân ettiği ve müteakiben muhtelif vesilelerle teyit ettiği şartlar arasında Kur'anın Locada mukaddes kitap olarak bulundurulması lâzım ve kâfi görülmüştür. Bu itibarla da Müslüman ve ezvümle Türk Masonlarının muntazam kabul edilen bir Büyük Locada çalışmak kaydile bütün muntazam obediyanlarca tanınması kadar tabii bir şey yoktur.

İlerde tafsilâtile gireceğimiz bu konulara burada Anderson Nizamnamesinin birinci maddesinin kısa izahı sırasında takaddümen temas etmeyi zaruri gördük.

Anderson Nizamnamesinin sözü geçen ilk maddesinin burada izahını tamamlarken, bu madde icabı olarak muntazam bilinen Büyük Locaların Ana Yasalarına kabul ettikleri ilk şartları Türkiye Büyük Locasınca kabul edilen şekliyle kaydetmeği gerekli görmekteyiz.

- 1 — Eski Masonluğun remizleri, tanışma işaretleri; ve masonluk sıfatının ancak bunların bilinmesiyle sabit olması.

- 2 — Üçüncü derece menkıbesinin derecenin merasiminde mevcut bulunması.

- 3 — Mensuplarının dinî akidelere ve kudsiyet duyduklarına saygı gösteren Franmasonluk, (Kâinatın Ulu Mimarı) diye remz'edilen yüksek bir kudretin varlığına inanmış olmalarının ve ahlâk salâbetine malik bulunmalarının, sinesine kabul için ilk ve en mühim şart olarak aranması.

- 4 — Büyük Locanın ve ona mensup olan locaların toplantı ve çalışmalarında bütün mukaddes kitapların kendisine mahsus kürsü üzerinde ve göz önünde bulunması ve yeminlerin, yemin edecek kimsenin kendi inancı üzerine ifası.

- 5 — Ketumiyete riayet edilmesi.

Bu şartlar, muntazam diğer Büyük Locaların Ana Yasa kitaplarında görülenlerden ne fazla ne de eksiktir. Bu itibarla Türkiye Büyük Locasına mensup masonlar bütün dünyaya yayılmış muntazam masonlar kadar muntazamdır ve eski mükellefiyetlerin hakiki koruyucularıdır.

Düzeltilme : Geçen sayıdaki «İlk Büyük Locanın Kuruluşu» adlı yazımızın bazı baskı hatları ile çıktığını gördük. Bu arada 36. sahifede 1946 diye çıkan tarihlerin 1646 olarak düzeltilmesi gerekeceğini arz ederiz.

SEVGİ VE İNSAN

Dr. Sırrı ALIÇLI

Evvelâ şunu söylemeliyimki sevgi, insan için, düşünce kadar kutsaldır. Bu kutsallıktırki onu, insan varlığında bir kıymet olarak almamızı icabettirir. Bakınız büyük Mevlâna insana ne diyor: (kardeşlerim, kardeşlerim, bir kuvvetin bir faziletin tesiri altında kalmayın. Yalnız insanı ve insanlığı ifade eden hislerle kalbinizin gerçeklere açılmasını düşünün ve birbirinizi seviniz).

İnsan varlığının devamının hududunu tayin mümkün mü acaba, derken bunun cevabının tek sınırı'nın ancak insan ve insanlığa olan sevgisini kaybettiği nokta olabileceğini ve sevginin derece ve vasfıyla insanlar olgunluğa, insaniliğe ulaşabilecek ve insanın yaratıcılık kudretide ancak bu sevgi ile gelişebilecektir. Ama söylememiz lâzımdırki insanın sevebilmesi için bir şeyler bilmesi lâzımdır. Bir şeyler bilebilmek için, insan idrakinin harekete geçmesi icabetmektedir. Bakınız büyük üstatlarımızdan ve dünyada muhteşem bir varlık olarak kabul edilen GEOTHE Masonluk için ne söyler: (İdrakinin derecesinde, yani anlayabildi-

ğın kadar masonsun) derken burada, insanları tanıma ve anlamamanın sevgi için bir vasıf olduğunu anlıyoruz. Şurasını kaydetmek gerekirken kendisinden emin olmayan insan sevgiyi kendisinde değil, karşısındakinden beklerki bu, insandaki marazi ruhun nele-re mütemayil olduğunu gösterir. İnsanın mutlu olabilmesi için evvelâ sevebilmesi lâzım. B. Russel'ında dediği gibi (mutlu ve iyi hayat sevgiden ilham alan ve bilgiye yöneltilen bir hayattır. Bilgisiz, sevgi veyahut sevgisiz bilgi iyi bir hayat doğuramaz). Bunun için de her şeyden evvel insanı, insanları ve insanlığı tanıyabilmek gerek. İşte bunun için sevgi düşünce kadar kutsaldır.

Sevgi bir yandan istiğrak ve büyük zevk duyma, öteyandan deruni bir iyilikseverlik mihverî üzerinde dolacaktır. Hayırlı ve insani bir gayretin tevliit edeceği sevginin her hangi bir cinsi ve estetik zevkle ilgisi yoktur. Denebilirki tam anlamı ile sevgi, (zevk) ile (iyilik yapmasını isteme) gibi iki müessirin karışmasından ileri gelir. Manevî bünyesinde iyilik yapma istek ve duygusu bulunmayan zevk, gaddar ve müteheakkim olabilir. Zevk olmaksızın sadece iyilik duygusu'da, tam bir sevgiyi yaratamaz ve iki sevgili arasında daha çok geçimsizliğe ve soğukluğa doğru kayar ve sonu ferdiyetçiliğe müncer olur. Sevilmek isteyen bir kimse, zevk ve iyilik severliği içinde bulunduran bir sevginin varolmasını isteyecektirki, bu suretle sevgi, bir yalnızlıktan kurtulma cehdi haline de gelebilir. İşte bu vasıflarıyla insan, sosyal yaratık haline geldikten sonra ortaya koyacağı (insani vasıfları) mason, bizzat kendisi tayin ve takip edecektir.

İşte bu ulvî ve transcendant hal olaya bizi sevkedeabilmek için mason ve masonluğun garazsız, ıvazsız, insanı sevmeyi realisé etmeye ve böylece masonluğun her şeyden, amma herşeyden evvel sevmeyi ve sevilelebilmeyi, öğrenmesi ve bunu idrak ederek kavraması lâzım ve şarttır sanırım. Çünkü sevmek ve sevilmek ruhi-insani bir gelişmedir. Güzel yüze aşık olmakta hüner yok, hatta bunda bir devamlılık dahi mümkün değildir. Mesele, bu güzelliğin bende yaratacağı (iç güdü) yü anlayabilmektedir. Burada Mevlâna'dan şu kıt'ayı okumak isterim: (Sarhoşum, şarap kadehimin rengi aşk, bindiğim atın elimdeki gemi aşk-Sevgilinin aşkı büyük tür ama-gişinin kulu kölesi aşk).

Bu itibarla bizim sevgi davasında, vechen güzel insanı değil, ruh ve manâ itibariyle güzel olanı ve bu güzellikten insanlık yara-

rına faydalı sonuçlar çıkarabilmeyi ve bizi bu yollarda geliştiren manevî ve iç alemimizin yarattığı sevgiyi bize maletmedir. Bunlar söylerken şunu arz etmeliyimki (aşk ve sevgi mumu) başka mumlara benzemez. Aşk ve sevgi mumu, aydınlıklar içindeki aydınlıkları bize gösteren bir mumdurki bunun ne demek olduğunu takir buyuracağımızdan eminim.

Sevgilisini hiç görmeyen ve fakat hayali ve gelişmekte olan manevî varlığının kendisinde yarattığı iç ferahlığını terennüm eden halk ve saz şairlerini düşününüz bir defa, ritimleri düşününüz, bu ritimlerin dinleyende yarattığı ızdırabı düşünün. İşte mason, bunları bilen ve duyan insandır, diyebiliriz. İnsan sevgisi işte bu yukardaki manevî kuvvetlerle mümkündür. Esasen insan ve insanlık sevgisi; aklımızın, duygumuzun, şuurumuzun, mantık ve karakterlerimizin mahsulü olan ve insanları aynı toprakta ve kökten gelmiş olmalarına bağlayan bir (idrak) işidir. Mason burada sevmenin lâzım olduğunu idrak ederek sevecek, çünkü içine girdiği toplumun aslı ve kuruluş hikmeti sevgiye dayanacaktır, ve yine çünkü, Benjamin Franklin'nin dediği gibi (sevilmek isterseniz sevin, ve sevimli olun ki sevillebilesiniz). Ve hatta şair Ümit Yaşar'ın da dediği gibi: (insan sevdiği ve sevildiği kadar insandır). Bu sevgi aile, klan, kabile, aşiret, millet... gibi yollarla işleyecek ve böylece bütün insan ve insanlık sevgisine varacaktır.

İnsan sevgi içinde meşbuğ bulunduğu nisbette sevecek ve bu meşbuğ olma kudreti arttıkça sevillecektir. Bu bakımdan sevgi, bir iç ve bir manâ işidir. Eğer bu, doğuştan gelmezse, eğitim yolu ile bu sevgi harekete geçirilebilir. Bu itibarla her mason olmak isteyen harici ve onu bize getirecek ve tanıtacak kardeşimiz insanları sevme kabiliyetini idrake çalışmalıdırlar.

Mason olan insan çeşitli yollarla izahına çalıştığımız sevgiyi bu yollardan almadığı ve alamadığı, almaya çalışmadığı halde onun sevgi dediği şey masonluğu gibi bir gösteriş ve şahsî faydadan ibaret bir konu halinde olacağını unutmamak gerekir. Yine unutmayalımki bütün dünya nüfusunun ancak böyle dörtyüzde biri kadar mason olabilmenin ne kadar acı olduğunu hatırlamalıyız, dört milyara karşı sadece 7-8 milyon mason. Bu durum karşısında bugün masonluğumuza düşen bir vazife kalıyorki onu ben şu suretle büyük masonluk alemine teklif ediyorum: Mason olarak hepimiz bilerek ve anlayarak sevelim ve sevilmeye çalışalım

ve bunu 1968 yılını sevgi yılı olarak taktis edelim ve kutlayalım. Sanıyorumki sevgi yolu ile masonluk, kendisine düşen sosyal vazifesini yerine getirebilecektir. Bunun için daima ve daima samimi, dürüst insan, idrak ve şuur hamlelerimizi (üst ben) e geçirmesini bilelim.

Masonluğun sevgi propagandası ile varmak istediğim netice arasında, atom ve nükleer kuvvetlerin silâh olarak imâl edilmesini ve insan sevgisini tahrip etmemesini de anlatmak istiyorum. Her şeyden evvel birer insan ve sonra birer mason olarak şurasını unutmayalımki çağımızın insanı, kendisini pazarlarda harcanan ve tedavül eden bir mal durumuna sokmak isteğinin arkasındadır. Bir sürü ahlâksızlıklar, bin bir çeşit yalanlar ve iftiralar, bir sürü kendi faydasından başka bir şey düşünmeyenler.... insanları bir robot haline sokmak ve öylece yetiştirmek niyetindedirler. Bu durum karşısında masonluğun her şeyi bırakarak ve birbirimizi nefret yağmuru altına koyarak aklın ve hatta hayalin kabul edemeyeceği suçlar isnad edilmek suretiyle masonluğu manevî ölüme mahkûmetmeye çalışmadan evvel, yapacağımız tek bir şey vardırki o da yukarda bir nebze üzerinde durduğumuz ve bütün dünyaya teşmil edilecek olan (sevgi propağandası) faaliyetine geçmemiz lüzumunu bir daha hatırlatmaktır. Bu propaganda da insanları politika adamlarının eline düşürmeden, insanların evvelâ kendini tanımasını, sonra muhitindeki insanları sevmesini içinde bulunduğu toplumu ve insanlığı sevmesi babında, bir çalışma hamlesi içine girmeliyiz. Bu suretle masonluk bedbahtlaşan insanın masonluktan ve mason'dan beklediği hizmeti öğrenmiş, anlamış olacak ve komşusunu, mahallelisini, kasabalsını, şehirlisini ve toplumunu yani milletini sevmek ve bu suretle insanları sevmek yoluna alıştırdıktan sonra dünya insanını sevme yollarını aramanın ve bulmanın insan ve insanlık prensibi olduğunu hatırlatmak ta isterim. Kendinizi zamanı geçmek üzere bulunan (sevgi propağandası) na biran evvel vererek muztarip ve betbaht insan ve insanlık yoluna verebilelim. 32 milyonun arkasında dört milyara yakın bir insanlık toplumu, masodan bunu bu sevgiyi bekliyor. Bunu yapamazsak ve insanlık birbirlerini yemekte devam ederse, dünya masonluğunun dejenere olarak ortadan kalkmasını beklemekten başka yapacak bir şey kalmadığını hissetmekte bulunduğumu söylersem, bütün dünyadaki sekiz milyon kadar mason kardeşlerimin beni müsamaha ile karşılama-

larını rica edeceğim. Bu bakımlardan mason, sevgi, inanç, ümit gibi üç güzeli bir kül halinde sevecek ve bu sevgiliye bağlanacaktır. Esasen medeniyet aslında bu değildir? Medeniyet bir tefrik ve tecriddi ziyade, insanları tensik etmeyi düşünür.

Mason olarak sevebilmenin manâsının insanluğın yalnızlıktan kurtulması olarak alınabileceğini daha önceden söylemiş idimki böylece, sevginin ne olabileceğini de anlatmış bulunuyorum. Ama, masonluğun bu sevgisinin sadece mason kardeşleri arasında değil, bütün insanlar arasında da devamı lâzım olduğunu unutmayalım. Bu suretledirki masonluğun iç ve dış halkaları meydana gelerek dıştan içe intikaller kolaylaşır ve sevgi halkası genişlerki, bu aynı zamanda saygının da bir ifadesi haline gelir. Eğer sevgide saygı bulunmazsa o, insan şartlarını sinesinde taşıyamaz ve bir ferdi tehakküm halini alır, ve sevileni keyfi iradesine bağlayarak onu istismar yoluna gider. Esasen masonik sevginin şartı ile birlikte sevilmesini de bilmek ve başarmak olduğunu söylememişmi idik? İşte o sevgi, saygıyı da böylece beraber getirdiği içinde sevebiliriz. Ancak bu yol ile mason, kendisini iyi, güzel, doğru'ya varabilecektir. Öte yandan sevgide karşılıklı özgürlük'te şarttır. Eğer seven ve sevilende bu özgürlük olmazsa ve tanınmazsa, seven tamamiyle bir Sadist ve diktatör, sevilen de sonsuz bir Mazohist olmaktan kurtulamazlar, ve böyle bir yerde aranacak olan saygı bulunmaz ve her iki tarafta ruhi bir hastalığın esiri olurlar. Halbuki saygı, insanın öz varlığının bir olgunlaşması demektir ve zira: saygı, insanı kavrama ve bilmesinin yani (kendini tanıma) sının bir ifadesidir: tıpkı sevgi gibi. Eğer seven, bunlardan uzaklaşırsa ve sevgiyi sadece kendine malederse karşısındakine saygı, sevgi diye bir şey kalmaz. Çünkü sevilen varlık, tıpkı seven gibi bir (yalnızlıktan kurtulma) cehti içindedir ve serbest bir insan olarak, bunu, seven gibi sevilen'de bilecektir. Zaten masonik sevginin başında bu manevi yollarla başlayan ve FERDİ olmaktan ziyade SOSYAL olan sevginin gelip geçici değil ölüncüye kadar devam etmesi gelir. Bunu düşünmeyen, cinsel bir sevgiden başka bir şey düşünmemiş olur. Üçüncü defa tekraredelim: sevgi, düşünce kadar kutsaldır. Bu cümleyi neden tekrarediyorum, onu öz olarak anlatmak isterim: çünkü düşünmek varolmaktır, var olmak insanın kendisinden topluma bir eser vermesini isteyen mahluk demektir. Bu eserin verilebilmesi için sadece cinsel arzuda kalmayarak, bir insanı mana ve hüviyyet ve şahsiyyete sahip olarak bir insanı sevmesi lazımdırki bir eser ortaya çıkabil-

sin, ve sanat dediğimiz hadise meydana gelebilsin. O halde sevmek bir sanat'tır derken pek büyük bir hata yapmamış oluruz. Aslında sanat sevgi ile, sevginin yarattığı ilgi ile ve alakanın ortaya koyduğu eser ile ölçülürki, bir ressam, bir musikişinas, bir heykeltıraş, bir şair veya edip... böyledir. Bu sebepten dolayı değildirki, sevginin yaratabildiği mesai, dimağın eseri olan sanat yolu ile insan, daima değişen, gelişen düşünceğini doğuran sevgi ile beraber yaşayan, sosyal insan seviyesine ulaşır. Sevgisiz sanatkâr birçoklarında görülegeldiği gibi, bir şeyler yapabilirler, fakat bunlarda yaratıcılık yoktur, bunu eserlerinde bulamazsınız ve ancak bir taklitten ibarettirler. Ne renkler arasında tatlı bir ahenk, ne nağmelerde ruha işeleyebilen bir koku, nede tunçtan dökümlerde eserin bana bir şeyler söylemesi, ne misra ve kelimelerde beni benden geçirebilecek bir kuvvet yoktur. Bu itibarla bir sanat eserini tetkikeden insanların bu eserlerde bunları bulabilmesi, sanatkârda sevginin ve eserine saygının birer ifadesi olarak alınmak lazımdır ve ancak sanatkârın severek yaptığı eser bir sanat eseri olabilir, ve sanat eseri, esere sevgi taşıyan ve konusuna saygı duyan, tabiatı, renkleri nağmeleri, kelime ve ahengi kavrayarak eserini yapan bir insan ancak bir sanatkârdır. İşte bu (güzellikleri taşıyan sanat), ruh ve mana olarak nedir?. Bu güzellik ve güzelliği ifade eden nedir?. Sanat, sevgi ile düşüncenin ifade ettiği ve bugün ancak beş duygu olarak adlandırdığımız duygumuza hitapeden eser deyilmi?. Sanatkâr ancak sevgi, seziş, düşünce yollarıyla yaşayacaktır, ve bunlarla beraber olan bir sanatkâr beş duyguya hitap edecek bir sanat eserini yaratabilecektir. Bu münasebetle şunu da söyleyelim ki sevgide, ıztırap'ın yolu da önemlidir ve ıztırap duymayan bir sanatkârda muvafak olmuş bir sanatkâr olarak ortaya çıkamaz ve hakiki sanatkâr ancak ıztırap duyan adamdır dememiz mümkündür. Çünkü sanatkârın ıztırapı duyması ve onu boşaltmak istemesi sanatkârın mutluluğunu ve bu mutluluk yolu ile derin bir yaratma sevgisi içinde eserini verecektir. Demekki hakiki sanatkârın sevgisinde (ıztıraplar sevgisi) de beraber bulunacaktır. Burada eskice bir şiirimden şu misra'ları sıralamak isterim:

Bir hayatki durmadan zevk,
Durmadan elemle dolu. Amma
Zevk ile elem,
Birbirinden ayrılmayan iki sevgili,
Biri olmazsa öteki manasızlaşır.

Tarihten buyana, musikide, edebiyatta, resimde, heykeltraşçılıkta, felsefe ve tasavvufta... muhteşem eserler vermiş olan sanatkârların hayatlarını tetkik edersek sevgi ve düşüncede ıztırabın büyük rolünü görmüş oluruz. Buradan büyük halk ve tasavvuf şairi Erzurum'lu Emrahtan aklıma gelen bir rubaisini vermek isterim. Emrah sevgilisine teessür içinde soruyor:

Dedim Erzurum nendir? Dedi ilimdir.
Dedim gidermisin? Dedi yolumdur.
Dedim Emrah nendir? Dedi kulumdur
Dedim satarmısın? Dediki yok... yok.

Aziz ve segili kardeşlerim;

Seviniz, seviliniz ve mutlu olunuz. Bu sevginizi hür ve serbest, en temiz en güzel en doğru hizlerinize ifade ediniz. Hatta karakterini beğenmediğiniz ve size göre ayrı olanları da seviniz ve hatta hizlere de insan olmanın yolu olan sevgiyi öğretinizki, gayesi sosyal olan masonik vazifelerinizi yapma imkânını bulabilirsiniz ve bütün bunları çocuklarınıza ve herkese aşılayınız ve ancak bu suretledirki göğsümüzü kabartmadan ve buna lüzum görmeden (ben hür bir masonum) diyebilirsiniz. Bu suretlede yarının mes'ut kardeşlik ve insanlık dünyasını yaratabilmemiz için birer mason olarak bunun birer mecburiyyet olduğunu da bilelim. Bu yollarlada ferdi egoisme yerine sosyal olan altruisme dünyasının muhteşem abıdelerini dikmiş olabileceğimize inanalım. Büyük Yunus Emre'mizin şu beytini lutfen anlayalım:

Din ve milletden geçer, aşk eserinden duyan.

Mezhebu dinmi seçer kendüsün yavu (gaybolmuş) bilen.

Masonik disiplin, nizam ve masonik ritüellerimiz devamlı olarak bize bunları söyleye gelmektedir ve unutmayalımki insanlığın gayeside ancak budur. Zira disiplin ve nızama uymayan hareketler, hadiseleri keyfi olmaktan kurtaramaz ve keyfi olan her şey, hadiseleri keyfiyet çerçevesinden kurtaramaz, keyfi olan hiç bir şey sosyal olamaz, sosyal olmayan hiç bir şey de (insan ve insanlık) hedefine çevrilemez.

Dünyada kendisinden başka sevilecek insanların mevcut ve var olduğunu, onlarında sevme ve seilmeye sayılmaya muhtaç bir halde kıvrandıklarını ve masonun bunu kavrayan insan olacağını bilir. Ancak bu suretledirki akıl ve hikmete inançlarımızı ve müsamahalarımızı, çeşitli aksiyonlarımızı ve Hulasa, iyilik, doğ-

ruluk, güzelliği ve bir kelime ile ifadesi istenirse (insanlığın yaşaması ve sevişmesi fikrini) yaratacağız ve ulu mimarın himmsiyle bunu ancak masonluğun yaratabileceğine inanacağız. Burada bir Çin atazöstünü hatırlayalım: (İnsan için üç temel fazilet vardır: İyiyi fenadan ayıran akıl, insanları birbirlerine bağlayan sevgi, iyiyi yapmak ve kötüden kaçınmak kuvvetini veren cesaret).

Sevginin insanlık alemindeki ve betahsis masonluktaki kuvvet ve telekkisi hakkında düşünebildiklerimi ifadeye çalıştım. Bunları kıymetli kardeşlerimin takdirlerine sunarken, nurlarını benden esirgememelerini bilhassa niyazetmek isterim. Sözlerimi büyük Mevlananın şu mısra'ları ile bitirmek isteyorum:

Ne zaman bu atdan ve senden vaz geçeceğiz, ne zaman?

Can meclisinin halkasına ne zaman hep beraber girip oturacağız?

Dudağımıza bir tek kadeh dokundurmadan, ne zaman içeceğiz?

Büyük dostun huzurunda (allahın huzurunda) can şarabını ne zaman içeceğiz?

Dr. Sırtı ALIÇLI

İstifade ettiğim eserler :

- 1 — Sevme sanatı Erich From.
- 2 — Freud ve öğretici, Stefan Zweig.
- 3 — Mes'ut olmak sanatı. Alain.
- 4 — Tasavvuf, Ömer Rıza Doğrul.
- 5 — Tasavvuf ve hayat A. B. Ennedvi
- 6 — Neden hıristiyan değilmi. Bertrand Russel.
- 7 — Bilim ve sağ duyu. Oppenheimer.
- 8 — Dünya görüşüm. B. Russel.
- 9 — Tıp yönünden sanat ve sanatı sevme. Dr. İhsan Ünlüer (Cumhuriyet G. Temmuz (1967).
- 10 — İnsan ve mutluluk. Halis Özgü, (Cumhuriyet G, 3. Ağustos 1967)
- 11 — Cihan Tarihinin Umumi Hatları H. G. Velles

İNSANA DOĞRU

Cevad Memduh ALTAR

İnsan ve toplum, tarihin her devrinde tezatlarla karşılaşmıştır. Daha iyi bir dünyaya çekilen hesret, her zaman kendini duyurmuştur. Manâ ve tathikatta tatmin edici şekillere duyulan özlemin estetik yöne bağlı hükümleri, tabiatıyla ikili tezat ölçülerine dayanmaktadır. Şöyle ki, iyi fena, güzel çirkin, doğru eğri, tatlı acı, siyah beyaz, aydınlık karanlık nevinden ikili tezat yargıları, yaşadığımız dünyanın rölatif ölçü değerleridir. Bu ikili tezatlar ile bu tezatların değişik

güçlerdeki kademeleri karşısındadır ki, istekler arasında, daha az kusurlu bir dünyanın, kötüden oldukça arınmış bir iyinin, eğriyi oldukça belirten bir doğrunun, karanlığı çoğunlukla örttürebilen bir aydınlığın, beyazı tanıtan bir siyahın, acıyı gideren bir tatlının hasretini çekmemiz kadar tabii birşey olamaz ve gerçek iyimserlik te işte budur. Görülüyor ki, bu tezath yargılar, henüz yetişme döneminde bulunan bir kişi veya toplum için, daha çok sübjektif birer anlam olmak

tan ileri gidememektedir. Öte yandan kanaat ve hükümlerin, objektif düşünce ve tesire doğru gelişme gücüne sahip olabilmeleri iledir ki, günün birindi çoğunluğun uyabileceği, katılabileceği sağlam ölçülerin meydana geleceği muhakkaktır. Örflere, adetlere, geleneklere ve daha sonraları da kişi ve toplum ahlakı ile, morâlin dinamik gelişim safhaları demek olan fazilete, tarih boyunca hep bu yoldan gidilmiştir. Hatta bir bakıma, toplum kanı ve yargılarının yazılı hükümleri demek olan kanunlar bile, hep aynı yolun objektif sonuçlarıdır; ve böyle olmaları gerekir.

İnsan veya toplumun gelişim çabasında göze çarpan olağan üstü iniş ve çıkışlar, morâl denge- nin lehinde veya aleyhinde başgösteren fikir ve tesirlerden başka birşey değildir. Kaldı ki, durmuş-oturmuş kişi veya toplum - larda, düşünce dengesini bozmıya yeltenen davranışlar, daha az tehlikeli faktörler olmanın önemini taşırlar. Henüz kuruluş döneminde bulunan bünyelerde ise, düşünce dengesizliği, gelişimi kesme ve önleme nevinden çok tehlikeli duraklamalara yolaçar. Onun içindir ki, kişi ve toplum gelişiminde büyük rolü olan ahlak ve fazilet ilkelerinin zamanla meydana getirdiği doymuşluk (saturation), toplumun omurgası dediğimiz şekillenmiş bir ku-

ruluş içinde feyizli meyvalarını vermiye başlar. İşte böylesine bir omurga sayesinde dirki, kişi veya toplumun geniş bir çoğunlukla paylaşabileceği: düşünce, kanı ve yargılar meydana gelir; objektif ölçülerden ileri derecede yararlanabilme imkânları da ancak bu yoldan elde edilebilir.

Sağlam bir omurgadan yoksun kalmış bünyeler, objektif kanaat ve hükümleri çoğunlukla paylaşamıyan cılız kuruluşlardır; bu türlü ortamlarda, ancak fikir dengesizlikleri ve gelişimi durduran tesirlerle karşılaşılır; ve böyle bir varlıkta göze çarpan aşırı sübjektiflik, objektif düşünce ve kanıların meydana gelmesi imkânlarını da uzun süre önler.

Halbu ki, yaşadığımız çağda, tarihin hiçbir devrinde karşılaşılmıyan bir durum özellikle göze çarpmaktadır. Bu durum, her bakımdan üstün seviyeye ulaştıkları kabul edilen veya sadece üstün araç ve imkânları gereği gibi elde etmiş bulunan kuruluşların yarattıkları denge bozuklukları ve bundan ileri gelen huzursuzluklardır. O halde burada, tezadı yaratan faktörün, ilerleyişin ve gelişimin bizzat kendisi olduğu gerçeği ile karşılaşılıyor.

Bütün bunları incelerken, kafamızda aksi düşünce ve yorumlar da belirebilir. Kendikendimize veya birbirimize şu sualleri de sorabiliriz: insanın veya insanlı-

ğın tenkit edilecek nesi var?, Akillara hayret veren teknolojik devrimleri bugünün insanı yapmadı mı?, İnsanoğlu, kendikendini bir gezegen yıldız yapıp, uzayda, yerde yürür gibi dolaşmadı mı?, Dünyadan fırlattığı laboratuvarı aya gene insan oturtmadı mı?, Yerden idare ettiği mekanik ellerle ay toprağını tahlile kalkmadı mı?, Tecrübeleri o'na, şimdilik bir robotu, yarına da insanı, aya götürüp gene dünyamıza getirme gücünü vermiyor mu?, Dünyamızdan 50 milyon mil uzakta olan Merih gezegenine uydu oturtup Merihin manzaralarını arza ulaştırın, gene bugünün insanı değil mi?, Radyo ve televizyonu da o insan bulmadı mı? Peki o halde bu derece ileri insanın tenkit edilecek nesi olabilir? Evet, bu çok ileri insanın çok geri kalmış bir yönüni gösteren önemli sebep var. Çağımızın teknolojik gelişmelerini insanlık için tehlikeli duruma sokan yön de işte bu yön! Çünkü insanoğlu çoktandır, insanı ihmâl etti; insana ve insanın morâline gerekli yatırımı yapamadı. Zanetmeyin ki, bu korkunç ihmâl kolay kolay gözden kaçmıştır. Hayır, bunu gereği gibi gören gözler, endişe ile izliyen kafalar da var. Nitekim ünlü psichiatre Freud'un hayatta her inisiyatifi seksüel içgüdüye (libido) bağlayan temel prensibi karşısında, yolunu o'nun yolundan ayıran ün-

li psichiatre Carl Gustav Jung, yalnız insana ve insanın ihmâl edilen morline eğilmiş ve bünün birinde üzüntü ile şu sözleri söylemiştir: «İnsanlık, politik sebeplerden olduğu kadar, ilmin korkunç, hatta şeytanca başarısından doğan gizli bir ürperti, derin bir şüphe içindedir; ama buna karşı gene de bir çare bulunamaktadır ve bütün bu olayların, insan ruhunun çoktandır ihmâl edilmiş olmasından ileri geldiğine de pek az insan inanmaktadır.» O halde ne yapılacaktı da yapılamadı? Umumi kanaate göre bir şey yapılabilirdi ama o hiç yapılamadı. Yani antik devirlerden bu yana, insan hak, hürriyet ve morâlinin yücelmesi yolunda ulaşılan zirveler elde tutulamadı. Hür düşünce, vakit vakit baskı metodunun türlü şekillerine fedâ edildi; ve bu cinsden baskılara, yerine göre; teolojik, relijiyö, konfesyonel, ideolojik, morâl, sosyal, ekonomik düzen adı verildi.

Tarihin akışı içinde nicebin zahmetle elde edilebilmiş olan vicdan aydınlığında huzuru arıyan insan, her seferinde yeniden karanlığa itildi ve güdülen bir yaratık olduğuna zorla inandırılmak istendi. Hele yakın bir geçmişte, egoizmin önderliğiyle büsbütün şahlanan doğma rejimleri, insan hak, hürriyet ve morâlini daha da küçümsedi; böylece insanoğlu itibardan düşürülmüş oldu. Fakat güdülerek küçültülen

insandan, ne gariptir ki, teknoloji alanında büyüklükler beklen- di; o da yaradılışı icabı araştı- rıcı idi, kendinden isteneni diren - meden aradı, buldu, gerçekleştir- di; ve bu kuru, tek yönlü buluş, insanlığın başına daha çok felâ- ket getirdi. Bu tutumla işin, ço- ğunlukla zahmetsiz tarafına gidil- mişti ki, o da var olan bir şeyi yokedebilmenin kolaylığı idi; çünkü yüzbinlerce insanı, emek vererek zamanla yüceltebilmenin değil, ancak bir anda yok edebil- menin tekniği bulunmuştu. İnsa- nı olumlu yolda geliştirebilme- nin tek tedbiri, insanın morâline gereği gibi yatırım yapabilmektir; ama bu, güç, çok uzun vadeli bir işti; bu yolun verimli sonuçları- nı, uzun süreler sonunda görebil- mek mümkündü. Halbuki atomu ve hidrojeni, nükleer gücü, dog- manın eline vererek hemen neti- ce almak, istenen şekli topluma çabucak verebilmek, zahmetsiz bir operasyondur. Bu metodun çok acı olmakla beraber biriki canlı örneği de verilmişti; insani- liği yenibaştan kolayca esarete mahkûm edebilmenin çaresi işte böylece bulunmuş oldu. Bu du- rum bütün milletleri, isteriste - mez haklı bir nefis müdafaasının endişesine düşürdü; savunma bütçeleri yerinde bir tedbir ola- rak kültür bütçelerine tercih e- dildi; koruyucu ve vurucu güç, millî varlığı savunma bahasına, büyük fedakârlıklara katlanma

görevini şerefle üzerine almış o- luyordu.

İnsanı ihmâl etmenin daha baş- ka metodları da vardı. Nitekim kişiyi ve toplumu teknik araçlar- la yok edebilme çabasından çok daha önce gelen bir başka çaba da vardı ki, bu inisiyatif müsait ortamı esasen hazırlamıştı; bu metod, insanı mânen çökertme- nin metodu idi. Bu çok eski sis- temle, insanlığın, binlerce yılın a- kışı içinde kazanmaya muvaffak olduğu: güven, inanç ve dostluk değerlerini kolayca yıkmak müm- kün oluyordu. Çünkü ortada bu türlü makbul değerler oldukça, kurulması istenen doğma yöneti- mini meydana getirmek imkân- sızdı. Bu korkunç gayeye, büyük yazar Thomas Mann'dan bu ya- na gelen sanat yaratışlarında ge- niş ölçüde ulaşma imkânını esef- le belirteyim ki, sağladılar, ama baktılar bu başarı, uzun vadeli ve zahmetli yatırımlara bağlı, o zaman teknolojinin bir anda yı- kan gücünden yararlanmayı tabi- atıyla tercih ettiler; ve dört elle tekniği geliştirmeye koyuldular ve geliştirdiler de (!).

Fakat hayır! eminim ki, insa- nın hayat dramında, bu acıklı so- nuçlara benzer daha nice sert - venler gelip geçmişti; künunla beraber akıl ve hikmet, o'nu er- geç, iyi, doğru ve güzeli bulup meydana çıkarmaktan aılıkoya- mamıştı. Peygamberlere mürşit-

lere, filozoflara, sanatkârlara, şairlere, basiretli devlet adamlarına bu yolda az iş düşmemiştir. Hatta büyük besteci Beethoven'ın 1827 yılındaki cenaze târeninde, şair Grillparzer haklı olarak şöyle demiştir: «Onun içindir ki, şairlerle kahramanlar, sanatkârlara peygamberler, zavallı, harap insanlar, nereden gelip nereye gittiklerini anlasınlar diye yaratıldılar!»

İnsanoğlunun uğradığı bütün felâketlerin biricik panzehiri tarihin her devrinde, insana insanı menfaatsız sevdirebilme gücünü elde edebilmede idi. Ne gariptir ki, bugün dünyayı iki zıt kampa bölen zihniyetin ağzından düşmiyen tek sloga da «Sevgi». Ama inanın bu sevgi, politik, yani samimi olmıyan bir gösterişten başka bir şey değil.

Gelelim insan ruhunu güzellik yolunda şekillendirecek olan sanata: Bu vasıftan yoksun olan günün sanat yaratışları da, çoğunlukla bölücü, ayırıcı, insana insandan yüzçevirtici bir sanat olmaktan ileri gidemiyor. Paul Sartre, Brecht, Jonesco, Samuel Beckett'in eserleri ortada. Bütün bu eserleri, dostluk, vefa ve sevgiden güvensizliğe geçişin çabası olarak kabul etmek gerekir. Halbuki, şu muhtarip dünyamızda bugün için felâketlerin en büyüğü, insanı insandan yüzçevirten güvensizliktir. Bu plânlı manev-

ranın gayesi, apaçık ortadadır: özlenen baskı yönetimini kurup, milyonları tek taraflı güdebilme hegemonyasını çabucak elegeçirebilmektir; ve bunun biricik yolu da, insanoğluna, binyıllar boyunca elde ettiği morâl değerleri unutturmaktır. Bu gayenin öncüleri, insanın: sevgi, feragat, merhamet, şefkat nevinden mânevî hasletlerini biran önce yok etmekle görevlendirilmişlerdir. Ne var ki, bu işin peşinde koşanlar, büsbütün kendi başlarına da bırakılmamışlardır. Onların bu yıkıcı çabalarını izleyip, açıkça karşı tedbire başvurmaktan çekinmiyen kahramanların da ortada aktif rol oynıyacağı muhakkaktır. Nitekim toplumun zamanla elde ettiği morâl değerleri, tarih boyunca vakit vakit karşılaşılan dogmatik baskılarla yıkma çabasına direnen fikiradamlarından : Erasme, Locke, Descartes, Kant, ve Auguste Comte gibi filozofların daima saygıyla anılmaları gerekmektedir. Bunların, kişi ve toplumun, rönesanstan sonra daha belirli bir yüzle ortaya çıkmış bulunan insanseverlik ideâline yönelebilmelerini sağlama bakımından büyük emekleri geçmiştir.

İnsan ruhunu, güzellikle şekillendiren sanat büyüklerinin, duygu gelişimini güçlendirme açısından oynamış oldukları rol de olağanüstü önem taşımaktadır. Kaldı ki, ilim ve fen adamlarından

çoğunun, insanın varlığını başka açılardan değerlendirme çabasına, bazan hayatlarını feda ederek katılmış olmaları da, ibretle anılmaları gereken sonuçların meydana gelmesine yolaçmıştır. Yaşadığımız günlerin de bu bakımdan olan inisiyatifleri az değildir.

Meselâ bugün aynı yolda yürüyen uyarıcılardan Zenta Maurina adlı ünlü bir araştırmacı, tarih boyunca insandaki dostluk ideâlinin gelişmesi safhalarını araştırmayı kendisine iş edinmiş ve bu çaba ile elde ettiği vesikaları geçen yıl yayınladığı «Güvensizlik ve Dostluk» (*) adlı eserinde mukayeseli olarak dile getirmiştir. Yazar bu kitabında, güvensizlik anlamını, günün insanının çoğunda rastlanan moda halini almış bir mızaca, bir tabiata benzetmektedir. Zenta Maurina, yaşadığımız devrin müşterek yarası olarak vasıflandırdığı böylesine bir anlayışa özellikle, Brecht'in, Jonesco'nun, Samuel Beckett'in yazılarından aldığı fıkralarla örnekler vermiştir. Konusunu büyük bir başarı ile işlemiş olan yazarın en üstün yönü, eserinde, insanoglunun sevgi, vefa ve feragat hasletlerine misâl olarak ortaya koyduğu vesikalardır. Sümer medeniyetinin özlü destanı

(*)Zenta Maurina: «Verfremdung Und Freundschaft». Memmingen/Allg.: Dietrich 1966.

olan Gilgamesh metni ile, bugüne kadar meydana getirilmiş olan ünlü eserlerde incelemeler yapan Zenta Maurina, meydana çıkardığı dokümanlarda, vakit vakit şahlanıp insanı ve insanlığı uyarmış olan aklı selimin içaçıcı örnekleriyle karşılaşmış ve bunları gururla gözümüzün önüne sermiştir. Maurina, sevginin, bundan 8 bin yıl önce Gilgamesh Destanında yer almış olan örnekleriyle ilgili vesikalarını yorumlamış, sonra da aktüel sevgiye yönelip C. J. Burckhardt ile Hugo von Hofmannsthal ve Thomas Mann ile Agnes Meyer'in karşılıklı olarak kaleme alınmış mektuplarından çıkardığı sevgi ve vefa örneklerini günümüze sunmuştur.

Buraya kadar yaptığımız incelemeler de gösteriyor ki, insanlığa zorlu unutturulmak istenen insan hak, hürriyet ve morâlinin gerçek değerini ortaya koyma yolunda başvurulacak metod, yeni bir metod olmayacaktır. Bilakis uygulanacak metod, insanlık kadar eskidir. Nitekim gerektiği çareye başvurmanın, gerçek tedbire yönelme demek olduğunu, insanlığa verdiği örneklerle anlatmış olan Eflatun, bundan 2500 yıl önce yazdığı bir metinde (Symposion), Sokrates'i Alkibiades ile şöyle konuşturmuştur; «İnsanın akıl gözü ile görebilmesi, ancak beden gözü ile görebilme hassasının geri plâna

geçtiği anda başlar.» Bu cümle ile Eflatun, Devlet veya Cumhuriyet adlı eserinde de değindiği gibi: «Sanki vahşi bir bataklık içinde gizlenip kalmış olan kalp gözü-nün, sağlama ve gerçeğe doğru gelişme zorunda olduğunu» ısrarla savunmaktadır. Gene Eflâton, Sophistes adlı eserinde: «Gelişmemiş bir kalp gözünü, ilâhi gerçekleri görebilecek güçte olmamakla» itham etmektedir. Bununla Eflâton, sade madde dünyasına bağlı görünüşlerin çoğu kere insanı aldatan etkisinden kurtulabilmenin tek çaresinin, gerçekleri kalp gözü ile görebilme çabasıyla elde edilebileceğini anlatmak istemiştir. Hatta Eflâton, daha sonraki eserlerinde kalp gözü ile görebilme gücünün, ancak düşünebilen insanda olabileceği fikrini savunmuş ve böylesine bir görüşü ancak «İdee» terimini kullanarak öteki görüşlerden ayırd etmek istemiştir. Onun için Eflâton, Dion ve dostlarına hitaben yazmış olduğu o meşhur 7. mektubunda, devlet idare edecek kişilerin, filozof olmaları gerektiğini, yani düşünmesini bilen kişiler olmalarını sık sık ileri sürmüştür.

Eflâton dilinde «İdee», kelime olarak boy-bos, görünüş anlamına gelmektedir. Meselâ Eflâton'a göre güzel bir beden veya görünüşte, asıl olan ana şekil kendini göstermektedir ve böylesine

bir şekil sayesinde beliren görünüş, muhtevayı gerçek yönleriyle ortaya koyabilmektedir. Bu durum karşısında Eflâton bakımından İdee, kalp gözü ile görebilme gayesinin ulaşabileceği son noktadır. Bütün bu yorumlara değinmekten maksadımız, olaylardan gelen sonuçlar ne yolda belirirse belirsin, asıl olanın iyimserlik olduğunu açıklamak içindir. Çünkü insanoglu kalp gözü ile görebilme gücünden vakit vakit uzaklaşmış, fakat bu güçten hiçbir zaman yoksun kalmamıştır. Onun içindir ki, insanlığı bunaltan krizlerin, iyi niyet, mücadele ve azimli davranışlar karşısında gelip geçici olduklarını tarih bizlere göstermiştir; aklı hikmet hareketlere ergeç rehber olmuştur, kuvvet onu tamamlamış, güzellik te isteristememiş, süslemiştir. Kişi ve toplumun, dünya hadiselerine kalp gözü ile bakabilme ve gerçeklere bu yoldan ulaşarak, tedbirleri gereği gibi alabilme gücü iledir ki, iyi, doğru ve güzelin üçlü dengesini ergeç kurabilme imkânı hasıl olacaktır. İnsanoglunu böylesine bir düzene ulaştırabilmenin biricik yolu, hurafe yollarını kapayan müsbet ilim zihniyettir. Hele aydın kişilerin, yaşanılan çağın milletlerarası değerdeki müşterek ilminden ve tekniğinden insanlık lehine yararlanma bakımından üzerlerine alacakları rehberlik vazife-

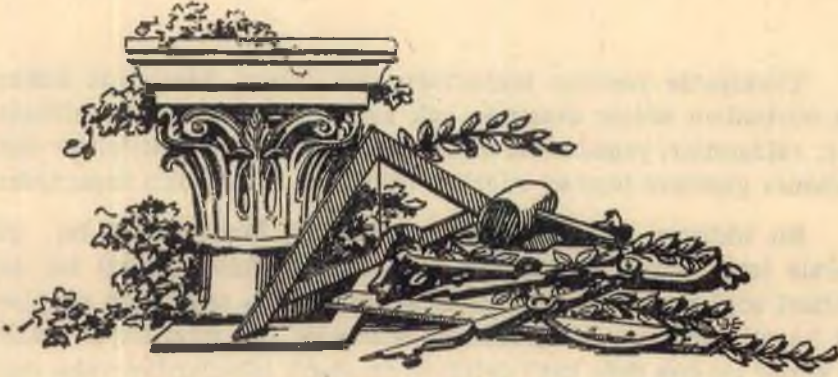
siyledir ki, hata ve yanlıştan kurtulup asıl öze varabilme imkânları sağlanmış olacaktır; ve ancak bu seviyede elde edilecek sevgi ile, hür ve demokratik bir düştünüşt nizamına ulaşabilme imkânı elde edilecektir.

Büyük kurucu Zerdüşt'ün, binlerce yıl önce insanoğluna tavsiye ettiği özlü fikirlerin, her zaman için aktüel değer taşıyan muhtevası, günümüzün hüüzün verici olayları karşısında daha da iyi anlaşılacaktır. Zerdüşt o cömert hikmetiyle şöyle demektedir: «Başkalarını sevebilmenin sevgisinden daha da büyük sevgi, en uzaktakini ve gelecektekini sevebilmenin sevgisidir; ben sizlere en uzaktakini sevebilmenin sevgisini tavsiye ederim.» Görülüyor ki, Zerdüşt'ün 2700 yıl önceki sevgi ideolojisi, Eflâtun'un, olayların iç yönünü, beden gözü ile değil, kalp gözü ile incelemeye çağırışı ve her zaman antik hikmetten beslenmiş olan modern düştünüştün, gerçekten bilerek, görerek, tanıyarak sevebilme esprisi, insanoğlunun toplum hizmetinde artık daha çok aktif rol oynamasını gerektirmektedir. O halde, mistik inançlardan çoğunun, kişinin endividüel yücelişini «isolation» yoluyla sağlama bakımından öngördüğü; «çevreden yüzçevirip, kendi kabuğuna çekilme» tavsiyesinin (itikâf, teslimi-

yet), günün meseleleri karşısında, egoizmanın, topluma yönelttiği en tehlikeli tezahurlarından biri olarak kabul edilmesi lâzımdır. Onun içindir ki, herhangi bir dogmaya dayanmaması imkânsız olan bütün mistik inançların, telkin gayesi gütmeyen özel kanı ve inançlar olarak kalabilmeleriyledir ki, insanlığı bölen, insanları birbirine düştüren taassup baskılarının önlenmesi imkânları da sağlanmış olacaktır. Bütün mesele, böylesine bir gerçeğin, kişi ve toplumca gereği gibi idrâk edilebilmesindedir. Kişiyeye ve topluma zarar vermeyen görüş ve düştünüştlerin, tahammül ile karşılanmasındaki morâl garanti, her şeyden önce nefse itimat gücünün meşru gelişiminde yeralmaktadır; bu güç, insanda, fikirlerle tahammül edememe prosedürünü değil, bilakis tahammül etme gücünü geliştirir; iyi, doğru ve güzelin, rahat ve nefse itimatla savunulmasına yardımcı olur. İnsandaki bu üstün gücü, gereği gibi kavrayan terim ise «tolerance»dır; yani insanda, zararlı olmıyan fikir ve görüşleri zararlılarından gereğince ayırd edip, bunlardan kişisel kanaatlere uymıyanrı tahammülle karşılayabilme ve aksi fikri tahammülle savunabilme gücü. İşte bu güç, insandaki öz sevgi ve saygının temelî olma vasfını taşımaktadır. Bütün bu gerçekleri, tatmin edici

prensibe bağıyabilmenin en açık düsturu, tanınmış Alman mütefekkeri Ludwig Keller'in bir yazısında yer almaktadır; Keller bu yazıda şöyle demektedir: «Hakkiki insan severlik, her aklı selimin tereddütsüz kabul ettiği: kâinatın ulu mimarı fikrinin bile, başkalarına doğma halinde telkin edilmemesinde ve bu kanaatte aykırı kanaatlerin de tahammülle karşılanabilmesi gerçeğinde mündemiçtir.» O halde dünyamızı, hadîseleri kalp gözü ile

görmeye çalışalım; saflarımızı insana yönelme yolunda sıkılaştıralım; sevgi, vefa ve feragate, toleransla bağlanabilme gücünden yoksun kalmamanın çarelerini arayalım. Ancak böylesine bir seviyeye doğru yönelebilmeyin çabasıyla ki, insanı insana sevgiyle götüren yol, pürüzlerden arınmış olacak, menfaatsız ilginin rehberliği, yaşadığımız günlerin ağır havası içinde de insanoğlunu, kaybettiklerini yeniden elde etme iradesiyle güçlendirecektir.

Masonluk memleket hizmetinde

Fikret ÇELTİKÇİ

Türkiye'de yeniden kurulduğu gündenbergi, Masonluk hakkinda söylenilen sözler arasında çok kere şu iddia ortaya atılmaktadır: «Masonlar, yaşadıkları memleketlerin yüksek emellerine değil, yabancı gayelere hizmet ederler. Çünkü onların kökü dışardadır.»

Bu iddianın manâsızlığını söylemekle, Masonluğun bu gibi yersiz isnatlardan kurtulması mümkün değildir. Çünkü bu nevi sözleri söyleyenler, umumi efkârın yanlış yola sevki için müphem ve hayali iddiaları ihmal etmemektedirler. Bu nevi hayal mahsulü sözler ise çok defa kat'i delillere müstenit isbatlardan daha tesirli olduğu görülen şeylerdendir. Bununla beraber akli selimin ergeç hakim olacağından da şüphe edilemeyeceğine göre, ümitsizliğe kapılarak iddiaların yersiz olduğunu isbattan da vaz geçmeğe mahal yoktur.

Bu iddiaların zahiren siklet merkezini teşkil eden «Kökü dışarda» olma keyfiyetinin manâsı üzerinde biraz durmak lâzımdır.

Bizim Cemiyetimiz mensuplarından, bazen bu söz karşısında fe-
veran edenlere rastlıyoruz. Milli duygularının rencide olduğunu
ihlas ediyorlar. Bu nevi yanlış hükümlerin ortadan kaldırılamamış
olduğundan dolayı müşteki bulunuyorlar. Hele bu kabil sözleri
okumuş yazmış olan ve kendilerini kültürlü, münevver kimseler-
den sayanların ortaya çıkardığını gördükçe müteessir oluyorlar.

Halbuki bundan dolayı teessür duymaya bizce hiç te mahal
yoktur. Masonluk çok eski bir teşekküldür. Böyle eski bir fikir ce-
miyetinin yalnız bir memleketin hudutları dahilinde kalamıyaca-
ğı pek tabiidir. Netekim bu gün fikre saygı gösteren ve dolayısıy-
le Hürriyetin mevcut bulunduğu her medeni memlekette bu Ce-
miyet mevcuttur ve benzer şekilde teşkilatlanmış olarak çalışmak-
tadır.

Masonlar insanların fert fert veya topluluğun ayrılmaz birer
cüz'ü olarak, her bakımdan yükselmesini arzu ederler. Ve bu eme-
li izhar ederken hiç bir hudut çizgisini düşünmeden bütün insan-
ların tealisini ararlar. Fakat bu hiç bir zaman demek değildirki,
kendi Memleketinin refah ve saadeti bahasına başka memleketler-
deki insanların terakkisi, tekâmülü ve refaha kavuşması, Mason-
ların esas gayeleridir. Böyle bir şey akla sığmaz. Masonlarsa, her
şeyden evvel aklın rehberliğini ön plânda tutarlar ve bu nevi man-
tiksizliklerden kaçınırlar.

İnsaniyetperver olmak her halde bir kusur olamaz. Bu itibarla
da masonlar dünyanın her tarafında olan bitenle ilgilenirlerken, ne-
rede olursa olsun, beşeriyetin muztarip hallerine alâkasızlık gös-
teremezler. Bu ise masonların kökü dışarda bir Cemiyet mensubu
olmalarını intaç edecek bir hal değildir.

Masonlar, insanların hayrına çalışmak emelindedirler. Bu mak-
satla her memlekette olduğu gibi bizde de bir çok münevver kim-
se bu çalışmaya katılmak istemiş ve istemektedir. Masonluk bil-
hassa insanlığa dost, terakkiyi seven bir müessese olarak, haki-
katı aramak, güzeli, iyiyi ve doğruyu bulmak ve daima insanlara
iyilik etmek için çalışmak arzusunda olan bir teşekküldür. Bunu
yaparken de bütün beşeriyetin maddî ve manevî selâhını düşünme-
si tabiidir. Çünkü fikrî ve içtimai bakımdan yalnız bir milletin
yükselmesi düşünülemez ve zaten buna imkân sağlanamaz.

İşte bu umdelere sadık olarak çalışmak gayesiyle kurulmuş ve

yayılmış olan Masonluk yalnız Türkiye'nin hudutları dahilinde kalabilecek bir cemiyet değildir. Böyle teşekkül her Memlekette olabilir. Hele Hürriyeti seven her memlekette benzerlerinin bulunması kadar tabii bir şey yoktur.

Bu suretle her hür memlekette benzeri bulunduğu için de bizim Türk Masonluğunun kökünü dışarda aramakta hiç bir isabet olamaz. Her güzel ve faydalı bir işin başka memleketlerde de yapılmakta olduğunu görmekle bunların bizim Memleketimizde olmasını istememek nev'inden olan bir isnat ve iddianın üzerinde bundan fazla durmağa aslâ lüzum olamaz.

Ancak, kökü dışarda derken, memleketimizde, zararlı fikir ve ceryanların hadimi olmak üzere, yabancı bir emel uğruna, direktiflerini ve emirlerini dışardan alan bir teşekkül gibi gösterilmesi kadar Masonluğun ruhuna uymayan bir şey tasavvur edilemez. Kendilerini asırlar boyunca hür görmüş ve her ne şekilde olursa olsun, esareti insan oğullarına aslâ yakıştıramamış olan hür düşünce sahibi masonların böyle bir isnat altında kalmalarına imkân olamaz. Aileye bağlılığı, vatan sevgisini ve onun tealisini düşünce ve fiillerinin esas mesnedi olarak kabul eden Maonların, hangi memlekette olursa olsun, başka bir memleketin menfaatleri için çalışıp ta kendi vatanlarına ve en yakınlarına ihanet etmeleri akıldan bile geçirilemez. Bu masonluk umdelerine sığmaz ve mason tarifinin bizzat kendisine uymaz.

Bu itibarla da, yabancı memleketlerin emellerine hizmet etmek gibi bir isnadın da bundan fazla üzerinde durmaya lüzum yoktur.

O halde bir sual varil olabilir. Türk Masonluğu Memlekete hizmet etmektemidir? Böyle bir şey varsa bunu nasıl yapmaktadır?

Masonlar aralarına aldıkları kimselerin her şeyden evvel temiz ahlâklı, faziletli ve hüsnü şöhret sahibi olmalarını şart koşarlar ve bunu mutlak bir şekilde tahkik etmek isterler. Bu ilk şart ile beraber her türlü fikri mesaiye iştirak edebilecek derecede bir irfan hamülesinin mevcut olmasını ararlar. Ferdin kendi vicdani kanaatlerine en büyük saygı ve müsamahayı kabul etmekle beraber, akide ve iman sahibi olmayanları da, kendi alemlerine terk eder, ve onları mahfillerine kabul etmezler. Hudutlu bir tolerans dahilinde, her türlü felsefi görüşleri tetkik ederler, fakat Mason olarak hiç bir felsefi doktrini kendileri için bir yol olarak kabul et-

mezler. Hele, insanları daima ayırabilen münakaşalardan kaçarlar ve bu gibi halilerin hadis olmasına aslâ meydan vermezler. Siyasi kanaatleri ne olursa olsun, her vatandaşı, kanun ve cemiyet nizamlarına uygun şekilde hareket ettiği taktirde, bu kanaatlerinden dolayı saygı ile karşılarlar, fakat onların siyasi düşünce ve kanaatlerine aslâ müdahale etmezler. Mahfillerinde de siyasi hiç bir fikir ve içtihadı aslâ münakaşa, kabul, red veya tenkid etmez-

Böyle bir teşekkül içerisinde çalışmakta olan cemiyet mensuplarının başlıca gayeleri arasında bilhassa hakikatın en salim yollardan aranması bulunmaktadır. Bu yol ilim ve irfan yoludur. Batıl görüş ve düşüncelere hiç bir şekilde düşmeden fikir sahiplerinin ortaya koyduğu bilgi ve tetkik mahsulü hakikatlerin mütemadiyen tahlil edilmesi ile Masonlar kendi irfan ve bilgi hamulelerini arttırmaktadırlar. Mason, mason olduğu andan itibaren artık bu yolda araştırmalardan bir an olsun kendisini alıkoyamaz. O, durmadan iyiyi, doğruyu ve güzeli arayacaktır. Ne bulursa onu refiklerine anlatacak ve onların yardım ve irşadlarıyla hakikatın bulunmasında her zaman rastlanmakta olan müşküller azalacaktır.

Mason bunu yaparken daima iyi hislerle hareket etmediği bir nevi tabiatı saniye haline getirmiş kimsedir. O daima etrafının saadet ve tealisini düşünür. Hayır işlemek birinci emelidir. Bu itibarla da bildiklerini ve öğrendiklerini hiç kıskanmadan başkalarının istifadesine arz etmediği bir zevk olarak kabul eder. Bu suretle o bir ışık menbaı olmak ister, ve yakınlarının da bu nurdan, hiç bir karşılıksız, müstefid olmasını temenni eder. Eğer bir parça olsun ışık saçabilirse son derecede memnun olur. Fakat bunu yaparken, hakiki mason insanların yanlış zehaplara kapılmasından çekinir ve daima yersiz isdidlallere yol açabilen telkinattan kaçınır.

Masonluk bir nevi usluluk mektebidir. Orada öğreten de, öğrenen de dogmatik görüş ve telâkkilere saptanmaktan kendisini korumağa çalışır. Bu sayede henüz tam olarak isbat edilmemiş fikir ve nazariyeleri sahiplerine bırakır ve onların neşiri olmaktan kendini men'eder.

İşte bu şekilde, tam bir ahlâk selabeti ve, hakikatleri aramak ve bulmak azmiyle birleşmiş bulunan iyi kalpli ve hayır işlemek arzusunda bulunan, münevver olmak isteyen ve etrafının daima

nura kavuşmasını dileyen kimselerin topluluğunun memleketine hizmet etmekte olduğu muhakkaktır. Yakınlarına ve etrafına durmadan fazilet hislerini telkin etmek için çalışan ve bizzat kendisi de numunei intisal olmaya azmetmiş bulunan masonların Memleketlerine hizmet ettiği aşikârdır. Fakat bunu yaparken masonlar bir vazife almış insanın durumunda değildir. Onlar, «işte biz bu işi yapıyoruz» diye de ortaya atılmazlar. Aslâ takdir veya alkış beklemezler ve buna ihtiyaç his etmezler. Feragatı nefsi en büyük meziyet olarak kabul ederler. Bu yüzden de bazen Memlekete hizmet ettiklerini kimse görmez. Mason bunu göstermek için en küçük bir gayreti bile zait bulur.

Masonluk yalnız «spekülatif» fikiri mesai yapmakla iktifa etmez. Hayır işleri de onun gayeleri arasındadır. Her ne suretle olursa olsun yardıma muhtaç, muztarip insanların istiraplarını azaltmak için de uğraşır. Bunun yapılması için çeşitli yollar olabilir. Mason bunların, her türlü alayıştan uzak olanını seçer. Yapabileceği her türlü yardımın kendisine hiç bir zaman gurur verebilecek neviden olmasından hoşlanmaz ve hiç bir kimsenin de mahçup olmasını istemez. Böyle olunca da yaptığı yardımların bilinmesi veya işitilmesi gibi bir mevzu yoktur.

Mason yalnız bununla da iktifa etmez. İsterki, herkes birbirine kardeş gibi muamele etsin. Sevgi ve kardeşlik hissi hakim olmayan yerde insanların ilerlemesi ve ıstiraptan kurtulması mümkün değildir. Masonluk bu hislerin yayılmasını isterken ve bunun için gayret sarf ederken Memleketine hizmet ettiği kanaatinde dir.

Masonluk, insanların tealisini istemekle; cemiyet içerisinde her türlü tesanüt hareketlerine en iyi hislerle iştirak etmek emelinde olmakla; müteakabil toleransı, esas prensipleri arasına almakla; kendine olduğu kadar diğerlerine de saygı hisleriyle bağlı bulunmakla; tam bir fikir ve vicdan hürriyetine sadakat göstermekle; Memlekete hizmet yolunda olduğuna emindir. Bunlar basit bir kaç sözden ibaret şeyler değildir. Bu, kemal işidir. Masonlar da bu kemale ermek için kendilerini daimi bir nefis muarakabası altında bulundururlar. Bu yolda Masonlar o kadar büyük gayret sarfederler ki bundan Memleketlerinin ve Vatanlarının istifadesi kadar tabii bir şey yoktur.

Masonların Memlekete hizmetleri işte böyle bir hizmettir.

MİMAR SİNAN

İNSANLAR VE KÖPRÜLER

İsmail İŞMEN

Bu müddet zarfında Sultan Süleyman, İran seferi ile meşgul olması sebebiyle bir müddet Sinan'ın yokluğunu duymamıştı. 1554 yılının sonlarına doğru Nahcuvan seferinin dönüşünde Amasya'da kışı geçirirken ilk kahve İstanbul'a girdi. O zamana kadar sadece Araplar tarafından bilinen bu lezzetli içki şarka gidip gelen kervanlarla İmparatorluğun merkez şehrine getirilmişti. Bir müddet sonra da ilk kahvehane açıldı. Peçevi tarihi bu olayı şöyle anlatır:

«1554 yılında Halepli Hakem ve Suryeli Şems adında iki şahıs Tahtakale'de birer kebir dükkân açıp kahve furuşluğa başladılar. Keyfe müptelâ bazı yâren-i safâ hususiyle okur yazar makulesin - den nice zürefa toplanır oldu. Yirmişer, otuzar yerde meclis durar oldu. Kimi kitap okur, kimi tavra ve satrançla meşgul olur, kimi mevgûfte gazeller getirip marifetten bahsolunurdu.»

Kahve halk arasında o kadar büyüklük bir ilgi gördü ki kısa bir süre içinde o şehrin ve memleketin çeşitli yerlerinde kahvehaneler açıldı. Gündüz burada oturulup konuşulur sohbet edilirdi.

İlk kahvelerde kerevetler veya sedirler üzerine bağdaş kurarak oturulur, kahve içerken şairlerin şiirleri meddahların hikâyele-

ri dinlenirdi. Ocaklar çiniden veya oyma tezyinatlı nakışı ağaçtan yapılırdı. İlk kahve fincanları kulpsuzdu, ancak içindeki kahveden el yanmasın diye zarf denilen tahta, boynuz veya madenden bir mahfaza ile ikram edilirdi. İstanbul kahve tiryakisi ola dursun, halk şairi:

Gönül ne kahve ister, ne kahvehane
Arkadaş ister, kahve bahane

diye dursun, kahvesiz ve arkadaşsız bir adam Anadolu ve Rumeli'de dolaşp duruyordu; bu adam atını ahıra bağladıktan sonra kervan-saraylarda konaklıyan basit marangoz Sinan'dan başka kimse değildi. Şehri İstanbul'dan uzak kalalı beri bir yılı geçmişti. Doya doya tabiatı seyrediyor, rüyalarındaki eserlerini hayalinde, şehirlere, ovalara yerleştiriyordu. İşte bir gün mavi Marmara ile Büyük Çekmece Gölünün sularının kucaklaştığı, kaynaştığı yerden geçiyordu. Yol boyunca alçalıp yükselen tepelere ve pırıldayan sulara baktı. Kendi kendine:

Buraya bir köprü inşa edebilsem, dedi. Yokuşların iniş çıkışına cevap veren tabiata yerleşen onun bir parçası olan bir köprü kursam tatlı su ile tuzlu suyun en dar noktasını nişanlasın,

dedi.

Köprüden sefere giden orduların geçtiğini görüyordu; topları çekmek için adem ejderlerini terleten, atları çatlatan zor geçitler yerine dört hörgüçlü bir köprü üzerinden yeniçeriler cenge gidiyordu.

Anadolu ve Rumeli topraklarına olan aşkını duydu. Hayatı boyunca emir altında yaşamıştı. Körü körüne itaat etmiş ve denileni en iyi şekilde yapmıştı. Bir yıldan fazla itaat ve mesuliyet tatilini yapıyordu. Ona kimse emir vermeden o bir köprü kurmak istemişti. Dört sırtlı Büyük Çekmece Köprüsünü.

Sultan Süleyman'ın gözüne girmesine sebep olan ve on-üç günde kurulan Prut köprüsünden Gülruh'a kadar olup bitenler gözünün önüne geldi. 65 yaşındaydı; camiler kadar köprüleri de, su köprüleri kemerleri de in şa etmek için içi yanıyordu. Esen poyrazın serinliği yüzünü sert sert yıkadı. Cihangir'in hayali ve sesi gecenin karanlığında parlayıp kayboldu:

Ey Koca Sinan, Kanunî Sultan Süleyman'ın şan ve şerefi senin omuzlarına dayanmaktadır.

Güneşin ilk ışını ile rüyadan uyandı, inşa etmesi, yapması, kurması lâzımdı.

Kimin için inşa edecekti? Yalnız Kanunî için değil, istikbal için, İslâm diyarında imanın bir sembolü olacak yeni bir mimariyi yaratmak için inşa edecekti.

Bir sevinç gözyaşıyla gülümsedi; kahkahalar attı, atını mahmuzladı gibi dört nala İstanbul yolunu tuttu.

Sinan kendine gelmişti, evine gelmişti, Süleymaniye'ye gelmişti. Kanunî, Mimarın dönüşünü duymakta gecikmedi, onu paylamak şöyle dursun hiçbir şey olmamış gibi davranmak dirayetinde bulundu, inşaat için bol bol para ihsan etit.

Kapılar abanoz ağacından yapılıyor ve en değerli sedefkârlar tarafından işleniyordu. Sarhoş Nakkaş İbrahim Efendinin naşkettiği renkli camlar güneşin ve mevsimlerin ışıklarıyla renk değiştiriyor, camiin içine her an başka bir manzara veriyordu.

Oldu câmi mecma-i ehl-i safâ
Cennet-âsâ bir makaam-ı dil-güşâ
Câmlar gün şehper-i Rûhu'l-Emin
Rüstem'in hayrânı nakkaaşân-ı Çin

Süleymaniye inşaatı devam ederken Sinan Edirnekapi'da açık havada imiş gibi işi ışıklarla bezenmiş ve gelin çadırı kadar hafif Mihrimah Camiini ve Tophane sırtlarında Boğaz'ın sularına bakan Cihangir Camiinin inşaatını da yürütüyordu.

Günün birinde Sultan Süleyman Belgrad Ormanlarında avlanmaya gitmişti ve mahir bir suvari olmasına rağmen atının ayağı tökezlenince yere indi, ince bir derenin aktuğ gördü, Kâğıthane suyunun bir kolu olan derede su şırl şırl akıyordu. Sinan'ın yokluğunda şehre su getirilmesi işi Rum Kıryi Nikola'ya verilmişti ama bir müddet sonra Rüstem Paşa onu hapse attırmıştı. Sultan Süleyman akan suyun seyrini takip etti ve eski bir sulama sistemine ait olduğunu anladı. Vaktiyle Bizanslılar buradan Binbirdirek ve Çukurbostan'a kadar su getiriliyordu. Saraya gelince Divan-ı Humayununu toplamış ve Bizans'ın su yolları, kemerleri, benderi çeşmeleri, sarnıçları hakkında izahat aldıktan sonra:

Her san'atın üstadı ve her bir sütunun Ferhadı vardır, bunları

Mimarbaşı ile görüşmek gerek,

diye emretti, derhal Sinan'a haber uçurdular. O Süleymaniye'de çalışmakta idi ve Hattat Hasan Çelebi'nin yazılarını Padişah'a göstermek için zamanının gelmesini bekliyordu. Huzura çıktı ve dinledi

Belgrad ormanında bir kaynak buldum, Kâğıthane deresinde eski bir Bizans kemerinin kalıntılarını buldum, bu suları İstanbul'a iletisin.

Bu emir üzerine Sinan derhal çalışmaya başladı:

Bağladım künk gibi bir nice yerden kemeri

Olmak için bu safâ-bahş suyun râhberi

Sinan bu çalışmalarını şöyle anlatır:

«Hava terazisi ile vâdilerin meylini ölçmeye başladım. Dağ tarafından bir hendek kesip sahraya yayılan suyu itina ile bir dereye topladım. Etrafına bentler çektim. Lüleler yapıp suyu muayyen yerlere akıttım. Hâsılı İstanbul şehrinin ihtiyacına elverecek bir tesis için hiçbir tedbir ihmal etmedim. Diğer bendleri de inşa etmek için padişah'tan izin istedim. Sultan Süleyman huzuruna çıkıp dedim ki:

Sâ'adetli Padişahım! Bu zulmet-i hâkde ol çeşme-i candan nişan ve bu yeşillige Hızır-ı zamândan âb-ı hayvan ukalây-ı ulu'l-absara günden ıyan ve bu vâdiler suyu zâhır ve yolları dahi öylelik yola değin hazır ve bunun tamam olması emri şehinşahiye dairdir.

«Ey Süleymân-ı zaman tahtı sa'adetde budur

Arzı bu mûr-ı zâ-fın ayağın toprağına

Himmet eylen ki suaktıg yere yine akar

Aka gelmişti Sitanbul'un o bağı rağına

Sultan Süleyman Sinan'ın çalışkanlık ve ustalığını takdir ediyordu, bazan onu çağırıyor ikisi de ata binerek şehrin muhtelif yerlerindeki şantiyeleri geziyorlardı. Vaktiyle Sinan bir yeniçeri iken Sultan Süleyman onu diyardan diyara cenge sürüklemiş, er meydanında Allah Allah sesinin arkasında düşmanla çarpıştırmıştı, şimdi Kanuni Süleyman onu Allah Allah sesinin akislerinin dalga dalga yükseleceği camilerini inşa etmeye bir barış mimarına yaratmaya sevk ediyordu.

Van gölü üzerindeki kadirgalar, Prut nehri üzerindeki kulesiz

**ÇEMBERLITAŞ
DİVAN YOLU**

Foto : Şinasi BÂRUTÇU

A.

B.

A. Foto : Fikret ÇELTİKÇİ

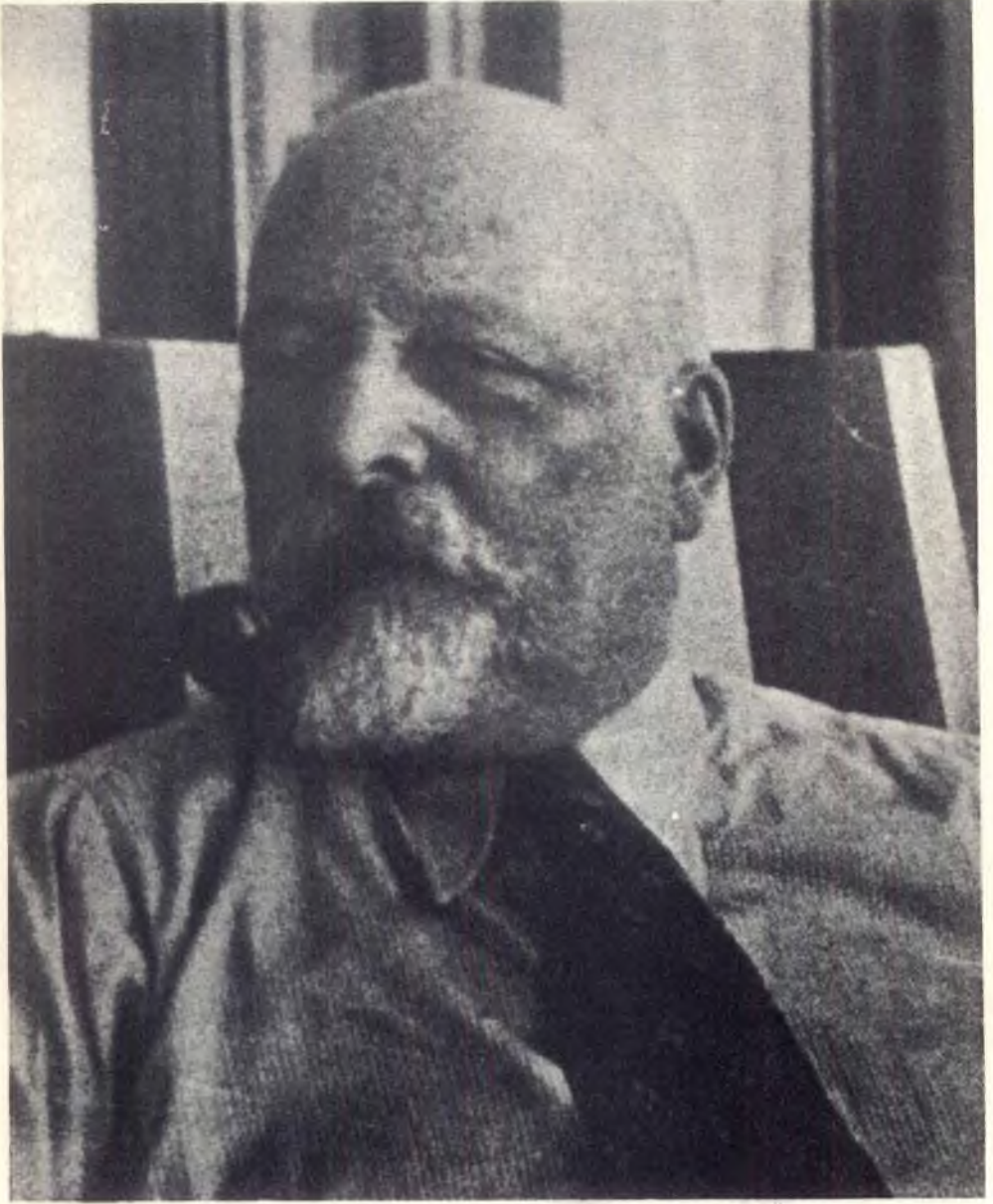
B. Foto : Şinasi BARUTÇU

C. Foto : Şinasi BARUTÇU

BÜYÜKÇEKMECE KÖPRÜSÜNDEN GÖRÜNÜŞLER

SELİMİYE CAMİİ (Mimar SİNAN)

Mehmet Emin YURDAKUL B.:

ahşap köprü yerine İstanbul'a içme ve abdest alma suyunu iletecek, su köprüleri, kemerler, Meriç ve Çekmece üzerine yolları bağlayacak kâgir köprüler yapılacaktı.

Süleymaniye'nin inşaatı devam ediyordu. Sokullu Mehmet Paşa Türk Donanması amirali olmuştu. Baron Von Busbecq, Almanya'nın büyük elçisi olarak Saraya gelmişti ve İstanbul'un su meselesi daha tam olarak halledilmemişti. Yine birgün Sultan Süleyman'la Mimar Sinan su bendlerinin inşasını dolaşırken, padişah:

Bu suların gelmesi ne tarikle mümkün ola,
diye sorunca, Sinan:

Padişahım, bunda iki tarik vardır; biri oldur ki, bendelerinizin hadd-ü hesabı yok. Buyurun her biri hizmete can verir. Biri dahi budur ki, ücretle herkese iş verilip hazine sarfoluna.

Sultan Süleyman:

Evvelki tedbirin bize faydası yoktur, dedi, tedbir son söylediğindir. Kendi malımızla bu işi yapmak gerek; tâ ki kimsenin zerre miktarı hatırı incinmeye.

Zekî Sultan-ı Gazi Şâh-ı Âdil

Ki andan olma'ya azürde bir dil.

Sultan Süleyman'ın Uzunkemer, Güzelcekemer ve bendlerin inşasını emretmişti, 962 tarihinin zülkaadesi evailinde (1555) Sinan derelerden suları toplayıp lülelerde akıtmaya başladı, üstelik toprağı kazarken yekpare mermerden oluklar da çıkıyordu. Sular akmaya kemerlerin taşları üst-üste kenetlenmeye başladı. Sultan Mimarına iltifat etmeyi ihmal etmedi.

Mazhar düşünce lutfi şeh-i dâd göstere
Ol demde himmetiyle el urduk kemerlere
Dökdük o yolda su yerine sim ile zer'e
Eflâke erdi kava-i kuzah-veş kemerleri
Yolundan eyledik suları çeşmeye revân
Kıldı du-âyı hayr bize şah-ı ins-u cân

İşte bu günlerde Büyük elçi Baron Von Busbecq Almanya'ya gönderdiği mektupta şöyle yazıyordu:

«Sultan Süleyman omuzlarındaki uzun senelerin ağırlığını hissetmeye başlamıştır. Fakat tavır ve hareketlerinde vakar ve umu-

mi fizik manzarası bu kadar geniş bir imparatorluğun hükümdarına yakışacak derecededir. Süleyman daima perhizkâr ve itidal-perver bir adamdır. Türklerin nazarında ayı ptelâkki edilmeyeceği zamanlarda gençliğinde bile böyle idi. Gençliğinde bile şarap içmezdi... Zevcesi Hürrem'i meşru bir mevkie çıkardıktan sonra, hiçbir müstefrişesi olmamıştır. Halbuki başka kadınlarla alâkası olmasına hiçbir kanun mani değildi. Dinine gayet sadıktır. Merasimlere hürmet eder...»

O dinine gayet sadık ve merasimlere hürmet eden Sultan Süleyman'ın camii de tamamlanıyordu, azametli kubbe kapatılmış, zamanın en büyük hattatı Karahisarî Ahmet Şemsettin Efendi, kubbeye emsalsiz bir hatla ayet-i kerimi yazmıştı.

Sultan Süleyman Edirne'den döndükten sonra camiinin bir an önce bitmesi için sabırsızlanıyordu, fakat diğer taraftan Koca mimarı çekemiyenler:

Muazzam kubbenin durmasından şüphe vardır, diyerek şayialar çıkartmaya başlamışlar, Sinan ise;

Bu sözlere kulak asmayın bu kubbe nice asırlara mukavemet eder; kubbeye yükselen ehli islamın duası onu tutar. diye karşılık vermişti. Dedikodu yapanlar;

Herif ona hayrandır, hemen bütün gününü orada geçirir tedarikten kalmış, cinnet getirmiştir.

diyecek kadar ileri gitmişlerdir. Bütün bu sözler padişahın kulağına kadar gelmişti:

Oldu efkâr ile meğer şeyda
Kıldı muhtel dimağını sevda
Padişah'den ki, ihtimam olmaz
Şüphe yoktur bu iş tamam olmaz
Budurur şimdi cümle kavli-enâm
İki yılda berid ola temâm
Dikkati oldu ise serkârın
Bâki ferman Cenâb-ı Hunkârı'm
Çünkü Şeh bu cevabı guş etti
Deli derya misali cuş etti
İsteyip at gazabla şah-ı Cihan
Hiddet ile olur binâyâ revân

Evet, Sinan birgün mermercilerin çalıştığı sahada mimber ve mihrabın nasıl yontulması gerektiğini tarif ederken, Sultan Süleyman birdenbire çıkagelmmişti. Çok hiddetli idi:

Niçin benim camiimle mukayyet olmayıp mühim olmayan nesnelere tatili evkat eylersin? Ceddin Sultan Mehmet Han'ın mimarı sana numune yetmez mi?

Sinan, Sultanından teveccüh ve takdir beklerken azar işitmesine çok şaşırılmıştı:

Arzoleyim efendim...

Kanuni derhal sözünü kesti:

Bana bu bina ne zamanda tamam olur, tez haber ver, yoksa sen bilirsin

Heyecanla Sinan şu cevabı verebildi:

Saadetlu padişahımın devletinde inşallahü tealâ iki ayda tamam olur.

İki ay sözüne padişah kadar malyeti de şaşırdı.

İçlerinden biri:

Mimar Ağa, Saadetlu Padişah ne buyurdular işitir misin?

Bu bina ne zaman kapısı kapanacak şekilde tamam olur?

İki ay tamam olunca bu bina da tamam olur.

Cihan Hakan:

Ağalar, Mimarbaşı ne dedi şahit olun, diye buyurdu, sonra Sinan'a dönüp

İki ay olunca tamam olmazsa seninle sözleşiriz, deyip Sarayı- Humayına revan oldu.

Kanuni hem hiddetliydi, hem de Sinan'ın sözlerine inanamıyordu. Haznedar başına;

Mimarbaşının cinnet getirdiği açığa çıktı, hiç iki ayda bir nice yıllık iş mümkün müdür? Adam, başının korkusundan aklını aldırıldı. Çağırıp siz de sual ediniz, görün ne cevap verir,

diye buyurdu.

Mimarbaşının Haznedarbaşına cevabı yine aynı oldu: Padişah hazretlerine iki ayda dedim, cami iki ayda bitecek.

Bu sözleri, Cihan Hakanına arz edildi:

Padişahım, adama gayret düşmüş. İnşa Allah aklı ev -
veldir. Bu ihtimam ki bunda vardır, yakında cami-i şe-
refinizde namaz kılınmak nasib ola.

Bunun üzerine Sinan bütün şehirde ne kadar usta ve san'atkâr
varsa toplamış, hepsine iş vermiş, gece gündüz çalıştırmaya başla-
mıştı. Bir hafta sonra Kanunî tekrar inşaat yerine gelmişti:

Mimarbaşı kavlu kararında berkarar mısın?

Allahın inayetiyle ol günden iki ay olunca saadetli pa-
dişahımın himmetiyle cami-i şerifini tamamlayıp kapısı-
nı kaparım.

Padişahın devletinde cehd edip
Eyledim her kûşeden nakşu nigâr
Hem seri'vü hem latıf-u bi-bedel
Az olur anı bilir üstad-ı kâr
İlâhi bin bir adım hürmetiyçün
Habibin Mustafa'nın izzetiyçün
Ziyad et padişahın devletini
Adüyaa fırsatını nusretini
Bana tevfikim hem-rah-ü yar et
Esasen bu binânın üstivâr et.

Mimar Sinan ustalarıyla durmadan çalışarak sözünü yerine
getirmişti. Cami zamanında bitmişti. Derhal Saraya koştu, yor-
gunluktan ayakta duracak hali yoktu. Bekletilmeden huzura ka-
bul edildi:

Ne o Sinan, gözlerinin içi güler, hayırlı haberler getir-
din inşallah?

Saadetli Padişahım, camii şerif tamam oldu. Anahta-
rını getirdim

Sultan Süleyman memnundu:

Berhûdar ol Sinan; devrimde senin gibi bir Mimar ye-
tişmiş olmasından iftihar ederim.

Bu iltifat karşısında Sinan bütün yorgunluklarını unuttu. Ve
Yarabbi sana binlerce şükürler olsun, bana bu günleri
de gösterdin,

dedi.

Ertesi gün yani 7. Haziran. 1557'de dünyanın en muazzam

abidesini açmak üzere Cihan Hakanı, maiyetleri ve Devlet ileri gelenleri ile teşrif buyurdular. Sinan anahtarı Kanunî'nin ellerine teslim etti.

Hamd-i Allah padişahım Hak sana
Eyledi bir câmi-i âli binâ
Al bunu miftah-ı beytu'llaahdır
Bey nûmay-ı sâliken âgâhdır
Kanunî Süleyman Odabaşına dönerek:
Camiin kapısını açmaya en lâıyk olan kimdir?

buyurdu.

Odabaşı Sinan'ın san'atına hayrandı;
Padişahım, Mimar Ağa bendeniz bir piri azizdir.
Bu bapta herkesten fazla o lâıyktır,

deyince Kanunî, Sinan'a:

Bu bina eylediğin Tanrı evini sıdk-u safâ ve duâ ile yine
sen açmak evlâdır,
dedi. Dua ederek anahtarı ona verdi; Sinan da hayatının en heyecanlı anını yaşıyarak;

Ya Fettah deyip, kapıyı açtı.
Ben ki mi'mar-ı mubarek akdemim
Ben ki pir'i hânkaah-ı âlemim
Hak bilir yaptım nice beyt-i Hâk
Nice bir mihrâbı kıldım secde-gâh
Hamduli'lah saklayıp islamımı
Adl ile hükm eyledim ahkâmımı
Hasb-ı hâlin anlamak hasd-ı riya
Umarım kim ideler hazır duâ
Mâli olanlar eder câmi bina
Bir dua muhtacıdır bâı'u gedâ
Ben de umarım olardan olayım
Rahmet'Ullahû aleyhim ecma'in...

Süleymaniye Camiinin ve külliyesinin bütün müştemilât binalarıyla beraber yapılması için dokuzyüzbin ve doksanaltıbinüçyüz sikke ki altmış akçe hesabı üzere beşyüzdoksanyedi yük ve altmışbin yüzseksen akça sarfolunmuştur (*)

(*) Bu günkü rayiçle yaklaşık olarak 600 milyon TL. kadardı.

İmar işlerine devlet hazinesinden sarfedilen para yalnız o camiler için ağıldı; Sinan uzun zamandan beri İstanbul'a su getirilmesi işi ile uğraşıyor, suları bendlerde topluyor, lülelere lülere sevkeciyor, su köprüleri, kemerlere taşıyordu.

Yaptığı bendlerden Uzunkemer'in boyu 20 arşın, uzunluğu 1220 arşındı. Ayrıca 65 arşın yüksekliğindeki Güzelcekemer'in temelleri 18 metre derinliğe iniyordu; bu yapıları Maglova kemerlerine müderres kemerleri takip etti; bütün bunlar için dört yüz kere yüz bin ve iki yüz bin altmış üç bin altmış üç akça sarfolundu.

Bu yeni inşa edilen kemerlerden başka Bizans devrinden kalma kemerler ve bilhassa Valens (Bozdoğan) kemeri tamir edildi. Ve nice zahmetlerden sonra İstanbul şehri «Kırkçeşme Suları» denen sulara kavuştu:

Dediler Ey Şah-ı Alem, Husrev-i encüm-haşem
Baht-ı izz-u devletin olsun ziyade dem-be dem
Hamdül'li'llah padeşahım geldi ol ab-ı revan
Oldu asûde devam-ı devletinde ins-u can.

Kırkçeşme suları İstanbul'da önce Saray-ı Hümayun'a ve hemen bütün şehre verildi, sonra şehre birçok çeşme yapıldı. Padişahın emri İstanbul'da bir tek mahallenin bile su sıkıntısı çekmemesi yolundaydı.

Su kemerleri inşa ve tamirleri ve Kırkçeşme sularının iletilmesi işi bittiği günün gecesi Sinan bir rüya gördüğünü ertesi sabah Gülruh'a nakletti.

Hayırdır inşallah efendi, dedi.

Sinan rüyasında Prut nehri üzerindeki ahşap köprüyü görmüş ve Sultan'ın orada kendisine bir kâgir köprü inşa etmesi için emir verdiğini dinlemişti.

Hernekadar dokuz - on yıl kadar önce Edirne'de Saray içinde Tunca üzerinde Terazî Kasrının yanında dört gözli Saray Köprüsünü inşa etmişse de bu büyük bir iş değildi.

Mimarın asıl rüyası Ayasofya'nın kubbesinden büyük bir kemer yapmaktı. O zaman, daha yeni Veziri-azam olmuş olan Sokullu Mehmet Paşa, Sinan'a:

Bu memlekette sulh ve sükûn oldukça inşaat yapılacak-

tır, sırası gelince Selim'in devrinde de kendini gösterir-
sin,

diye imalı bazı sözler sarfetmişti.

Mimarbaşı;

Allah Sultan Süleyman'a uzun ömürler versin, hâlen bü-
tün gayretimle Büyük Çekmece Köprüsünde çalışıyorum
demmişti.

Saim bu sıralarda olup bitenleri şöyle anlatır:

«Birgün, karaların ve denizlerin Hakamı Sultan Süleyman Han
İstanbul yakınlarında gezerlerken Büyük Çekmece kasabasına gel-
diler. Kasaba'dan karşıya geçmek için deryada kayığa binmek zo-
runda kaldıklarını gördüler. Eskiden derya üzerinde bir köprü
vardı, fakat zamanla yıkılmıştı. Derhal ol mahalde büyük bir taş
köprü inşası için emir buyurdular»

Cihan bi baka seyretü fena üstünde bir pûlur
Yekûn andan geçen azade dil ehlü tevekküldür
Gerek âlâ, gerek onu, gerek şah gerek kulur
Cihanda hayra sayetmek gerek kim olmaz oğuldur
Sultan Süleyman, Mimarbaşığı çağırıp:
Büyük Çekmece'de kâfir zamanında köprü bina edenler
ne tarikle eylemişler ve harabına ne sebep olmuş. Şimdi
aynı yerde yeniden köprü yapmak gerekir. Yeriyle te-
cessüs edüp der-i devlete arzyleyun.

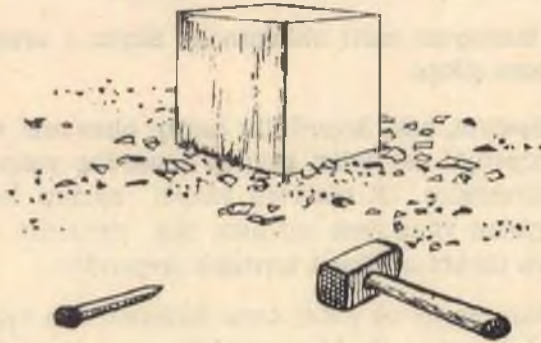
diye ferman-ı humayun varit olduğunda Sinan o arazide tetkikat
yapmış ve huzura çıkıp:

Padişahım, eski köprünün harap olmasına sebep budur
ki köprüyü deryadan kaçırıp kenardan yana bataak içine
düşürmüşler. Ol cihetten temeli ayrılıp harap olmuş;
deryadan yana hem sağ hem sağ yerededir, o bakımdan
derya tarafına köprü kurmak uygundur,

diye beyanda bulunmuş ve yıllar önce İstanbul'dan kaybolduğu sı-
ralarda gölün tatlı suyu ile Marmara'nın mavi suyunun birleştiği
yerden geçerken düşündüğü dört sırtlı kocaman köprünün resmini
arzetmişti. Sultan Süleyman projeyi çok beğenmişti ve derhal in-
saata geçilmesi için emir verdi.

Köprütün her ayağına sanduka çatılıp abu deryayı dolaplar ve büyük takımlar ile Süleyman devleri menent ademler çekip boş ettüler ve iki üç adam boyunda kazıkları şahmerdan ile kakıp onun üzerine taşlar konup demir kenetlerle başladılar ve aralarına kurşun akıttılar

Buyurdu bendesine Hazret-i Şah
«Yapan deryaya bir köprü ola râh
Çekip kavs-i kuzah gibi kemerler
Ki yeksân ola halka bahr ile ber»
Salındı kaar-ı deryada esâsı
Erişti evr-i âlaya binası
Hakın avni ile buldu kemâli
Büyükçekmecedde ol secr-i âli
Dün-u gün olurken bâis du'âya
Güzergâh oldu hep bâ-yu gedâya
Acep cesri latif veli bedeldir
Hilâli ebru seramet bir güzeldir
Ayağı erüştüp taht-ı turaba
Kemer bendi erer evcu alaya
Dönüy her tak-ı harcı bisûtun
Döner el bahri umman içre nur
Tevazu emeli olsa nola muhkem
Basıp geçmekte anı halkı alem

*Fransa'da
Laval şehrindeki
Volney locasının Ustadı Muhteremi
Marius Lepage'in,
Locasında
Tanrısızlık konusunda
bir konferans vermek üzere
davet ettikleri
Cizvit tarikatı üyelerinden
MiCHEL RiQUET'YE HiTABESi*

Muhterem Peder !

Eğer kalbimde gurura yer bulunsaydı, Laval'de Volney muhterem locasının mabedinde sizi karşıladığım şu anda gururlanırdım. Ama şunu biliyorum, daha doğrusu bildiğimi sanıyorum: «Ne ki olmuştusa, olmak sebebi bulunduğu için olmuştur.» Biz de kendisine asla hakim olamayacağımız mukadderat tarafından yönetilmekteyiz.

Eğer siz, davetime uyarak bu akşam buradaysanız ben de size bu daveti yapmışsam, bunlar öyle olması zorunlu olduğu için olmuştur. Bu çağırımı, düşünceleriyle bize sevgilerini yollayanlara ve istenmeyen bir reklam sonucu olarak, bu küçük mabetteki bu top-

lantıya «Tarihi bir an»ın bütün unsurlarını katmış olanlara da yönlendiriyorum.

Muhterem Peder! Sizi bu atelyenin üyelerine tanıtabileceğim değilim, çünkü bu onlara karşı nezaketsizlik olacaktır ve sanki sizi tanımadıkları gibi bir anlama gelebilecektir. Resmî sözlerle bu hataya düşebilirim. Ama size atelyemizi bütün çeşitliliği ve çok taraflılığıyla takdim etmek isterim, ta ki bir Mason locasının ne olduğu hakkında bir görüş edinebilesiniz!

Mabede girdiğiniz zaman arkanızdan teşrifat ustası gelmekteydi; dış hayatta kendisi sigorta müfettişidir. Sizi ortalarına alarak yanınızda yürüten kardeşlerden biri, bir mimar, gerçekten bir Compagnon du Tour de France'tır. Öteki ise bir otomobil tamirhanesi sahibidir. Dedikoduya göre her bu adı taşımaya lâyık mason locasında «iblis»in de hazır bulunması şarttır; İşte önünüzde, elinde şamdanla ilerleyen kardeş de gerçekten dış hayatta, düşünülebilecek en şeytani işle uğraşmaktadır, yani vergi müfettişidir! Birinci Nazırım her gün, ister yağmur yağsın, ister fırtına olsun, bizim ilin ve komşu illerin bütün pazar yerlerinde çadırını kuran bir gezgin satıcıdır. İkinci Nazırım bir kitap uzmanı idi, bir kaç haftadan beri emekli olmak mutluluğuna erişmiştir. Muhafız kardeş, söylemiş olduğum gibi, iblis'in ta kendisidir. Kâtibim, lise öğretmenidir. Hazine eminim jimnastik ve spor öğretmenidir ve antreman yaptırduğu takımını spor alanlarında zaferden zafere ulaştırmaktadır, idare memurumsa veteriner doktordur.

Görüyorsunuz ki loca kendisini meydana getiren bu kadar değişik mesleklerden insanlarla, bir çeşit pota durumundadır ve bunda, her türlü iyi niyet birbiriyle kaynaşmaktadır. Eğer locamızın vazifelilerinin dışındakilere, locamızın üyelerine ya da ziyaretçilerimize de bakacak olursak, sağımızda bizim, sevgiyle «Dede» dediğimiz, 82 yaşındaki en ihtiyar kardeşimizi görürsünüz.

Tam önünüzde de buradaki çırakların en genci bulunmaktadır; kendisi 21 yaşındadır.

Şimdi size bu atelyenin üyelerinin dış âlemdeki hayatlarından bazı örnekler vermek isterim. Burada her meslekten olanlar vardır. Bir yüksek mühendisi, ve büyük bir devlet işletmesinin müdürünü görüyorsunuz. Rennes'in Muhterem Ustası Kitap tabiidir. Onun yanında oturan ustanın mesleği berberliktir. Saint-Nazaire'in Ustası

Muhteremi, Batı Fransa'nın en büyük şehirlerinden birinin en üstün idare âmiridir. Başka bir kardeşimiz de sanatkârdır: Batı Fransa'da yapılan en güzel otomobil döşemeleri onun eseridir.

Politika bakımından da; her çeşit siyasi eğilimin burada mümessili vardır. Bilirim ki içlerinde, komünist partisine girmemiş olmakla birlikte, düşünce yolları tamamiyle marksist kardeşlerim vardır. Hiç değilse kardeşlerimi tanıyabildiğim kadar şuna da eminim ki, hemen hemen tam bir «Maurassizm»e sevgi besleyenler de bulunmaktadır.

Felsefe alanında da, burada Metafizikçileri, özellikle Guenon'cu metafizikçileri görmekteyiz. Bundan başka, Muhterem Peder, sizin hiç şüphesiz sezdiğiniz gibi, birçok sembolistler de vardır. Oldukça çok sayıda astrolog'larımız da bulunmaktadır, aralarında, özellikle Fransa Astroloji Derneğinin Başkanı da vardır, kendisi aynı zamanda Paris'teki «Le Prisme» Locasının Ustadı Muhteremidir. Bunlardan başka, ıstıraplar pahasına Hıristiyan kalan kardeşlerimiz de vardır ve bunlar, Muhterem Peder, sizin de içinizden sorduğunuz soruları her gün kendi kendilerine sormaktadırlar.

Son olarak, candan papaz düşmanı olan kardeşlerimiz de yok değildir. Bunlardan birini tanıdınız: sizi evinizden alarak buraya getiren kardeşimiz; bu akşam burada bulunmanızda biraz da onun suçu vardır, umarım ki yolda size karşı kötü davranmadı! Ama bu bakımdan ona güvenirim; çünkü onun zekâsını ve nezaketini bilirim.

Şimdi daha ciddi, acıklı şeylerden söz açacağım. Franmasonlar şunu kavramışlardır: bütün insanlara, sadece sözde kalmayan bir sevgiyi yaymadan önce, kendilerine en yakın olanı sevmeleri gerekir, bu da vatandır. Burada bu ödevlerini yerine getirmiş ve bu sırada korkunç ıstıraplar çekmiş olan kardeşlerimizi görüyorsunuz. Albi'deki «Rénovation» locasının sayın fahri ustadı -Ki o mutsuz 1911 yılı doğumlarından- 1934 yılı 2 eylülünde 23 yaşındaydı, ve savaştan birinci sınıf malûl olarak döndü! Saint Briec'nün şimdiki Ustadı Muhteremi: 1939 da 19 yaşındaydı, sonra İngiltere'de Hür Fransız Kuvvetlerine katıldı, daha sonra paraşütle Fransaya indirdiler onu, Gestapo'nun pençesine düştü, işkenceye konu, bir ölüme kapmına götürüldü, kaçtı, Ren ve Tuna kıyılarında, Tonkin'de ve Cezayir'de savaştı. Şimdi Fransız ordusunda muvazzaf Yüzbaşısıdır.

Muhterem Peder! Artık çok uzayan bu konuşmamı kesmek zorundayım; bu sözlerle sadece size atelyemizi tanıtmak istemişim. Fakat belirtmeye çok önem verdiğim, çünkü sizi de ilgilendiren bir nokta dana var. Siz de Muhterem Peder, bir Alman kampında ıstırap çekenlerdensiniz. Şimdi, buralara götürülmüş olan kardeşlerimin ayaga kalkmalarını ve kamplarının adlarını söylemelerini rica ediyorum: Buchenwald... Dachau... Buchenwald... Mauthausen... Ve burada ayaga kalkan ve sizinle birlikte azap çekmiş olanların yanı sıra locamızdan iki kardeşimizi daha anmak isterim: Bunlardan biri götürüldüğü kampta öteki de döner dönmez öldü. Bunlara iki kardeşimizi daha katacağım, onların oğulları tam kurtuluş sırasında Almanlar tarafından kurşuna dizilmişlerdir. Bu gençlerden biri, Paris Konservatuvarının, idam edilen, ve hatıralarını daima saygı ile andığımız dört öğrencisinden biriydi.

İşte, Muhterem Peder, bu akşam gelmiş olduğunuz atelyenin yapısı budur. Bütün Obediyanlar da bu akşam burada, farksız olarak temsil edilmektedir: Grand Orient de France, Grande Loge de France, Grande Loge Nationale «Neuilly», Grande Loge Nationale «Opéra», Droit Humain. İşin garibi, kalbleriyle yaşayan bütün Masonların, kelimeler üzerindeki savaşı bir yana bırakarak bu akşam Laval'deki locada birleşmelerini sağlayan harcın tam da sizin, Cizvit Tarikatının bir pâpazının oluşudur Muhterem Peder. Ama başka türlü olabilir miydi? Hemen hemen tam iki yıl önce bir Alman toplama kampının eski mahpusu, sizin de dostunuz Debeaumarché'nın gömülüşünde şu sözleri söyleyen siz değil miydiniz:

«Ölüm, aslında henüz başlamakta olan bir muhavereye son verdi. Ama biri için olduğu kadar, öteki için de bu muhavere ancak öyle bir sona erebilirdi ki bu, ne bir teslim oluş ne de bir inkâr, ne bir yüze gülüş, ne de bir iltihak olacaktı; tersine bütün yanlış anlamaların, beceriksizliklerin ve peşin yargıların üzerinde sadece üstün bir gerçeğe içten bir karşılaşma olabilirdi; yalnız Tanrı kalblerin en derin köşelerini inceleyebilir.»

İşte ben de sizin bu sözlerinizle konuşmamı bitirmek istiyorum, sadece bunun bir yankısı olarak, birkaç hafta önce bana, Vaucluse ılı dağlarının ta uzak bir bucağında oturan, göreceğiniz gibi çok ihtiyar bir kardeşimin bana yazdıklarını okumak isterim:

«Şunu söylemek zorundayım ve eğer yanınıza gelirse Per Riquet'ye söyleyin ki, içinden hiçbiri onun dinine bağlı olmamakla birlik-

te bütün ailem, Muhterem Peder Riquet'ye karşı büyük bir sevgi beslemektedir. Ben, her perhiz pazar günlerinde radyo başında onun vaizlerini büyük bir huşu içinde dinlerim. Sözler uçucu oldukları için, vaizlerinin yayınlanan metinlerini de sağladım. Birçok noktalarda kendi görüşümün Per Riquet'ninkilere tamamiyle uyduğunu görmek beni sevindirmede değil. Eğer benim bu sevgimi kendilerine ulaştıracak olursanız, aynı zamanda ona deyin ki, 88 yaşını ve Franmasonluğa kabulünün 68. yılını aynı zamanda ve şu günlerde kutlamış olan, ateliği de gün geçtikçe daha da katılan, ıslah olunmaz bir ateden gelen yankılardır bunlar»

Sanırım ki, Muhterem Peder, Franmasonluğun çeşitli görüntülerini bundan daha iyi bir şekilde gözlerinizin önüne seremezdim. Ve şimdi, Cizvit Tarikatından Muhterem Peder Diquet, ben bu locanın Ustadı Muhteremi, bana inisiyasyonuyla tevdi edilen ve bu muhterem Loca tarafından tevcih olunan iktidarla:

Lütfen benim yerimi almanızı rica ediyor ve sözü size bırakıyorum.

Not :

Bü . . . Üs . . . in değerli kalemile tercümesi yapılmış olan bir hitabede sözü geçen Cizvit tarikatı üyelerinden Michel Riquet'nin Volney Locasında yaptığı konuşmayı yine Bü . . . Üs . . . in tercümesi olarak gelecek nüshamızda K.K. . . imize sunmakla şeref duyacağız.

Breve étude sur EPICTETE et sa philosophie

Albert N. ARDITTI

Parmi les Ecoles philosophiques connues, une des plus controversées est sans nul doute celle des Stoiciens. Leur conduite est attirante d'un coté, pancequ'elle permet à l'homme de se défaire de ses servitudes en méprisant la puissanse, les honneurs et la fortune, mais d'un autre côté, elle a un aspect inhumain qui passe sous son rouleau compresseur sentiments et ambitions, alors que l'ambition est un excitateur de travail et un élément positif de progrès. Mais faut-il rejeter en bloc le stoicisme?Le Stoicisme n'est pas né avec Epictète mais plusieurs siècles avant lui. Il y d ecela deux millénaires, exactement 19 siecles, philosophie qui entre parce que c'est lui qui a donné la note la plus humaine à cette, philosophie qui entre autres, se livre à Dieu, dispenateur de toutes choses, et aussi parcequ'elle glorifie la fraternité.

Il ya a de cela deux millénaires, exactement naissait en Grèce, probablement à Hieropolis, celui qui est connu sous le nom d'Epictète.

Son vrai nom est inconnu. Esclave il se fit libérer après avoir suivi les leçons de Musonius Rufus, le stoïque.

Comme Confucius, ses enseignements ne furent pas écrits par lui-même mais par son disciple, en l'occurrence Flavius Arranius. Ses Maximes et Pensées sont un Code de conduite de la vie qui, s'il était suivi par les hommes, aurait fait régner sur le monde l'harmonie, la paix, la tranquillité intérieure que cherche la Franc-Maçonnerie. Ci-bas je m'efforcerai de donner quelques specimens sur ses idées.

Epictète considère que notre vie est dirigée: d'un côté par nos actions c. à. d. nos opinions, nos mouvements, nos désirs, nos aversions etc. et, d'un autre côté, par des impondérables c. à. d. des facteurs qui ne dépendent pas de nous, soit: le corps, les biens, la réputation, les dignités. Avec une logique aristotélicienne il déclare que si nous dirigeons nos propres actions et nous ne nous mêlons pas d'influencer les impondérables, nous vivrons heureux. Ce bonheur, on peut l'obtenir en accédant à la liberté et cette liberté ne peut s'obtenir que par un travail intensif.

Le principal est que tu ne négliges rien et ne laisses l'action au lendemain, autrement, sans t'en rendre compte, tu verras que tu n'auras fait aucun progrès. Il vient un moment où l'on ne peut plus différer et que l'on doit agir. A ce moment là un acte de courage ou de lâcheté, fera dépendre ton avancement. Socrate a agi ainsi, et si tu n'es pas Socrate, tu dois pouvoir vivre comme quelqu'un qui veut le devenir.

LIBERTE. - Dans la vie publique et dans l'entreprise de toute œuvre, il faut se rendre compte du développement éventuel des événements qui accompagneront l'exécution de cette entreprise, par exemple, tu veux aller aux bains publics. Tu dois prendre en considération que tu peux être bousculé, c. à. d. perdre ta liberté momentanée. Tu dois, ou bien renoncer au bain, ou y aller en acceptant d'avance cette perte momentanée de ta liberté.

Si j'aime mon corps, si je suis attaché à mon bien, je suis perdu. et voilà esclave: j'ai fait connaître par où je puis être pris. Il vaut mieux dit-il mourir de faim en ayant banni soucis et craintes que vivre dans l'opulence et le chagrin. C'est à ce prix qu'on obtient la tranquillité c. à. d. la liberté. C'est un prix assez élevé.

FRANTERNITE. - Il n'y a que le sage qui soit capable d'amitié. Comment, celui qui ne sait pas connaître ce qui est bon ou mauvais, pourrait-il aimer. Tu vois jouer ensemble des petits chiens; ils se caressent, ils s'accolent, ils se flattent; ils te paraissent de bons amis. Jette un petit os parmi eux et tu verras. Telle est l'amitié des frères et celle des pères et des enfants. Qu'il y ait à disputer une terre, un champ ou une maîtresse, il n'y a plus de frère, ni de père, ni d'enfants.

Si donc ton frère te fait une injustice, sache que toute chose a deux anses, l'une par où on ne peut la porter, l'autre par où on la peut. Quand ton frère le fait donc une injustice ne le prends pas par le côté de l'injustice qu'il te fait, car c'est l'anse par laquelle on ne saurait ni le prendre ni le porter, mais prends le par cet autre côté qu'il est ton frère, un homme qui a été élevé et nourri avec toi, et tu le prendras par le bon côté qui te le rendra supportable.

BONHEUR. - Si tu veux être heureux conserve bien ce qui est à toi et ne convoite pas ce qui est à autrui. Ton bonheur dépend en grande partie de ta paix intérieure. Cette paix intérieure tu ne peux l'acquérir que si tu sais contenir tes passions, si tu trouves en toi assez de résignation et de patience devant les injustices, les injures et les affronts.

D'ailleurs si quelqu'un dit du mal de toi ou te fait du tort, persuade toi qu'il y est obligé. Il ne suit pas ton jugement mais le sien. Or chacun est libre de son opinion. S'il juge mal il est le seul lésé puisque son jugement est faux, contraire à la vérité et à la réalité. A chaque injure tu diras: il croit avoir raison. D'ailleurs pourquoi disputer contre des gens qui ne se rendent pas aux vérités les plus évidentes. Ce ne sont pas des hommes, ce sont des pierres. Tu as pitié des aveugles, des boiteux, pourquoi n'as-tu pas pitié des méchants? Ils sont méchants comme les autres sont boiteux et aveugles.

Tu espères être heureux dès que tu auras obtenu ce que tu désires. Tu te trompes. Dès que tu seras en possession de l'objet de ton désir tu en seras vite blasé. Le bonheur consiste non pas à acquérir mais à ne pas désirer. Souviens-toi que le désir des dignités, des richesses te rend esclave.

Ni les victoires des jeux Olympiques, ni celles que l'on remporte

sur les champs de bataille ne rendent pas l'homme heureux. Les seules qui le rendent heureux sont celles qu'il remporte sur lui-même. Les tentations et les épreuves sont des combats. Tu as été vaincu une fois, deux fois, plusieurs fois; combats encore. Si tu es enfin vainqueur tu seras heureux toute la vie, comme celui qui a toujours vaincu.

Je veux voir en l'homme un athlète qui a soutenu un premier combat; en soutiendra-t-il un second? Il a résisté à l'argent, résistera-t-il à une belle femme? Il a résisté en plein jour au milieu du monde, résistera-t-il la nuit devant sa conscience? Quand, pendant la nuit, tu es seul dans ta chambre, la porte bien fermée et la lumière éteinte, garde-toi bien de dire que tu es seul, car tu ne l'es pas. Tu es avec ta conscience. Sois toi-même non seulement devant les autres mais devant toi-même, sans ostentation et sans maniérisme. Pouvés revenir à notre athlète: résistera-t-il à la gloire, à la calomnie, à la louange, à la mort? Résistera-t-il à toutes les incommodités, à toutes les tristesses? En un mot sera-t-il victorieux jusque dans ses songes? Voilà l'athlète qu'il me faut.

SAGESSE. - Tu dois être réaliste. Dans cette réalité se situe l'acceptation que rien dans ce monde ne t'appartient en propre, puisqu'un vase d'albâtre que tu aimes est sujet à tomber et à se casser en mille morceaux, un être cher est à tout moment exposé à disparaître. Jouis donc de tout ce qui t'entoure tout en réalisant que tout cela t'est momentanément prêté: que tout cela peut t'être repris à tout moment. Conséquemment ne pas avoir des regrets. La vie est un festin. Etends ta main vers le plat qui est à ta portée et use en avec décence et modération. Si on te le retire n'en sois pas fâché et attends qu'il revienne... s'il revient jamais. Si tu ne prends pas ce que l'on t'offre, que tu le rejettes et le méprises, alors tu seras l'égal des dieux.

Un enfant met la main dans un pot à ouverture étroite où il y a des noisettes et des figues et il emplit sa main tant qu'il peut en tenir, et ne pouvant la retirer pleine, il se met à pleurer. Mon enfant! lisses en la moitié et tu retireras ta main assez garnie. Tu es cet enfant! Désire moins et tu l'auras.

Ta naissance n'a pas dépendu de toi. Si tu en es content tant mieux, sinon ne dépend-t-il pas de toi de la corriger par la vertu?

Les hommes se donnent à eux mêmes une valeur parfois haute, parfois trop basse. Il y a des gens qui pensent qu'il vaut mieux présenter le pot de chambre à son maître que de mourir de faim. Il y a d'autres à qui cela serait insupportable. Tu ne dois consulter dans ce cas que toi même.

Epictète nous demande de nous défier de notre imagination. Quand tu vois un homme comblé d'honneurs, tu t'imagines qu'il est heureux. Tu n'en sais rien. Si tu méprises toutes les choses qui ne dépendent pas de toi, tu n'auras ni jalousie, ni envie, ni rancœur. Si malgré cela ta philosophie t'apporte des railleries, fais qu'elles glissent sur toi comme la vague qui te submerge pour un moment et qui passe. On ne t'accorde pas des honneurs! La belle affaire! D'ailleurs qui te dit que tu les mérites. De toutes façons elles ne dépendent pas de toi et tout chose qui ne dépend pas de toi ne t'appartient pas.

Pour mériter que le jugement que l'on porter a sur toi soit en ta faveur, tu dois savoir que tout ce que tu possèdes est immatériel. Tu ne dois pas dire: je suis plus riche que vous donc je suis meilleur que vous; je suis plus éloquent que vous donc je vaux plus que vous; mais il faut dire: je suis plus riche que vous donc mon bien est plus grand que le vôtre: je suis plus éloquent que vous donc mes discours valent mieux que les vôtres. Mais à tout cela il faut que tu saches que tu n'es ni richesses ni discours.

La tristesse est un état que nous créons nous-mêmes. Il ne dépend que de nous de ne pas être triste. Nous n'avons qu'à être réalistes et tout rentre dans l'ordre. En général la tristesse provient des malheurs qui nous arrivent. Si nous accusons les autres de ces malheurs, nous éprouvons de la peine et nous avons des velleités de vengeance. Si nous accusons nous-mêmes, nous sommes découragés et perdons notre assurance. Si nous n'accusons ni les autres ni nous-mêmes, nous commençons à être sages. Tu dois être sage et altruiste dans tes jugements. Si quelqu'un se baigne de bonne neure, ne dis pas qu'il fait mal de se baigner tôt mais qu'il se baigne avant l'heure. Si quelqu'un boit beaucoup de vin, ne dis pas qu'il fait mal de boire, mais qu'il boit beaucoup. Car avant de connaître ce qui le fait agir, comment sais-tu qu'il fail mal? D'ailleurs ne conseille pas aux autres d'agir en philosophe, mais agis toi-même en philosophe pour qu'on t'imité.

Tu ne bois que de l'eau, n'en tire pas vanité et ne dis pas à tout propos que tu ne bois que de l'eau. Quand tu t'exerces à la tolérance et à la patience fais le pour toi et non pour gagner les applaudissements de tes semblables. Tu dois travailler à obtenir non des biens matériels mais à te donner une discipline intérieure qui consiste à ne désirer que ce que tu crois être capable de réaliser et surtout de ne pas craindre les réalités inhérentes à la vie, soit de ne pas craindre la maladie et la mort. Il ne faut pas avoir peur de la pauvreté, de l'exil, de la prison et, comme dit plus haut, de la mort. Mais il faut avoir peur de la peur.

Le sage sauve sa vie en la perdant. Ce que Socrate dit et fit en refusant de se sauver et en mourant pour la justice nous est bien plus utile que tout ce qu'il aurait dit et fait après s'être sauvé. Quand tu as du temps pour te perfectionner ne pense pas à remplir ton estomac mais à orner ton esprit de matières qui feront de toi un homme sage. Qu'est-ce que le corps? L'enveloppe charnelle des animaux et de toi-même. Ce qui te différencie du porcelet? C'est ton esprit. Pourquoi alors penser en fonction de corps? C'est en esprit que tu dois penser.

Tu es homme, tu es citoyen du monde, tu es fils des dieux, tu es frère des hommes, tu es employé, directeur, sénateur ou dans quelque autre dignité, tu es jeune ou vieux, tu es fils, tu es père, tu es mari, pense à quoi tous ces titres t'engagent et tâche de n'en déshonorer aucun.

Tu es un acteur dans une pièce, longue ou courte, ou l'Auteur a bien voulu te faire entrer. C'est à toi de BIEN jouer le personnage que l'Auteur a choisi pour toi.

Donc la définition de l'homme sage: Il ne blâme personne, il ne loue personne, il ne se plaît de personne, il ne parle de lui comme s'il était quelqu'un ou qu'il sût quelque chose. Quand il se trouve devant un empêchement à ce qu'il veut, il ne s'en prend qu'à lui-même. Si quelqu'un le loue, il se moque en secret de ce louangeur et si on le critique, il ne cherche pas à se justifier. Il est donc toujours en garde contre lui-même comme contre un homme qui lui tend continuellement des pièges et qui est son plus dangereux ennemi.

Yeni Medreseler ^(X)

1908 inkılâbından sonra uyanan yenilenme ve ilerleme teşebbüsleri arasında diğer mektepler ve kültür müesseseleri gibi medreselerin de ıslâhı teşebbüsleri başgösterdi. Mütihassıslar ve alâkadarlar tarafından gazetelere, mecmualara makaleler yazılıyor, resmî makamlara lâyhalar veriliyor, makaleleri, lâyhaları kâfi görmeyenler ayrıca risaleler yazıp bastırarak dağıtıyorlardı. Bu makalelerle lâyhalar ve risaleler toplansa büyük bir cild olur.

Yine bu medreselerin ıslâhı dolaşısıyla ötede beride, klüplerde, dairelerde resmî ve hususî birçok toplantılar oluyor, komisyonlar kuruluyor ve oralarda ıslâhatın

şekli görüşülüyordu. İşte şimdiye kadar hiç bir gazeteye aksetmemiş, hiç bir mecmuaya kaydedilmemiş olan şahidi olduğum bir toplantıyı da şu vesile ile ben Maarif Tarihine kaydediyorum: Şehzadebaşı İttihat ve Terakki klübünde çoğu ulemadan olan fakat aralarında Ahmet Mithat, Yusuf Akçora, Muallim M. Cevdet gibi medrese mahsulü olmayan ıslâhat taraftarları da bulunan bir toplantıda saatlerce konuşuldu. Medrese tahsilinin fenahlığı, geriliği anlatıldı, münakaşanın sonu bir türlü getirilemiyor, daha da söylemek isteniliyordu.

Toplantıda bulunanlar arasında mühim bir sima vardı. Herkes o-

nun da mutlaka, bir şey söyleyeceğini biliyor, hattâ istiyor, fakat o zat bir türlü ağzını açmıyor. Nihayet herkesin yüzü ve gözü kendisine dönünce o zat ister istemez söz aldı ve dedi ki:

— Bundan birkaç sene önce bir büyük munarrir zamanın şeyhülislamına bir mektup yazmış, haftada iki gün evine gelip kendisine tefsir ile diğer İslâmî ilimleri okutması için bir hocanın seçilip gönderilmesini rica etmiş. Bu iş angarya değil, muharrir, hoca efendiye bir ücret de verecek. Şeyhülislâm efendi bu büyük ve şöhretli muharrire hocalık edecek ulema arasında okur yazar ve münevver birisini aramış bulunmuş, eline bir tezkere vererek muharrire göndermiş. Hoca efendi haftada iki gün muharririn evine gidiyor, dersini okutuyor ve geceleyin de orada kalıyordu. Muharrir; edebiyatta, felsefede, tarihte senelerce kalem oynatmış, mütetebbi ve münakaşacı bir adam. Hattâ İslâmiyeti bir hoca kadar bilmediği halde onu garp ve Hıristiyanlık âlemine karşı senelerce kalemi ile müdafaa etmiş ve bu yolda birkaç eser de neşretmiş değerli bir şahsiyet. Fakat muharririn fena bir huyu var! Aklın, mantığın kabul etmeyeceği, senetsiz, sepetsiz, mehezsiz vesikasız sözleri, hurafeleri, israiliyatı o da kabul etmiyor. Derhal itiraz ediyor, sualler soruyor, ho-

cayı müşkül bir mevkie düşürüyor. Suallerin bir kısmı muhik; hoca bildiğini söylüyor; ona kandırıyor. Bir kısmı hocanın hiç aklı ermiyecek derece yüksek. Medrese ilmiyle bunlara cevap vermek müşkül, bunlar karşısında da özürler diliyor. Üçüncü bir kısmı da garp muharrirlerinin umumiyetle din aleyhtarlarının ve Hıristiyan misyonerlerinin islâmiyet aleyhindeki yazılarından mülhem garazkârane iddialar ve isnatlardan ibaret. Hoca bunları da kısmen izah ediyor, ediyor ama bu suallerin topu birden hoca üzerinde öyle bir tesir bırakıyor ki: muharrir İslâmiyete taraftar değil, bilâkis aleyhtardır. Din öğrenmek için değil, onu tahkir ve tezyif için kendisini istemiş. Hakiki müslüman olsa hiç böyle kâfirâne ve mülhidane sualler sorar mı? Dinsizlerin sözlerini nakleder mi? Nakli küfür de küfür değil midir?

Hoca efendi cevaptan âciz kalınca ve bu suretle muharririn de kıpkızıl kâfir olduğuna hükmedince artık kat'i kararının veriyor ve bir tabanca alacak, gelecek ders-te yine böyle suallere, cevaplara maruz kalırsa tabancayı hemen muharririn beyninde patlatacak, bu dinsizin hakkından gelecek.

Hakikaten dedeğini yapmış, ertesi gün muharririn evine giderken cebine tabancayı da yerleştirmiş öyle gitmiş, derse başlanmış, mu-

harrir; hocada da bir neşesizlik, bir durgunluk görüyor, fakat sebebini anlıyamıyor, bunu hastalığına bir iç sıkıntısına atfediyor, bir kat daha rahatsızlığını arttırmamış olmak için bu derste artık sualler sormuyor; iyi bir tesadüf eseri olacak ki bu seferki ders mevzuu sorulara da müsait değil. O geceyi öyle geçiriyorlar ve sabahleyin ikisi de bu vaziyette ayrılıyor, işlerine gidiyorlar. Ertesi derslerde neşesizlik ve durgunluk gitgide hafiflemeyle beraber yine devam ediyor, muharrir efendi itirazı seyrekleştirir, hoca efendi de yavaş yavaş itidal ve sükûnet bulur ve aralarında bir ünsiyet, bir anlaşma meydana başlar, zamanla hoca efendi talebesini sevmeğe, onun zekâsını bilhassa edebiyatta, felsefede ve içtimaiattaki derin tetkik ve tettebularını yakından görüp takdir etmeye başlar. Ve yine yavaş yavaş, tabii hissetmiyerek, hoca iken muharririn karşısında taleb seviyesine inmiş olur. Öğrettiği kadar da öğrenir ve bu yüzden öldürmek için yanında taşıdığı tabancayı kullanmağa, tasarladığı cinayeti yapmaya lüzum kalmaz.

Dinleyiciler üzerinde bıraktığı hayreti gören hatib birkaç saniye sustuktan sonra yine sözüne devam ederek:

— İşte makamı meşihatın yüzlerce hoca arasında seçip muhar-

rir efendiye gönderdiği münevver hoca böyle olunca bizim medreselerin bugünkü halini, medrese tahsilinin verdiği neticeyi siz takdir edersiniz. Hocalarımız anlayamadıkları mevzulardan bahsedikleri ilmi ve mantiki delillerle değil silâhla yenmek, buna cesaret edemedikleri yerlerde ve zamanlarda bol bol tekdir etmek ve neticede halkı dinden soğutmak ve kendilerinden uzaklaştırmaktan başka bir şey yapmazlar.

Dedi ve yine birkaç saniye sustu. Herkes acaba bu muharrir ve hoca kimdir? diye kendi kendine soruyordu, o da bunu bekliyordu; aradığı tesiri görünce:

— Hoca efendinin kıymak istediği muharrir şimdi hamdolsun aramızda bulunan atufetli Ahmet Mithat efendi hazretleridir, der demez dinleyenler hayretler içinde kaldılar ve hocanın da kendisi olduğunu anladılar, anlamıyana da yanındaki fısıldadı. Bir müddet, gülüşmeler, manidar bakışmalar devam etti.

Musa Kâzım efendi; ifade tabyesindeki muvaffakiyetini görerek ve gülerek son söz olmak üzere: — Evet! Bu memlekette usulü dairesinde medrese tahsili görmüş, biraz yazı yazmayı öğrenmiş ve o sayede Galatasaray gibi Avrupalı bir lisede ve darülmüallimin ile hukuk ve darülfünun gibi yüksek mekteplere hocalık kürsüsüne ve bugün de bu şöhr-

yüzünden bu memlekette en yüksek memuriyet makamı olan Âyan azalığına çıkarılmış olan Musa Kâzım daileri Ahmet Mithat efendi gibi büyük bir muharrir ve âlim hakkında bu türlü fikirler beslerse şairin meşhur mısraını biraz değiştirerek:

Var kıyaset vüsatı irfanı tullâp neydüğün

Demekte yerden göğe kadar haklısınız, dedi ve artık bir şey söy-

lemedi. En selâhiyettar ağızdan duyulan bu hitabe o toplantıda saatlarca söylenen sözlerden ziyade dinleyiciler üzerinde tesir yaptı ve herkes medreselerin kökünden ve ne kadar mümkün olursa o kadar çabuk ıslâhı lüzumunda ittifak ederek ayrıldılar.

(x) Türkiye Maarif Tarihi iCilt 1. İslâmî devir Mektep ve Müesseseleri
Yazan: Osman Ergin (İstanbul Vilâyeti Mektupçusu) İstanbul 1936, Sayfa: 103/104.

Bu, İnsanoğlunun hikâyesidir !

(Hangi İnsanoğlu mu?)

Güneşin kudretiyle değişirken,
hayvanlar âleminin taçsız kralı
vahşi ateşe gem vurmaya öğrenen,
usta bir avcı olmayı,
dertlere deva bulmayı,
toprağı ekip biçmeyi ve
hayvanları ehlileştirmeyi başaran;
tekerleği, madenciliği, yazıyı keşfedip
imparatorlukları yıkan, uygarlıkları kuran,
topu - tüfeği ile dünyayı bitirip
atomuyla fezayı kuşatmağa hazırlanan;
fakat sonunda,
kendisiyle yarışıp savaşmak,
yaşamak ve yaşatmak için
en zorunu, kendisini,
yenmek zorunda kalan -

İNSANOĞLU

C. Coon'un *The Story of Man*
adlı eserinden çeviren Bozkurt
Güvenç

Mehmet Emin YURDAKUL

(1869 — 1944)

Şair Mehmet Emin Yurdakul, 1869 yılının Mayıs ayında İstanbul'da Beşiktaş'da dünyaya gelmiştir. Daha genç yaşlarda insanlık ideâline içten gelen bir istekle bağlanmış olan şair, 1908 meşrutiyetinin ilânından hemen sonra İstanbul'da Mason Derneğine intisap etmiştir. Mehmet Emin Yurdakul'u ideâlist Türk masonları arasına katılmaya teşvik eden kişilerin en başında, yaşadığı devrin büyük simalarından biri olan Şeyh Cemâleddin-i Efgani gelmektedir. Türk tefekküründe ve

dolayısıyla insanlık düşüncesinde en ileri merhaleye ulaşmış olan Cemâleddin-i Efgani, şair Mehmet Emin Yurdakul'un insanseverlik ideâline gereği gibi yön vermiş ve o tarihlerde henüz kırk yaşına basmış bulunan ateşli şairin fikir alanında gelişimine öncülük etmiştir. Nitekim Cemâleddin-i Efgani'yi asıl ustası ve mürşidi bilen Mehmet Emin Yurdakul, o'nu hayatı boyunca her vesile ile anmış ve kendine mahsus bir tevazu içinde: «Beni o yoğurdu!» demiştir.

Şair Mehmet Emin Yurdakul'un fikirde ve sanatta en üstün tarafı: özlü bir milliyetçiliği, aynı güçteki insanîyetçilikle birleştirebilme dehasıdır. Şairin, insanseverlikte bu derece eşsiz bir seviyeye ulaşmasını sağlıyan faktörlerden biri ve belki de en önemlisi, bütün kalbiyle balgı olduğu köyün ve köylünün bir parçası olarak kendi kendini yetiştirmesidir. Nitekim Mehmet Emin Yurdakul'un babası, İstanbul'un Terkos semtinden Zekeriya köylü Balıkçı Salih reis, annesi ise Uzuncaova Hasköyünden Körükçü Ahmet Ağa kızı Emine hanımdır; ve şair herşeyden önce babasından ve köyün ihtiyarlarından dinlediği hikâyelerden, Şarkikarahisarlı bir Anadolu kızı olan eşi Müzeyyen hanımla birlikte Anadolu'ya yaptığı gezilerden, oralarından görüp işittiklerinden etkilenmiştir. Kendisi de, millete ve memlekete olan bağlılığını, bu özellikte bulmaktadır.

Mehmet Emin Yurdakul'un resmî hayatı, Bab-ı Âlide başlamıştır. Şair daha sonra Gümrük İdaresine geçmiştir. O zamanlar Türkiye'de batı anlamında bir gelişime öncülük etmiş olan İttihad-ı Terakki Cemiyetiyle yakın münasebeti, Meşrutiyetin ilânından bir yıl önce, şairin Erzurum Gümrük Nazırlığına, yarı sürgün olarak nakline sebep olmuştur. Mehmet Emin Yurdakul, 1908 Meşrutiyetinin ilânı üzerine önce

Hicaz vali muavinliğinde bulunmuş, sonra da sırasıyla Bahriye müsteşarlığı, Sivas ve Erzurum valilikleri gibi hizmetleri yapmış ve Erzurum valiliğinden emekli olmasını müteakip Musul mebusluğuna seçilerek Osmanlı Meclisine girmiştir. Erzurum valiliğinden önce Türk Yurdu dergisinin imtiyazını alan Mehmet Emin Yurdakul, bu valiliğe girmeden, derginin yönetimini Akçora oğlu Yusuf beye bırakmıştır. Aynı zamanda ilk Türk ocağını kurular arasında da yer alan Mehmet Emin Yurdakul, milli kültürün gelişimi ile ilgili alanda da yararlı hizmetler görmüştür.

1 Nisan 1921 de İstanbul'dan gizlice Anadolu'ya geçerek milli mücadeleye canla başla katılmış olan Mehmet Emin Yurdakul, büyük kurtarıcı Gazi Mustafa Kemal tarafından, cephe gerilerinde ve cephe gerilerinde, vatandaşları uyurma hizmetiyle görevlendirilmiştir. Kurtuluş savaşlarından sonra da sırasıyla Şebinkarahisar, Urfa ve İstanbul milletvekili olarak Büyük Millet Meclisi çalışmasına katılan Mehmet Emin Yurdakul, 14 Ocak 1944 de İstanbul'da vefat etmiştir.

Mehmet Emin Yurdakul'un ilk eseri «Fazilet ve Asalet» adlı 3 formalık bir kitapçıktır. Şair, 1891 de 21 yaşında iken yazıp bastığı bu eserde, faziletin asalete üstünlüğü tezini savunmuştur. Bu

kitabın başında, devrin tanınmış kalem sahiplerinden: Recai Zade Ekrem, Abdülhak Hamit, Sait (lâstik Sait adıyla tanınmıştır) ve Muallim Naci beylerin birer «takriz»i bulunmaktadır ve Muallim Naci takrizinde şöyle demektedir:

«Umumen beni ademi âdilâne,
Müsavi yaratmış Hüdavend-i
mutlak.

Asalet medar-ı temeyyüz değildir,
Medar-ı temeyyüz fazilettir ancak!»

Mehmet Emin Yurdakul, ilk şiirini 1313 harbinin heyecanı ile yazarak, Selânik'te çıkmakta olan Asır gazetesinde yayınlamış ve halk arasında büyük ilgi toplamış bulunan bu şiirin başına şu beyti koymuştur:

«Ben bir Türküm, dinim, cinsim
uludur,

Sinem, özüm ateş ile doludur!»
1899 yılında Mehmet Emin Yurdakul, dokuz şiirini bir araya toplayan «Türkçe Şiirler» adlı eserini yayınlamıştır. Bu kitabı yazılarıyla öven muharirler arasında özellikle Şemseddin Sami bey, ortaya konan eserin, gelecekteki edebiyat yapımızın ilk temel taşı olduğunu söylemiştir.

Milliyetçiliği kadar insanseverliği ile de tanınmış olan büyük şair ve büyük Türk masonu Mehmet

Emin Yurdakul «Bırak Beni Haykırayım!» şiirinde, insanlığa şu sözlerle hitabetmekten kendini alamamıştır:

«Ben en hakir bir insanı kardeş
sayan bir ruhum;
Bende, esir yaratmayan bir Tanrıya iman var!»

Büyük şair «Bırak Yapma!» adlı şiirinde de şöyle demektedir:

«O şeyler ki insanlığa ziyandır;
Sen onlardan ellerini sakındır!
Sen her vakit iyileri sev, acı,
Kötülere olma sakın yardımcı!»

Mehmet Emin Yurdakul, zaman zaman insanlığın geleceğinden ümitsiz görünerek yakınmış ve «Ne Zaman» adlı şiirinde de, büyük bir üzüntü ile şöyle demiştir: «Tamah gene eski tamah, vicdan gene o vicdan,

Asrın gene felsefesi birbirini yemektir.

Kürsülerin nutukları «Kuvvetindir Hak!» diyor;

Hâlâ Sezarların tarihini okuyorum demektir.»

Büyük Türk masonu Mehmet Emin Yurdakul, insanlığın bir gün nura kavuşacağına olan imanını hiçbir zaman yitirmemiş ve tükenmeyen güvenini «Benim Rüyam!» başlıklı şiirinde şu duygu ile dile getirmiştir:

«Ben doğacak dünyaları bir sert
kaya üstünden

Amerika kâşifinin gözleriyle gö-
rürüm.
«Milletleri Gömdük» diyen asır-
ların önünden
Girdapları tahkir eden yıldız gibi
yürürüm!»
Nihayet Mehmet Emin Yurdakul,
kendi aleyhinde olanlara verdiği
cevapta da, tevazu ile toleransın
olağanüstü örneğini yaratmış ve
böylelikle Türk Mason Tarihinde
lâyık olduğu yeri şerefle almış-
tır; nitekim Yurdakul, sanatını,
tuttuğu yolu beğenmeyip kendisi-

ni şiddetle yerenlere «Şair» adlı
şairinde şu fikri açıklamakla ye-
tinmiştir:

«Hiddet, tahkir hepsi boş! her
cefaya katlanan
Gene şair kalbinden başka bir
kalp değildir;
Bu zayıf kalp en mağrur alınları
eğiltir!»

Büyük Türk masonu Mehmet
Yurdakul'un eserleri batı dilleri-
ne de çevrilmiş ve tanınmış ede-
biyat tarihçilerinin çoğu şairin
tuttuğu yolu saygıyla övmüştür.

MASON OLMAK İÇİN...

Mason olmak için bir takım vasıflar, meziyetler ve şartlar aranır. Bunlar eski mükellefiyetler ismini taşıyan temel şartlar arasında görülmektedir. Bu esasları her mason bilir ve bunların muhafazası için daima dikkatli bulunur. Bu şartların iyice tetkikile anlaşılıyor ki mason olmak için eski kardeşlik (fraternité) cemiyetlerinin kavramları aynen aranılmaktadır.

Masonlar birbirlerine «kardeş» derler. Bu kardeşlik mefhumu dostluk ve arkadaşlık hislerinin bir nevi karışımıdır. Masonun kardeşlik bağları kan bağlarından çok daha kuvvetli olmaktadır. Mason kardeşini bir kader neticesinde değil, arayarak, seçerek bulmaktadır. Bunun için de bir çok şartların arasında bilhassa dört önemli şartın tahakkukunu aramaktadır.

Bu önemli şartlardan ilki karşı-

lıklı hiç bir menfaat beklememek şartıdır. Dış alemde daima bunun aksi mütaleada bulunmak sanki âdet haline gelmiş gibidir. Masonlar arasında dünyada mevcut derneklerin hiç birinde görülmeyecek derece kuvvetli bir tesanüt hali mevcuttur. Bundan hiç kimse şüphe edemez. Ancak bu tesanüt bir ideal mabedinin inşası için gerekli görülen dürüst bir dayanışmadan başka bir şey olamaz. Masonluğa kabul edilmiş bazı kişilerde önceden tesbit edilememiş böyle bir his ve görüş bulunabilir. Bu gibiler mason olunca maddî menfaatler sağlayacağını ummuş olabilir. Bunun ne kadar büyük bir gaflet ve hüsrana kaynağı olduğunu kısa zamanda anlayan böyleleri er geç kardeşlik zincirinden ayrılır ve kaybolur, gider. Menfaat arayanlar arasında bir takım bağlar bulunabilir. Fakat kardeşlik bağları bun-

lar değildir. Kardeşlik ise mason olabilmenin esasını teşkil eder.

İkinci önemli şart, eşitlik şartıdır. Mevki, kudret veya zenginlik masonlar için hiç bir üstünlük yaratamaz. Bunu böyle bilmeyenlerin mason olması mümkün değildir. Masonlar değer ve liyakat önünde daima saygılıdır. Böyle olmakla beraber hiç bir mason bir diğer masondan kendisini üstün göremez. Aksi halde yine kardeşlik mefhumu ortadan kalkmış olur. Bu olmayınca da masonluk olmaz.

Üçüncü bir şart da faziletli olma şartıdır. İki kişinin samimi olarak dost ve arkadaş olabilmesi mutlak manâda faziletli olmakla mümkündür. Faziletten yoksun kişiler arasında menfaatin bittiği yerde beraberlik de biter. Fazilet ölçülen, tartılabilen ve bu itibarlarda bir yerlerde istif edilebilen bir emtia değildir. On'da derece, miktar veya mertebe aramak olmaz. Ya vardır, ya yoktur. Faziletli olmayan da masonluk kardeşliğine kabul edilmeğe aslâ hak kazanamaz. Farkına varılmayan faziletsizlikler ise er geç kendisini his ettirir. Bu, daima böyle olmuştur. Fazilet sahibi insanlar ondan yoksun olanları hiç bir zaman yanlarında barındırmamışlardır.

Dördüncü şart seçilmiş olma şartıdır. Mason olmıyanların arasında da menfaat hislerine bağlı olma-

yan, eşitliği insan için tabii bulan ve tam manâsile faziletli pek çok insan vardır. Bu vasıflar insanlık için daima aranılan arkasından gidilen esaslar olarak görülmektedir. Böyle olmakla beraber herkes mason olmuyor. Mason kardeşliğine kabul edilebilmek için saydığımız üç şart ile birlikte bir de seçilme gerekli olmaktadır. İyi şöret sahibi, dürüst ve faziletli kimseler arasından masonlar dernekleri içerisine alacakları kimseleri seçerler. Bunun için belirli bir kanaat ve düşünce sahibi olmak gerekmez. Mason için hiç bir doktrin bir diğerine tercih edilmez. Ferdin inanç ve kanaatleri kendisinin fikir özgürlüğünün icabıdır. Mason ferdin fikir hürriyetine aslâ karışmaz. Tabii ferdin de mason cemiyetine her hangi bir felsefi götüştü, bir doktrini kabul ettirme çabasında bulunmasına müsaade etmez. Kardeşlik bağlarını zedeleyecek bu gibi hallerden tevakki eden masonluk kardeşlik halkasına alacağı kimsele ri seçer.

Kardeşlik güç elde olunan bir şeydir. Burada sayılan şartları haiz olmayan kimselerin de mason olduğu görülmüştür. Görülmüştür ama, bu şartlardan yoksun olanlar kardeşlik zincirinde bir halka olma imkânını bir türlü bulamamış eninde, sonunda masonlukta kendilerine yer kalmamıştır.

★

İÇ HABERLER

Mimar Sinan Muhterem L. ., İç Yönetmelliği hükümleri dahilinde üzerine düşen vazifeleri yapmak için muntazam toplantılarını yapmakta devam etmektedir. Muh. ., L. ., üyeleri Mimar Sinan Dergisinin dördüncü sayısını KK. . imizin mütaleasına arz etmekle büyük sevinç duymaktadırlar. Derginin çıkarılması kolay olmamaktadır. Gerçek mason tarıhını, masonluğun gerçek prensiplerini ve çağdaş masonik gelişmeleri tam bir objektiflik içinde belirtecek bir nitelikte olması gereken yazıları neşredebilmek arzusu derginin tam zamanında çıkarılmasını güçleştirmektedir. Okurlarımızın müsamahası bizler için en büyük dayanak olmaktadır.

Bu dördüncü sayımızda da elimizdeki komünikasyonların ve çeşitli yazıların içinden önceden tesbit ettiğimiz sıraya ve gruplaşmaya uygun bir şekilde seçilmiş yazıların derlenmiş olduğunu belirtmek isteriz. Biz yazılarını göndermek lütfunda bulunan kardeşlerimizin dergimizin motto'suna uygun düşenlerin hepsinin sırasile yayınlanacağına emin olmalarını dileriz. Bu vesile ile kardeşlerimizin derginin amaçlarına uygun yazılarını bize göndermelerini bir kere daha hatırlatmak isteriz. Bu arada bir hususa da değinmek isteriz: Dergimizde her sayıda tanınmış büyük masonların kısa hal tercümeleri ile bir resmîni yayınlamaktayız. Büyük Türk Masonlarına ait ellerinde vesika ve gerçek bilgi bulunan kardeşlerimizin bunları bize göndermelerini rica ederiz.

Mimar Sinan Muh. ., L. ., 4 Şubat 1968 gününde yaptığı 1968 il üç aylık Resmî Toplantısında aşağıda isimlerini verdiğimiz vazifelilerini seçmiştir:

Üs. ., Muh. ., İlçe Hayrullah Örs B. .,
I. Na. ., İlçe Cevat Memduh Altar B. .,
II. Na. ., İlçe Mukbil Gökdoğan B. .,
Ha. ., İlçe Macit Erbudak B. .,
Kâ. ., İlçe Fikret Çeltikçi B. .,
Haz. ., Em. ., İlçe Şinasi Barutçu B. .,
Has. ., Em. ., İlçe İbrahim Hoyi B. .,
Muk. ., İlçe Raşit Temel B. .,
Teş. ., İlçe Tayfur Tarhan B. .,
Da. ., Muh. ., Şevki Kayaman B. .

İç haberlerimiz arasında kayda değer olan bir haber de Türkiye Hür ve Kabul Edilmiş Masonları Büyük Locasına mensup E. ve K.E.İ.R. nin 33 cü derecesindeki 10 BB. ., intizamını kaybetmiş olan diğer 33 dereceli eski BB. ., lerden ayrılarak yeni Türkiye S. ., K. ., ini yeniden organize etmişler ve bu hususu bütün dünya muntazam S. ., K. ., ine bildirmişlerdir. Öğrendiğimize göre yeni S. ., K. ., vazifelileri şu BB. ., dir:

H.B.A. Ekrem Tok B. .,
H.B.A.K. Mehmet Ali Haşmet Kırcı . .,
M.B.U.Mf. Mecit Duruiz B. .,
B.U.Kâ. Şansölye Mukbil Gökdoğan B. .,
B.U.Ha. Kemal Eyuboğlu B. .,
B.U. Haz. E. Yakup Çelebi B. .,
B. Ev. Md. ve K. Muh. Arif Anıl B. .,
B. Ms. Ü. Mesut Gün B. .,
B. Muht. Zühtü Berke B. .,
B. Muh. ve Sc. Alaettin Mızanoğlu B. .

Yayın Komitesi

Hatırlatma :

Mimar Sinan Dergisinin bu sayısı ile dördüncü nüsha neşredilmiş olmaktadır. Abonelerimizin yeni devre için 15 lira tutan abone ücretlerini Yapı Kredi Bankası Beyoğlu Şubesi nezdindeki (2148/70) numaralı hesabına yatırmaları veya Dergi sahibi ve naşiri (Fuad Ramazanoğlu, Nuruziya Sokak No. 25 Beyoğlu - İstanbul) adına tediye etmeleri rica olunur.

(*Short Translations Of Some Articles
Printed In This Issue*)

MESSAGE OF THE GRAND MASTER

Union and Unity (p. 4)

In his message, the Grand Master points out that differences in opinion are God's gift to Man, because contrasting ideas render the discovery of truth easier. He has to be cautious, however, that every idea is true and solid only within certain limits, that another idea may be true within other limits, and that when erudite persons compare ideas they must also specify the conditions and limits within which it prevails.

A Mason respects all ideas and thoughts, but this can in no way prevent discussion and argument, sometimes even violently, within the Masonic framework. The big difference is that such Masonic clashes leave no trace of cleavage or resentment, because Masonic discipline prevails.

It must, however, be remembered that in every community, no matter how grand and lofty the ideals pursued may be, there are always two kinds of danger inherent in such ideals, namely, anarchy and despotism. The only way to avoid these two dangers is knowledge, and education for acquiring such knowledge. No matter how bitter the arguments may be, communities that can implement this preventive will eventually always find the best, the truest, and the most beautiful solutions.

Today Turkish Masons need union and unity more than ever before. Knowledge in this present age has increased immeasurably and become very complicated. We must therefore exert ourselves much more than before in order to achieve the results of the past.

Let us then continue to advance into the future with courage and freedom, without creating divisions among ourselves, and united in our supreme love for our country. I know all my Brethren desire this, and believe and expect that they will not fail to exert themselves for this end.

List of Principles
Adopted by the Supreme Council of
the U. S. Southern Jurisdiction at its
meeting of October 1967 (p. 14)

Translated by :
B. M. GÖKDOĞAN

The author gives a translation of the 18 principles adopted at the said meeting, as published in the «New Age».

*
**

On the Old Charges
as accepted by the
1723 Masonic Constitutions (p. 45)

By: B. Fikret ÇELTİKÇİ

The author gives detailed information and analyses on the Book of Constitutions of Anderson, goes on to explain the background and sources of each one of the Old Charges contained therein, explains why Turkish Masonry was not fully recognized despite the fact that it never deviated from the old charges, and concludes by saying that fortunately those circumstances have now been clarified.

*
**

Towards Man (p. 63)

By : B. Cevad Memduh ALTAR

The author maintains that humanity, while achieving tremendous progress in technology, has neglected its principal subject which is man, and that it is this neglect which has brought so many misfortunes on humanity. He goes on to give various examples from the philosophers of all ages, who have all argued and maintained that salvation could be attained only through the development of the higher moral, ethical, and esthetic values in human beings. He concludes by saying that today also the same qualities of Man have to be developed and encouraged in order to find the way of salvation.

*
**

**Freemasonry in the Service
of its Country (p. 72)**

By : B. Fikret ÇELTİKÇİ

The author answers the accusation leveled in Turkey against Freemasonry to the effect that Masons do not serve the high aspiration of their country, but only foreign aims, because their roots are outside the country. He goes on to state that such accusations should not cause concern, that Turkish Masons are just as loyal to their own country as other Masons are, but they are also just as much servants of humanity as Masons of other nationalities are. After explaining that by its very nature Freemasonry commands loyalty to the community a Masons lives in, he concludes that service to the country is a main precept for all Masons, and there fore for Turkish Masons also.

*

**

Mehmet Emin Yurdakul (p. 105)

The anonymous author gives a few of the high lights in the life of Mehmet Emin Yurdakul, who was one of the chief national poets of his day and wholeheartedly supported and participated in the National War of Liberation launched by Atatürk. The author also quotes from some of the poems of B. Mehmet Emin Yurdakul.

Yayın Komitesinden

Sevgili Kardeşlerimiz, Mimar Sinan dergisinin bu dördüncü sayısı ile bir yıl içinde yapmak zorunda olduğumuz işi bir az farkla da olsa, ikmâl etmiş bulunuyoruz.

İkinci yıl yayınlarımızı kusursuz tamamlamak en büyük amacımız olacaktır. Bu amaca ulaşmak, ancak Kardeşlerimizin dergi ile doğru-
dan doğruya ilgilenmeleri ve Mimar Sinan Muh. S. L. S. nin ilkelerine ve dergimizin tutumuna uygun yazılarını göndermeleri ile mümkün olabilecektir.

Bu güne kadarki yayın gecikmelerimizin mühim sebeplerinden biri, bir az da kardeşlerimizden beklediğimiz kıymetli yazıların elimize daima geç gelmiş olmasıdır.

Bu yıl, yazı yazan bütün Kardeşlerimizin tam yardımcı olmalarını bir kere daha rica eder, gayretlerine, şimdiden teşekkür ederiz.

**ANADOLU
BANKASI**

Star'ın bir kardeşi doğdu..

GLİSERİNLİ MAYI DETERJAN

Star

TEMİZLİKTE HANIMLARIN SAĞ KOLU

STAR toz deterjanının bilumum temizlik işlerinde ev hanımlarımızın büyük takdir ve rağbetini kazanmasından sonra NEKA ADI KOMANDİT şirketi bu defa **GLİSERİNLİ MAYI STAR DETERJANINI** piyasaya çıkarmıştır

Star bir **NEKA** marmulüdür.

GLİSERİNLİ MAYI ~~Star~~ DETERJAN

- Bulalıkta
- Ev temizliğinde, halılarınızda
- Mutfak eşyalarınızın parlatılmasında
- Otomobilinizin temizliğinde
- Diğer bütün temizlik işlerinde sağ kolunuzdur.

Sadece birkaç damla **GLİSERİNLİ MAYI ~~Star~~ DETERJAN** istediğiniz temizliği yapar, elleriniz kadife yumuşaklığında kalır. Bir defa tecrübe etmekle üstünlüğünü anlayacaksınız.

NOT: Çamaşırdaki **GLİSERİNLİ MAYI DETERJAN ~~Star~~** kullanılmaz. Çamaşırlarınız için daima tercih ettiğiniz **Star** toz deterjanı kullanınız.

Topkapı, Mithatpaşa 83/22 İstanbul Tel: 212356-220573-İzmir : Sıhhat Ecza Deposu Tel: 36108-36141

Kendi dünyanızla ilgili haberler için...

YENİ GAZETE okuyunuz.

- Yurttan ve Dünyada sanat olayları...
- Dünyadan siyasî ve ekonomik tefsirler...
- İlim dünyasından yenilikler...
- Yetkili kalemlerden ilginç makaleler...
- Spor ve,
- Temiz bir baskı.

**Türk
buzdolabı
sanayinin
rakipsiz
önderi**

**tek başına piyasada mevcut
onbeşe yakın markanın toplamından
fazla satılmaktadır**

ARÇELİK

hergün dünden ilerde

Siddetli baş ağrılarına karşı

GRIPIN,
baş, diş, adale
sinir ağrılarını
teskin eder

GRIPIN,
bayanların
muayyen
zamanlardaki
sancılarında
faydalıdır

GRIPIN,
4 saat ara ile
günde 3 adet
alınabilir

Basıldığı Tarih : 30-5-1968

Fiyatı **4** Liradır.